

ΔΕΛΤΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Περιφέρεια Κρήτης

(NUTS2 — EL43)

Περίοδος αναφοράς: Μάρτιος 2026 - Οκτώβριος 2024

Έργο: «Κέντρο Καινοτομίας για το Λιανικό Εμπόριο» (κωδικός ΟΠΣ 6002934)

Υποέργο 1: «Σύγχρονες Υπηρεσίες προς τις ΠΜΕ & ΜΜΕ του Εμπορίου»

Πακέτο εργασίας ΠΕ 1.3.2: Επικαιροποίηση δεδομένων της «Γεωβάσης»

Το παρόν δελτίο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου 1 «Σύγχρονες Υπηρεσίες προς τις ΠΜΕ & ΜΜΕ του Εμπορίου» της Πράξης: «Κέντρο Καινοτομίας για το Λιανικό Εμπόριο» (κωδικός ΟΠΣ 6002934), η οποία είναι ενταγμένη στο Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΚΤ+) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
2021 – 2027

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1 — Με Μια Ματιά	4
1.1 Διοικητικό και Γεωγραφικό Πλαίσιο	4
1.2 Αναλογία Επιχειρήσεων ανά Κάτοικο	4
1.3 Εμπορικός Τομέας: Βασικά Μεγέθη	5
1.4 Δείκτες Δυναμικής Εμπορίου	5
1.5 Συντελεστές Χωροθέτησης/Τοπικής Εξειδίκευσης (LQ)	6
1.6 Χωρική Κατανομή και Ανισοκατανομή.....	8
1.7 Δυναμική και Αναδυόμενες Ζώνες	10
1.8 Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI)	13
Κεφάλαιο 2 — Γενική Εικόνα Επιχειρηματικότητας	14
2.1 Κατανομή σε Επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας	14
2.2 Ρυθμοί Ανάπτυξης ανά ΠΕ	15
2.3 Νομικές Μορφές.....	16
2.4 Κλαδική Σύνθεση	18
2.5 Χωρική Συγκέντρωση και Ανισότητες	20
Κεφάλαιο 3 — Χωρική Διάσταση Επιχειρηματικότητας	22
3.1 Επιχειρηματική Πυκνότητα ανά Δήμο	22
3.2 Κλαδική Σύνθεση ανά Δήμο.....	24
3.3 Τυπολογία Δήμων	28
3.4 Αναδυόμενες Εμπορικές Ζώνες.....	33
Κεφάλαιο 4 — Εμπορικός Τομέας Αναλυτικά	37
4.1 Γενικά Εμπορίου	37
4.1.1 Μέγεθος και Συμμετοχή.....	37
4.1.2 Δείκτες Δυναμικής.....	39
4.2 Ανάλυση Λιανικού Εμπορίου	40
4.2.1 Γενική Επισκόπηση Λιανικού	40
4.2.2 Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Λιανικού Εμπορίου.....	41
4.2.3 Χωρική Κατανομή Λιανικού Εμπορίου.....	44
4.2.4 Εξειδίκευση και Ποικιλομορφία Λιανικού	46
4.2.5 Χωρική Ανισότητα Λιανικού Εμπορίου	46
4.2.6 Shift-Share Ανάλυση Λιανικού Εμπορίου	48

4.2.7 Κρίσιμα Σημεία Λιανικού Εμπορίου.....	50
4.3 Ανάλυση Χονδρικού Εμπορίου.....	51
4.3.1 Γενική Επισκόπηση Χονδρικού	51
4.3.2 Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Χονδρικού Εμπορίου	52
4.3.3 Χωρική Κατανομή Χονδρικού Εμπορίου	54
4.3.4 Εξειδίκευση και Ποικιλομορφία Χονδρικού	57
4.3.5 Χωρική Ανισότητα Χονδρικού Εμπορίου	57
4.3.6 Shift-Share Ανάλυση Χονδρικού Εμπορίου	59
4.3.7 Κρίσιμα Σημεία Χονδρικού Εμπορίου	61
Κεφάλαιο 5 — Το Εμπόριο σε Αριθμούς: Συνθετική Ανάγνωση	62
5.1 Κυρίαρχοι Κλάδοι του Εμπορίου	62
5.2 Δυναμική και Μεταβολές.....	64
5.3 Σχέση με την Τοπική Οικονομία	66
5.4 Εμπορικές Ενότητες με Σημείο Αναφοράς.....	68
Κεφάλαιο 6 — Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI)	70
6.1 Σύνθεση του Δείκτη	70
6.2 Κατάταξη Περιφερειών — Η Θέση της Κρήτης.....	71
6.3 Διαρθρωτική Ανάγνωση.....	72
Κεφάλαιο 7 — Σύνοψη	73
Μεθοδολογικές Επισημάνσεις	75
Α. Πηγή Δεδομένων και Κάλυψη.....	75
Β. Εκκαθάριση Μητρώου ΓΕΜΗ	75
Γ. Ομαδοποίηση Κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ	75
Δ. Δείκτες Ανισότητας	76
Ε. Ανάλυση Shift-Share.....	76
ΣΤ. RBDI	76
Ζ. Επιφυλάξεις Ερμηνείας	77

Κεφάλαιο 1 — Με Μια Ματιά

1.1 Διοικητικό και Γεωγραφικό Πλαίσιο

Η Περιφέρεια Κρήτης (NUTS2: **EL43**) αριθμεί **624.408** μόνιμους κατοίκους (απογραφή ΕΛΣΤΑΤ 2021), που την κατατάσσουν στην **5η θέση πανελλαδικά** σε πληθυσμό. Διοικητικά διαρθρώνεται σε τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ Ηρακλείου, ΠΕ Λασιθίου, ΠΕ Ρεθύμνου, ΠΕ Χανίων) και **24 Δήμους**, καλύπτοντας έκταση **8.336 τετραγωνικών χιλιομέτρων** και αποτελώντας **το μεγαλύτερο νησί της χώρας**, το μόνο ελληνικό νησί που φιλοξενεί τέσσερις ΠΕ στην έκτασή του, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα μεγάλα νησιά που αντιστοιχούν σε μία ΠΕ έκαστο. Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από ολοκληρωμένο οικονομικό προφίλ που συνδυάζει **σημαντική τουριστική δραστηριότητα** (περιοχές υψηλής τουριστικής έντασης κατανέμονται σε όλες τις ΠΕ — από τη Χερσόνησο και τη Μάλια στην ΠΕ Ηρακλείου, έως τα Χανιά και την Παλαιόχωρα στην ΠΕ Χανίων, το Ρέθυμνο και τον Μπαλί στην ΠΕ Ρεθύμνου και τον Άγιο Νικόλαο με την Ελούντα στην ΠΕ Λασιθίου), **σημαντική αγροτική παραγωγή** εκτεινόμενη σε ολόκληρη την έκταση της Περιφέρειας (ελαιοκομία και αμπελουργία με προϊόντα γεωγραφικής προστασίας, κηπευτικά, κτηνοτροφία, τυροκομικά), **εκτεταμένο οικιστικό δίκτυο** και **τέσσερα κύρια αστικά κέντρα** (Ηράκλειο, Χανιά, Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος). Η Περιφέρεια διαθέτει επίσης σημαντικό ορεινό πλούτο (τα Λευκά Όρη, τον Ψηλορείτη και τη Δίκη) και τη **Μεσσαρά**, μεγαλύτερο πεδινό χώρο του νησιού, στην ΠΕ Ηρακλείου.

1.2 Αναλογία Επιχειρήσεων ανά Κάτοικο

Στην Περιφέρεια Κρήτης καταγράφονται συνολικά **66.278 επιχειρήσεις** (Μάρτιος 2026), αριθμός που την κατατάσσει στην **3η θέση πανελλαδικά** σε απόλυτο μέγεθος επιχειρηματικής βάσης, μετά την Αττική (377.164) και την Κεντρική Μακεδονία (158.143). Η πυκνότητα διαμορφώνεται σε **106,15 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους**, τιμή που τοποθετεί την Περιφέρεια στην **3η θέση πανελλαδικά** και σαφώς πάνω από τον εθνικό μέσο όρο των **94,3 επιχειρήσεων ανά 1.000 κατοίκους**.

Η υψηλή πυκνότητα ανά κάτοικο αντανakλά τη βαρύτητα του τουριστικού τομέα στη συνολική επιχειρηματική σύνθεση της Περιφέρειας, παρατήρηση που **τεκμηριώνεται** από την κλαδική σύνθεση του επιχειρηματικού πληθυσμού: ο τομέας **Καταλύματα & Εστίαση** (ΚΑΔ 55-56) αντιπροσωπεύει το **22,37%** των συνολικών επιχειρήσεων, οριακά κάτω από το Εμπόριο (25,97%). Σε σύγκριση με τις δύο νησιωτικές Περιφέρειες υψηλότερης πυκνότητας, Νότιο Αιγαίο (185,1) και Ιόνια Νησιά (153,8), η Κρήτη εμφανίζει συγκρατημένη αναλογία, εύρημα συμβατό με τον συνδυασμό **τουριστικής έντασης** (που πιέζει την πυκνότητα προς τα πάνω) και **ευρύτερης οικονομικής διαφοροποίησης** (γεωργία, μεταποίηση, κατασκευές, επαγγελματικές υπηρεσίες) σε σχέση με τις δύο αυτές νησιωτικές Περιφέρειες έντονου τουριστικού προφίλ.

Πίνακας 1.1 — Βασικοί Δείκτες Περιφέρειας

Δείκτης	EL43	Εθνικό	Σχόλιο
Ενεργές επιχειρήσεις (Nt)	66.278	988.153	Μερίδιο 6,7% επί εθνικού
Επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους	106,1	94,3	Κάτω από εθνικό μέσο
CSTB — Μερίδιο εμπορίου	22,97%	24,68%	Κάτω από εθνικό μέσο
CGR — Ρυθμός ανάπτυξης εμπορίου	6,68%	8,79%	Κοντά στον εθνικό μέσο
LQ Εμπορίου (σύνολο)	0,93	1,00	Οριακή υποεκπροσώπηση
LQ Λιανικού	1,00	1,00	Σχεδόν στον εθνικό μέσο
LQ Χονδρικού	0,79	1,00	Σαφής υποεκπροσώπηση
Συντελεστής Gini (επίπεδο Δήμων)	0,589	—	Έντονη συγκέντρωση (Ηρακλείου και Χανίων)
Δείκτης Theil intra-zone	83,7%	—	Ανισοκατανομή κυρίως εντός ΠΕ
RBDI — Δείκτης Περιφ. Επιχ. Δυναμικής	0,427	—	Μέτρια δυναμική (8η/13)

1.3 Εμπορικός Τομέας: Βασικά Μεγέθη

Από τις **66.278** συνολικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κρήτης, **15.221 δηλώνουν εμπορική δραστηριότητα ως κύριο ΚΑΔ¹**, εκ των οποίων **10.921 ανήκουν στο λιανικό εμπόριο και 4.300 στο χονδρικό εμπόριο**. Το **Μερίδιο Εμπορίου στο Σύνολο (CSTB — Commerce Share on Total Business)** διαμορφώνεται σε **22,97%**, τιμή που τοποθετεί την Περιφέρεια στην **11η θέση πανελλαδικά** και ελαφρώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (~24%), εύρημα συνεπές με τη διαρθρωτική σύνθεση της Περιφέρειας, όπου το εμπόριο μοιράζεται την κορυφή της επιχειρηματικής δραστηριότητας με την Εστίαση & Καταλύματα.

Ο **Συντελεστής Χωροθέτησης Εμπορίου (LQ — Location Quotient)** διαμορφώνεται σε **0,93** για το σύνολο του εμπορικού τομέα (**11η θέση πανελλαδικά**), τιμή που υποδηλώνει οριακή υποεκπροσώπηση έναντι του εθνικού μέσου όρου. Εμβαθύνοντας στους επιμέρους κλάδους, το λιανικό εμπόριο εμφανίζει **LQ = 1,00** (στον εθνικό μέσο όρο) και το χονδρικό εμπόριο **LQ = 0,79** (8η θέση πανελλαδικά, σαφής υποεκπροσώπηση), εύρημα που υποδηλώνει την περιορισμένη παρουσία χονδρεμπορικών δραστηριοτήτων στη νησιωτική Περιφέρεια και τη συνεπαγόμενη εξάρτηση από εξωπεριφερειακά κέντρα διανομής για εξειδικευμένους κλάδους.

1.4 Δείκτες Δυναμικής Εμπορίου

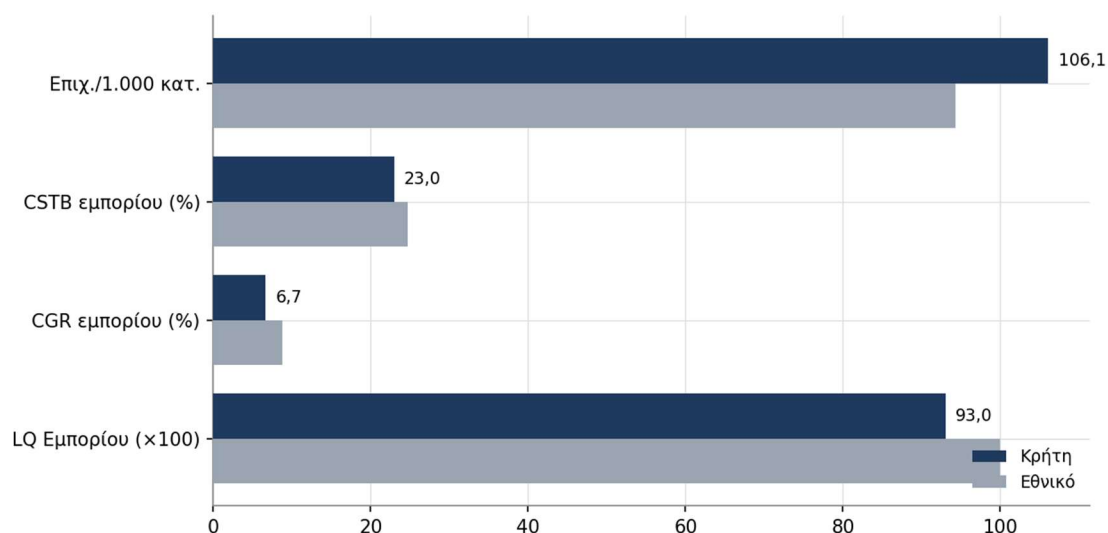
Ο **Ρυθμός Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR — Commerce Growth Rate)** της Περιφέρειας Κρήτης για την περίοδο Οκτωβρίου 2024, Μαρτίου 2026 διαμορφώνεται σε **+6,68% (7η θέση πανελλαδικά)**, τιμή χαμηλότερη του εθνικού μέσου όρου (**+8,79%**). Επιμέρους, το λιανικό εμπόριο καταγράφει CGR **+6,27%** (8η θέση) και το χονδρικό εμπόριο **+7,74%** (7η θέση), εύρημα που υποδεικνύει μέτρια αλλά σταθερά θετική αναπτυξιακή δυναμική και στις δύο κατηγορίες.

¹ Ως εμπορικές επιχειρήσεις νοούνται όσες έχουν δηλώσει ως κύριο τους ΚΑΔ ένα από τα 46.x.x (χονδρικό εμπόριο) ή 47.x.x (λιανικό εμπόριο), σύμφωνα με το NACE Rev. 2 (ΣΤΑΚΟΔ 2008).

Ο **Ρυθμός Ίδρυσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBFR — Commerce Business Formation Rate)** διαμορφώνεται σε **58,01%** (7η θέση πανελλαδικά), εύρημα που υποδηλώνει ότι το **58,01%** των νέων επιχειρήσεων που ιδρύθηκαν στην Περιφέρεια κατά την περίοδο αναφοράς ανήκουν στον εμπορικό τομέα. Ο **Ρυθμός Παύσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBCR — Commerce Business Closure Rate)** ανέρχεται σε **5,57%** (7η θέση), οριακά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο (5,48%).

Σημειώνεται ωστόσο ότι οι ρυθμοί διαγραφών της περιόδου ενδέχεται να έχουν επηρεαστεί από την εκκαθάριση του μητρώου ΓΕΜΗ (αναλυτική αναφορά στο **Κεφ. 2.2**), παράγοντας που πιθανόν έχει οδηγήσει σε υποεκτίμηση της αναπτυξιακής δυναμικής.

Γράφημα 1.1 — Βασικοί Δείκτες Εμπορίου: Κρήτη vs Εθνικό

1.5 Συντελεστές Χωροθέτησης/Τοπικής Εξειδίκευσης (LQ)

Οι **Συντελεστές Χωροθέτησης/Τοπικής Εξειδίκευσης (LQ — Location Quotient)** αποτυπώνουν τη σχετική θέση του εμπορικού τομέα της Περιφέρειας έναντι της εθνικής τομεακής δομής: τιμές LQ άνω του εθνικού μέσου όρου υποδηλώνουν υπερεκπροσώπηση, ενώ τιμές κάτω από αυτόν υποδηλώνουν υποεκπροσώπηση. Η συνολική εμπορική δραστηριότητα της Κρήτης εμφανίζει **LQ = 0,93** (11η θέση πανελλαδικά), οριακή υποεκπροσώπηση έναντι του εθνικού μέσου όρου, με το λιανικό εμπόριο στο **1,00** (στον εθνικό μέσο όρο) και το χονδρικό εμπόριο στο **0,79** (σαφής υποεκπροσώπηση).

Από τις **20 ομαδοποιημένες κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ** του εμπορικού τομέα (11 λιανικού και 9 χονδρικού)², **μόλις 7 ξεπερνούν τον εθνικό μέσο όρο** (6 στο λιανικό εμπόριο και 1 στο

² Η ομαδοποίηση των διψήφιων ΚΑΔ 46 και 47 (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, αντίστοιχα) σε 20 ομοιογενείς θεματικές κατηγορίες (11 λιανικού + 9 χονδρικού) γίνεται για διευκόλυνση της ανάγνωσης και της συγκριτικής ερμηνείας ανά τύπο εμπορεύματος (τρόφιμα, ένδυση, καύσιμα, οικιακός εξοπλισμός κ.ο.κ.). Η λίστα των κατηγοριών και η αντιστοίχισή τους σε υπο-ΚΑΔ τετραψήφια επίπεδα παρατίθεται στο Μεθοδολογικό Παράρτημα.

χονδρικό εμπόριο), εύρημα που αποτυπώνει το περιορισμένο εύρος εμπορικών εξειδικεύσεων της Περιφέρειας, εικόνα συμβατή με τη νησιωτική-τουριστική ταυτότητά της.

Στο **λιανικό εμπόριο**, σημαντική υπερεκπροσώπηση σε απόλυτο μέγεθος εμφανίζουν τα **Τρόφιμα/Ποτά/Καπνός Λιανικού Εμπορίου (RET_FOOD: 3.061 επιχειρήσεις, LQ = 1,06)**, η **Ένδυση/Υπόδηση/Αθλητικά (RET_FASHION: 1.787 επιχειρήσεις, LQ = 1,02)** και το **Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο (RET_MISC: 1.724 επιχειρήσεις, LQ = 1,22)**. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει εξειδικευμένες δραστηριότητες (οπτικά, φωτογραφικός εξοπλισμός, μουσικά όργανα, είδη λαϊκής τέχνης, σουβενίρ) καθώς και μη εξειδικευμένα καταστήματα γενικού εμπορίου· η υπερεκπροσώπηση της κατηγορίας συνδέεται με τη συνδυασμένη λειτουργία εξειδικευμένου και εποχικού εμπορίου που εξυπηρετεί την τουριστική ζήτηση. Σε χαμηλότερες απόλυτες κλίμακες, η υψηλότερη σχετική τιμή λιανικού καταγράφεται στα **Κοσμήματα & Ωρολόγια (RET_JEWELRY: 448 επιχειρήσεις, LQ = 1,59)**· η τιμή αυτή, αν και υψηλή, καταγράφεται σε μικρότερο απόλυτο μέγεθος και αξίζει μνείας ως ένδειξη εξειδικευμένων εμπορικών δραστηριοτήτων προσανατολισμένων στην τουριστική ζήτηση. Ακολουθούν τα **Καύσιμα & Μεταφορές (RET_FUEL: 436 επιχειρήσεις, LQ = 1,02)** και ο τομέας **Βιβλίων/Πολιτισμού/Ψυχαγωγίας (RET_CULTURE: 314 επιχειρήσεις, LQ = 1,01)**, αμφότερες οι κατηγορίες οριακά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο.

Στο **χονδρικό εμπόριο**, η εικόνα υπερεκπροσώπησης είναι σαφώς περιορισμένη: μόνο το **Χονδρικό Εμπόριο Τροφίμων, Ποτών & Καπνού (WHO_FOOD: 1.466 επιχειρήσεις, LQ = 1,06)** υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο, εξυπηρετώντας κατά κύριο λόγο τον τομέα Εστίασης & Καταλυμάτων της Περιφέρειας. Όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες χονδρικού εμπορίου κινούνται κάτω από τον μέσο όρο, με χαμηλότερες τιμές στο **Χονδρικό Εμπόριο Ένδυσης (WHO_FASHION: 227 επιχειρήσεις, LQ = 0,42)**, το **Χονδρικό Εμπόριο Κοσμημάτων & Ωρολογίων (WHO_JEWELRY: 33 επιχειρήσεις, LQ = 0,56)** και το **Χονδρικό Εμπόριο Ηλεκτρονικών & Τεχνολογίας (WHO_TECH: 145 επιχειρήσεις, LQ = 0,58)**, ευρήματα που υποδηλώνουν την εφοδιαστική εξάρτηση της Περιφέρειας από εξωπεριφερειακά κέντρα διανομής για εξειδικευμένους χονδρεμπορικούς κλάδους.

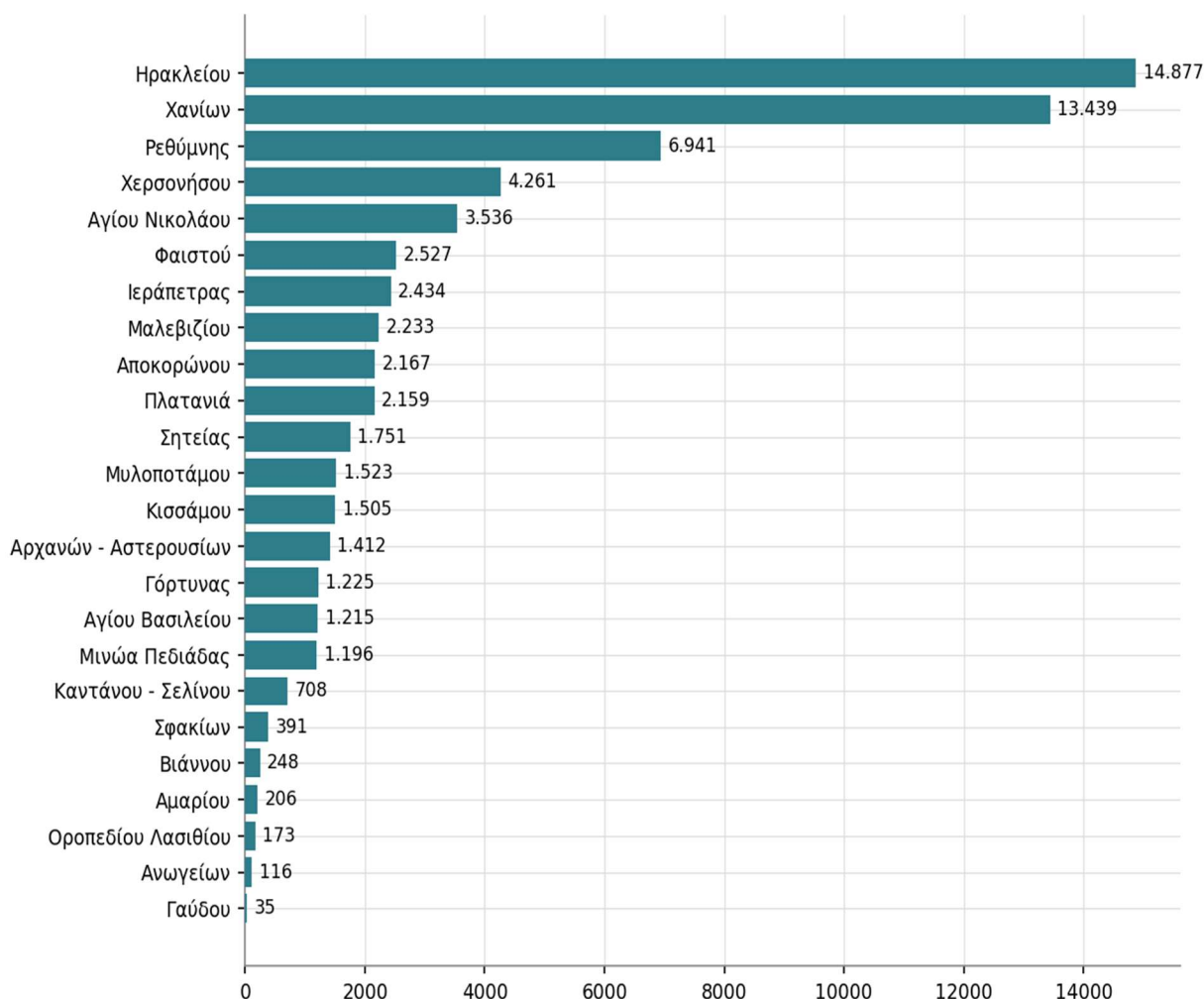
Πίνακας 1.2 — Σύνοψη LQ Εμπορικού Τομέα & Κατηγοριών

Κατηγορία	LQ	Παρατήρηση
Εμπορικός τομέας (σύνολο)	0,93	Οριακή υποεκπροσώπηση (11η/13)
Λιανικό εμπόριο	1,00	Στον εθνικό μέσο όρο
Χονδρικό εμπόριο	0,79	Σαφής υποεκπροσώπηση
Κοσμήματα & Ωρολόγια Λιανικού (RET_JEWELRY)	1,59	Υψηλότερη τιμή λιανικού (μικρή βάση)
Μη Ταξινομημένο Λιανικό (RET_MISC)	1,22	Συνδέεται με τουριστική ζήτηση
Τρόφιμα/Ποτά/Καπνός Λιανικού (RET_FOOD)	1,06	Μεγάλη βάση + υπερεκπροσώπηση
Τρόφιμα/Ποτά/Καπνός Χονδρικού (WHO_FOOD)	1,06	Μόνη χονδρική κατηγορία πάνω από μ.ο.
Ένδυση Χονδρικού (WHO_FASHION)	0,42	Χαμηλότερη τιμή χονδρικού
Κοσμήματα & Ωρολόγια Χονδρικού (WHO_JEWELRY)	0,56	Υποεκπροσώπηση

1.6 Χωρική Κατανομή και Ανισοκατανομή

Η χωρική κατανομή των επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης παρουσιάζει **έντονη συγκέντρωση** σε **δύο ισχυρούς αναπτυξιακούς πόλους** με αυξημένη επιχειρηματική και πληθυσμιακή βάση και σημαντικές διοικητικές εξυπηρετήσεις: τον **Δήμο Ηρακλείου** (έδρα της Περιφέρειας) και τον **Δήμο Χανίων**. Αθροιστικά συγκεντρώνουν **28.316 επιχειρήσεις** (42,7% του συνόλου), εκ των οποίων **14.877** στον Δήμο Ηρακλείου (22,5%) και **13.439** στον Δήμο Χανίων (20,3%). Σε δεύτερη γραμμή, ο **Δήμος Ρεθύμνης** προσθέτει **6.941 επιχειρήσεις** (10,5%) ως σημαντικό αστικό κέντρο της ΠΕ Ρεθύμνου. Επιπλέον, τρεις Δήμοι με διακριτό προφίλ, **Χερσονήσου** (4.261 επιχειρήσεις, 6,4% — τουριστικός), **Αγίου Νικολάου** (3.536, 5,3% — αστικό κέντρο της ΠΕ Λασιθίου) και **Φαιστού** (2.527, 3,8% — αγροτικός με αρχαιολογική σημασία), συμπληρώνουν τη χωρική δομή της Περιφέρειας.

Γράφημα 1.2 — Κατανομή Επιχειρήσεων ανά Δήμο

Ο **Συντελεστής Gini (G — Gini Index)**³ σε επίπεδο Δήμων ανέρχεται σε **0,589** για το σύνολο των επιχειρήσεων, τιμή που υπερβαίνει το κατώφλι του 0,50, κατατάσσοντας την Κρήτη στη ζώνη της σημαντικής περιφερειακής ανισοκατανομής. Η αντίστοιχη τιμή για το λιανικό εμπόριο διαμορφώνεται σε **0,679** και για το χονδρικό εμπόριο σε **0,624**, ευρήματα που τεκμηριώνουν την έντονη ανισοκατανομή της εμπορικής δραστηριότητας μεταξύ των Δήμων της Περιφέρειας. Ο **Δείκτης Hoover (H — Hoover Index)**⁴ ανέρχεται σε **0,109**, εύρημα που υποδηλώνει ότι θα απαιτείτο η μεταστέγαση του **10,9%** των επιχειρήσεων σε άλλο Δήμο για να επιτευχθεί πλήρης αναλογία με την πληθυσμιακή κατανομή. Συμπληρωματικά, ο **Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας (Weighted CV — Weighted Coefficient of Variation)**⁵ διαμορφώνεται σε **0,255** για το σύνολο, **0,318** για το λιανικό εμπόριο και **0,354** για το χονδρικό εμπόριο. Η σχετικά χαμηλή τιμή για το σύνολο και το λιανικό εμπόριο υποδεικνύει πιο ομαλή κατανομή σε πληθυσμιακά σταθμισμένο επίπεδο, εύρημα συμβατό με το διάσπαρτο χωρικό πρότυπο των σημείων λιανικής πώλησης που εξυπηρετούν τοπική και τουριστική καταναλωτική ζήτηση. Το χονδρικό εμπόριο, αντίθετα, εμφανίζει υψηλότερο CV και επομένως φαίνεται να παρουσιάζει ένα **περισσότερο συγκεντρωμένο χωρικό πρότυπο**.

Πέραν των παραπάνω, ο **Δείκτης Theil (T — Theil Index)**⁶ επιτρέπει την **αποάθροιση** της συνολικής ανισοκατανομής σε δύο συνιστώσες: την **inter-zone** (διαφορές μεταξύ ΠΕ) και την **intra-zone** (διαφορές εντός ΠΕ, μεταξύ Δήμων που ανήκουν στην ίδια ΠΕ). Για το σύνολο της επιχειρηματικότητας, ο Theil ανέρχεται σε **0,741**, με το **83,7%** να αποδίδεται στη συνιστώσα intra-zone και μόλις το **16,3%** στην inter-zone. Η σαφής κυριαρχία της intra-zone συνιστώσας υποδηλώνει ότι οι σημαντικότερες ανισορροπίες δεν εντοπίζονται μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ, αλλά εντός της καθεμίας: σε κάθε ΠΕ, η έδρα της (Ηράκλειο,

³ Ο Συντελεστής Gini είναι ένας καθιερωμένος δείκτης ανισοκατανομής, που αναπτύχθηκε από τον Ιταλό στατιστικό Corrado Gini (1912) και χρησιμοποιείται διεθνώς τόσο σε μελέτες εισοδηματικής κατανομής όσο και σε γεωγραφικές αναλύσεις συγκέντρωσης. Λαμβάνει τιμές στο διάστημα [0, 1]: τιμή 0 υποδηλώνει πλήρη ισοκατανομή, τιμή 1 μέγιστη συγκέντρωση. Ενδεικτικές ζώνες ερμηνείας: τιμές κάτω από 0,30 υποδηλώνουν χαμηλή ανισοκατανομή, 0,30–0,50 μέτρια, άνω του 0,50 σημαντική συγκέντρωση. Στο παρόν δελτίο, ο Συντελεστής Gini εφαρμόζεται στον αριθμό επιχειρήσεων ανά Δήμο της Περιφέρειας.

⁴ Ο Δείκτης Hoover εκφράζει το ποσοστό μιας κατανομής που θα έπρεπε να ανακαταμεληθεί γεωγραφικά ώστε να ταυτιστεί με μια άλλη - εν προκειμένω, η κατανομή επιχειρήσεων σε σύγκριση με την πληθυσμιακή κατανομή των Δήμων.

⁵ Ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας (Weighted CV) εκφράζει τη σχετική διασπορά μιας μεταβλητής γύρω από τον σταθμισμένο μέσο της, λαμβάνοντας υπόψη το πληθυσμιακό μέγεθος κάθε γεωγραφικής μονάδας. Είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στις ακραίες τιμές, και επομένως αναδεικνύει την ύπαρξη μερικών σημείων με δυσανάλογη συγκέντρωση.

⁶ Ο Δείκτης Theil ανήκει στην οικογένεια των εντροπικών δεικτών ανισοκατανομής και αναπτύχθηκε από τον Ολλανδό οικονομέτρη Henri Theil (1967). Παρουσιάζει την κρίσιμη ιδιότητα της πλήρους αποαθροισμότητας: η συνολική ανισοκατανομή μπορεί να αναλυθεί σε δύο προσθετικές συνιστώσες, την inter-zone (διαφορές μεταξύ ομάδων - εδώ, μεταξύ ΠΕ) και την intra-zone (διαφορές εντός των ομάδων - εδώ, μεταξύ Δήμων που ανήκουν στην ίδια ΠΕ). Όσο υψηλότερη είναι η intra-zone συνιστώσα, τόσο περισσότερο η ανισοκατανομή προέρχεται από εσωτερικές ανομοιομορφίες των ομάδων παρά από διαφορές μεταξύ τους.

Χανιά, Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος) λειτουργεί ως πόλος συγκέντρωσης, με τους υπόλοιπους Δήμους να ακολουθούν σε αναλογικά χαμηλότερα επίπεδα. Στο λιανικό εμπόριο η ίδια εικόνα επαναλαμβάνεται με ελαφρώς μεγαλύτερη ένταση (84,5% intra-zone / 15,5% inter-zone), ενώ στο χονδρικό εμπόριο η ισορροπία μετατοπίζεται (68,8% intra-zone / 31,2% inter-zone). Η μετατόπιση αυτή **τεκμηριώνεται** από τη συγκέντρωση του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας σε Δήμους που λειτουργούν ως **πύλες θαλάσσιας εισόδου του νησιού**: οι έξι Δήμοι όπου εδρεύουν τα κύρια λιμάνια της Κρήτης, Ηρακλείου, Σούδας (Χανίων), Ρεθύμνης, Καστελίου (Κισσάμου), Αγίου Νικολάου και Σητείας, συγκεντρώνουν αθροιστικά το **65,7%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, εύρημα που **επιβεβαιώνει** τη συμβιωτική σχέση χονδρεμπορίου με τη διαμετακομιστική λειτουργία των λιμένων.

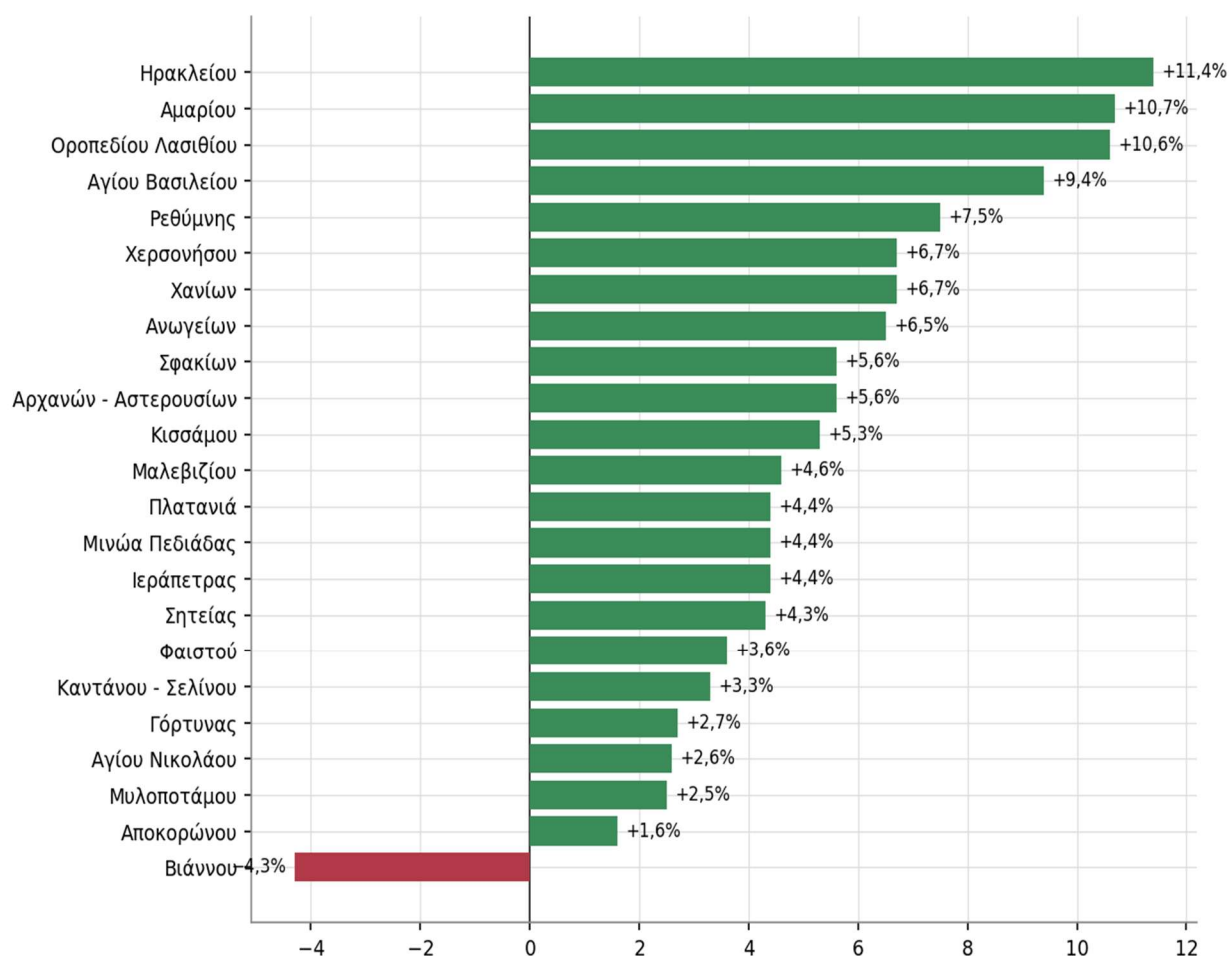
Πίνακας 1.3 — Δείκτες Ανισοκατανομής Εμπορίου ανά Επίπεδο

Δείκτης	Σύνολο	Λιανικό	Χονδρικό
Gini (επίπεδο Δήμων)	0,589	0,679	0,624
Gini (επίπεδο ΠΕ)	0,267	0,305	0,403
Hoover (Δήμοι)	0,109	0,122	0,150
Hoover (ΠΕ)	0,072	0,055	0,108
Weighted CV (Δήμοι)	0,255	0,318	0,354
Theil Total	0,741	1,009	0,938
Theil intra-zone (%)	83,7%	84,5%	68,8%
Theil inter-zone (%)	16,3%	15,6%	31,2%

1.7 Δυναμική και Αναδυόμενες Ζώνες

Η χωρική κατανομή των ρυθμών ανάπτυξης αποκαλύπτει διαφοροποιήσεις μεταξύ λιανικού και χονδρικού εμπορίου. Στο **λιανικό εμπόριο**, μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων της Περιφέρειας ο **Δήμος Ηρακλείου** καταγράφει τον υψηλότερο ρυθμό (**CGR = +12,04% επί 2.150 επιχειρήσεων** λιανικού εμπορίου), εύρημα που αναδεικνύει την έδρα της Περιφέρειας ως δυναμικό πόλο εμπορικής ανάπτυξης. Ακολουθούν οι Δήμοι **Ρεθύμνης (+7,84% επί 1.210 επιχειρήσεων)** και **Χανίων (+7,46% επί 2.262 επιχειρήσεων)** με σταθερά θετική δυναμική, ενώ ο **Δήμος Αγίου Νικολάου** (+2,50% επί 656 επιχειρήσεων) εμφανίζει πιο συγκρατημένο ρυθμό ανάπτυξης.

Γράφημα 1.3 — Ρυθμοί Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR) ανά Δήμο

Στο **χονδρικό εμπόριο**, ο **Δήμος Ηρακλείου** εμφανίζει διπλό πλεονέκτημα (μεγάλη απόλυτη βάση και υψηλός ρυθμός): **CGR = +10,29% επί 1.350 επιχειρήσεων**, εύρημα που **τεκμηριώνει** τον ρόλο του ως κύριο ενδοπεριφερειακό κέντρο χονδρεμπορικής διανομής. Ακολουθούν οι μεγάλοι Δήμοι **Ρεθύμνης** (+6,61% επί 468 επιχειρήσεων) και **Χανίων** (+4,28% επί 731 επιχειρήσεων).

Σημαντικά ποσοστά αύξησης φαίνεται να σημειώνονται και σε μικρότερους Δήμους με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Στον **τουριστικό Δήμο Χερσονήσου** (+13,64% επί 175 επιχειρήσεων), η αύξηση εντοπίζεται κυρίως στις κατηγορίες **WHO_FOOD** (+22% επί 61 επιχειρήσεων) και **WHO_HOME** (+9,80% επί 56 επιχειρήσεων), δραστηριότητες υποστηρικτικές της εστίασης και των καταλυμάτων που χαρακτηρίζουν την περιοχή. Στον **αγροτικό Δήμο Φαιστού** (+11,86% επί 198 επιχειρήσεων), η αύξηση συνδέεται κυρίως με το **Χονδρικό Εμπόριο Τροφίμων (WHO_FOOD)**: +10,39% επί 85 επιχειρήσεων, LQ = 1,62 — σαφής υπερεκπροσώπηση) και το **Χονδρικό Εμπόριο Γεωργικών Προϊόντων (WHO_AGRI)**: +20% επί 12 επιχειρήσεων), εύρημα συμβατό με τη βάση αγροτικής παραγωγής της Μεσσαράς. Σε ακόμη μικρότερη απόλυτη βάση καταγράφεται αύξηση στον **Δήμο Καντάνου-Σελίνου** (+10,71% επί 31 επιχειρήσεων), ωστόσο ο υπολογισμός αφορά

μόλις 3 νέες επιχειρήσεις και επομένως η μεταβολή δεν αξιολογείται ως δομικά σημαντική. Αναλυτικότερη διασταύρωση των κλάδων ΣΤΑΚΟΔ που αναπτύσσονται ανά Δήμο παρουσιάζεται στο **Κεφάλαιο 3** (Χωρική Διάσταση Επιχειρηματικότητας).

Στον αντίποδα, **μόνο ένας Δήμος** εμφανίζει αρνητικό CGR λιανικού εμπορίου: ο **Δήμος Βιάννου (-5,77% επί 49 επιχειρήσεων)**, ορεινός αγροτικός Δήμος της ΠΕ Ηρακλείου. Το εύρημα αυτό απαιτεί διαχρονική παρακολούθηση προκειμένου να διαπιστωθεί αν αποτελεί όντως συρρίκνωση ή πρόκειται για παροδική ανωμαλία στο dataset, η οποία προέκυψε από την εκκαθάριση των μητρώων του ΓΕΜΗ μεταξύ των δύο περιόδων αναφοράς, εκτίμηση που ενισχύεται από τη μικρή απόλυτη βάση.

Πίνακας 1.4 — Ρυθμοί Ανάπτυξης Εμπορίου ανά Δήμο

Δήμος	ΠΕ	Nt λιαν.	CGR λιαν.	Nt χονδ.	CGR χονδ.
Δήμος Ηρακλείου	Ηρακλείου	2.150	+12,0%	1.350	+10,3%
Δήμος Χανίων	Χανίων	2.262	+7,5%	731	+4,3%
Δήμος Ρεθύμνης	Ρεθύμνης	1.210	+7,8%	468	+6,6%
Δήμος Χερσονήσου	Ηρακλείου	829	+5,3%	175	+13,6%
Δήμος Αγίου Νικολάου	Λασιθίου	656	+2,5%	124	+3,3%
Δήμος Φαιστού	Ηρακλείου	494	+0,6%	198	+11,9%
Δήμος Ιεράπετρας	Λασιθίου	441	+3,3%	223	+6,7%
Δήμος Μαλεβιζίου	Ηρακλείου	342	+3,3%	181	+7,1%
Δήμος Πλατανιά	Χανίων	337	+4,3%	112	+4,7%
Δήμος Σητείας	Λασιθίου	340	+4,0%	73	+5,8%
Δήμος Γόρτυνας	Ηρακλείου	271	+1,5%	103	+6,2%
Δήμος Αποκορώνου	Χανίων	305	+2,0%	65	+0,0%
Δήμος Μυλοποτάμου	Ρεθύμνης	227	+0,0%	100	+8,7%
Δήμος Αρχανών - Αστερουσίων	Ηρακλείου	209	+4,5%	113	+7,6%
Δήμος Κισσάμου	Χανίων	219	+4,3%	77	+8,4%
Δήμος Μινώα Πεδιάδας	Ηρακλείου	214	+3,4%	69	+7,8%
Δήμος Αγίου Βασιλείου	Ρεθύμνης	144	+9,9%	42	+7,7%
Δήμος Καντάνου - Σελίνου	Χανίων	96	+1,1%	31	+10,7%
Δήμος Βιάννου	Ηρακλείου	49	-5,8%	18	+0,0%
Δήμος Σφακίων	Χανίων	39	+2,6%	18	+12,5%
Δήμος Οροπεδίου Λασιθίου	Λασιθίου	39	+11,4%	13	+8,3%
Δήμος Ανωγείων	Ρεθύμνης	28	+7,7%	5	+0,0%
Δήμος Αμαρίου	Ρεθύμνης	20	+11,1%	11	+10,0%

1.8 Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI)

Ο σύνθετος **Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI** — Regional Business Dynamism Index) αποτιμά τη συνολική επιχειρηματική δυναμική της Περιφέρειας με βάση τέσσερις συνιστώσες: τον ρυθμό δημιουργίας εμπορικών επιχειρήσεων (CBFR), τον ρυθμό διατήρησης υφιστάμενων (Retention Rate), τη σχετική εξειδίκευση στο εμπόριο (LQ) και την κλαδική ποικιλομορφία της τοπικής οικονομίας (Entropy Index)⁷. Για την Περιφέρεια Κρήτης, ο RBDI διαμορφώνεται σε **0,427**, τιμή που τοποθετεί την Περιφέρεια στην **8η θέση μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών της χώρας**, στη ζώνη «**Μέτρια Επιχειρηματική Δυναμική**» (εύρος 0,40–0,59).

Η κατάταξη αυτή προκύπτει από τη συμβολή και των τεσσάρων συνιστωσών: **CBFR 0,58** (ρυθμός ίδρυσης νέων εμπορικών επιχειρήσεων), **Retention Rate 0,96** (ρυθμός διατήρησης υφιστάμενων), **LQ εμπορίου 0,93** (οριακή υποεκπροσώπηση έναντι του εθνικού μέσου όρου) και **Δείκτης Εντροπίας 3,25** (κλαδική ποικιλομορφία της τοπικής οικονομίας). Η σχετικά συγκρατημένη κατάταξη οφείλεται κυρίως στη διαρθρωτική συνιστώσα του **LQ εμπορίου κάτω από τον εθνικό μέσο όρο**, εύρημα που αντανάκλα τη μικρότερη σχετική βαρύτητα του εμπορικού τομέα στη συνολική επιχειρηματική σύνθεση της Περιφέρειας λόγω της κυριαρχίας του τουριστικού τομέα (Εστίαση & Καταλύματα). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η συγκρατημένη τιμή του RBDI **δεν συνιστά αναγκαστικά ένδειξη αδυναμίας** της κρητικής οικονομίας: η Περιφέρεια στηρίζεται σε δύο ισχυρούς οικονομικούς πυλώνες, την τουριστική δραστηριότητα διεθνούς ακτινοβολίας και την αγροτική παραγωγή με γεωγραφική προστασία, οι οποίοι δεν αποτυπώνονται πλήρως στον RBDI, καθώς ο δείκτης εστιάζει αποκλειστικά στη δυναμική του εμπορικού τομέα. Η αναλυτική ερμηνεία του δείκτη, η αποάθροιση των συνιστωσών και η συγκριτική τοποθέτηση της Περιφέρειας παρουσιάζονται στο **Κεφάλαιο 6**.

⁷ Ο Δείκτης Εντροπίας (Shannon Entropy Index) μετρά την κλαδική ποικιλομορφία της τοπικής οικονομίας. Υπολογίζεται με τη φόρμουλα $H = -\sum (p_i \times \ln(p_i))$, όπου p_i είναι το μερίδιο των επιχειρήσεων του διψήφιου ΚΑΔ i επί του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Λαμβάνει τιμές από 0 (πλήρης μονοκαλλιέργεια) έως $\ln(N)$, όπου N το πλήθος των ενεργών διψήφιων κλάδων (πλήρης ισοκατανομή). Υψηλότερη τιμή σημαίνει μεγαλύτερη κλαδική ποικιλία. Για την Κρήτη, η εντροπία διαμορφώνεται σε 3,25, τιμή που τοποθετεί την Περιφέρεια στο μεσαίο εύρος πανελλαδικά.

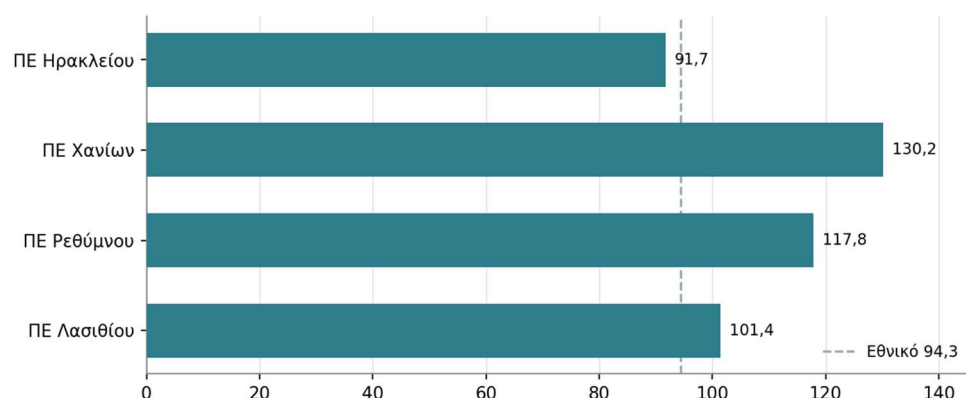
Κεφάλαιο 2 — Γενική Εικόνα Επιχειρηματικότητας

2.1 Κατανομή σε Επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας

Η Περιφέρεια Κρήτης οργανώνεται διοικητικά σε τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ), καθεμία από τις οποίες παρουσιάζει διακριτά χαρακτηριστικά πληθυσμού, έκτασης και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αποτελεί το μεγαλύτερο νησί της χώρας και το μοναδικό ελληνικό νησί που φιλοξενεί τέσσερις ΠΕ, με ολοκληρωμένο οικονομικό προφίλ που συνδυάζει σημαντική τουριστική δραστηριότητα σε όλες τις ΠΕ, αγροτική παραγωγή με προϊόντα γεωγραφικής προστασίας (ελαιόλαδο ΠΟΠ Κρήτης, αμπελουργία, κηπευτικά Ιεράπετρας, τυροκομικά) και εκτεταμένο οικιστικό δίκτυο γύρω από τέσσερα κύρια αστικά κέντρα· διοικητική έδρα της Περιφέρειας είναι το Ηράκλειο. Σε απόλυτο μέγεθος, η ΠΕ Ηρακλείου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μερίδιο επιχειρηματικότητας με **27.979** ενεργές επιχειρήσεις (**42,2%** του συνόλου) και **305.017** κατοίκους (**48,8%** του πληθυσμού). Ακολουθούν, με σαφώς μικρότερα μεγέθη, η ΠΕ Χανίων με **156.706** κατοίκους (**25,1%**) και **20.404** επιχειρήσεις (**30,8%**), η ΠΕ Ρεθύμνου με **84.866** κατοίκους (**13,6%**) και **10.001** επιχειρήσεις (**15,1%**) και η ΠΕ Λασιθίου με **77.819** κατοίκους (**12,5%**) και **7.894** επιχειρήσεις (**11,9%**).

Σε επίπεδο ΠΕ, η ανάγνωση είναι αποκαλυπτική για το τουριστικό προφίλ της Περιφέρειας: τρεις από τις τέσσερις ΠΕ εμφανίζουν επιχειρηματική πυκνότητα πάνω από τον εθνικό μέσο όρο (περίπου 98 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους). Η ΠΕ Χανίων διαθέτει την υψηλότερη πυκνότητα στην Περιφέρεια (130,2 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους), εύρημα συμβατό με την έντονη τουριστική και αγρο-διατροφική βάση της, όπως αποτυπώνεται και σε επίπεδο Δήμων, με τους παραθαλάσσιους Δήμους Σφακίων (LQ Θ = 3,49), Καντάνου-Σελίνου (3,19), Αποκορώνου (2,49) και Πλατανιά (2,23) να υπερβαίνουν κατά πολύ τον εθνικό μέσο όρο για τον τομέα Θ (Καταλύματα & Εστίαση). Ακολουθούν η ΠΕ Ρεθύμνου (117,8) και η ΠΕ Λασιθίου (101,4), αμφότερες πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, με αντίστοιχη ενίσχυση από τουριστικές χρήσεις γης. Η ΠΕ Ηρακλείου, παρά τη μεγαλύτερη απόλυτη επιχειρηματική βάση (**27.979** επιχειρήσεις), εμφανίζει χαμηλότερη πυκνότητα (91,7 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους), εύρημα που υποδηλώνει διαφοροποιημένη παραγωγική βάση, όπου η τουριστική εξειδίκευση συνυπάρχει με σημαντικούς μη-τουριστικούς τομείς (δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και έρευνα, λιμενικές υπηρεσίες, υγεία), χωρίς να καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την επιχειρηματική πυκνότητα όπως στις άλλες τρεις ΠΕ. Σε σύγκριση με τις άλλες νησιωτικές Περιφέρειες που εμφανίζουν παρόμοια πρότυπα υψηλής επιχειρηματικής πυκνότητας, το Νότιο Αιγαίο (185,1 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους) διατηρεί σαφή υπεροχή, ενώ η Κρήτη προσεγγίζει το Ιόνιο (153,8) μόνο στις τουριστικά πιο εξειδικευμένες ΠΕ της (Χανίων, Ρεθύμνου), εύρημα που υποδηλώνει ότι στην Κρήτη η τουριστική δραστηριότητα συνυπάρχει με μια πιο ισόρροπη παραγωγική διάρθρωση.

Γράφημα 2.1 — Αναλογία Επιχειρήσεων ανά 1.000 κατοίκους ανά ΠΕ

Πίνακας 2.1 — Κατανομή Πληθυσμού & Επιχειρήσεων ανά ΠΕ

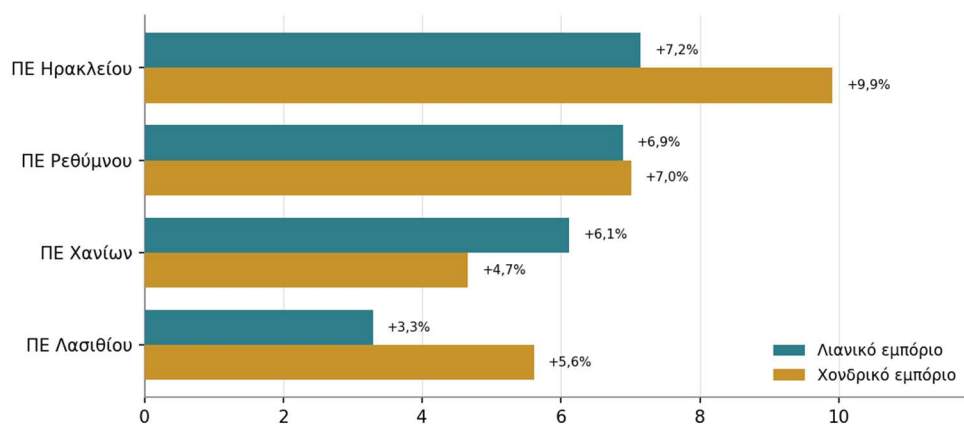
Περιφερειακή Ενότητα	Πληθυσμός 2021	% Πληθ.	Επιχειρήσεις (Nt)	Επιχ./1.000 κατ.
ΠΕ Ηρακλείου	305.017	48,8%	27.979	91,7
ΠΕ Χανίων	156.706	25,1%	20.404	130,2
ΠΕ Ρεθύμνου	84.866	13,6%	10.001	117,8
ΠΕ Λασιθίου	77.819	12,5%	7.894	101,4
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (Σύνολο)	624.408	100,0%	66.278	106,1

2.2 Ρυθμοί Ανάπτυξης ανά ΠΕ

Η αναπτυξιακή δυναμική του εμπορικού τομέα την περίοδο Οκτωβρίου 2024 έως Μαρτίου 2026 παραμένει σε θετικό πρόσημο και στις τέσσερις ΠΕ της Περιφέρειας, με τους περιφερειακούς μέσους όρους να διαμορφώνονται σε **+6,27%** για το λιανικό και **+7,74%** για το χονδρικό εμπόριο. Τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης εμφανίζει η ΠΕ Ηρακλείου (CGR Λιανικού = **+7,15%**, CGR Χονδρικού = **+9,91%**), που συγκεντρώνει παράλληλα και τη μεγαλύτερη απόλυτη εμπορική βάση της Περιφέρειας (**27.979** επιχειρήσεις, **42,2%** του συνόλου). Ακολουθεί η ΠΕ Ρεθύμνου (CGR Λιανικού = **+6,89%**, CGR Χονδρικού = **+7,01%**), με αμφότερους τους ρυθμούς ανάπτυξης κοντά στους περιφερειακούς μέσους όρους. Η ΠΕ Χανίων, η δεύτερη μεγαλύτερη της Περιφέρειας σε επιχειρηματικό μέγεθος (**20.404** επιχειρήσεις, **30,8%** του συνόλου), με τον Δήμο Χανίων να αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο Δήμο ολόκληρης της Κρήτης, εμφανίζει CGR Λιανικού = **+6,12%** (κοντά στον περιφερειακό μέσο όρο) αλλά CGR Χονδρικού = **+4,66%** αισθητά χαμηλότερο, εικόνα συμβατή με την έντονα τουριστική σύνθεση της επιχειρηματικότητας της, στην οποία τα λιανεμπορικά καταστήματα και η εστίαση κυριαρχούν έναντι των χονδρεμπορικών δραστηριοτήτων. Τους χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης εμφανίζει η ΠΕ Λασιθίου (CGR Λιανικού = **+3,29%**, CGR Χονδρικού = **+5,61%**), η οποία αποτελεί παράλληλα και τη μικρότερη απόλυτη επιχειρηματική βάση της Περιφέρειας (**7.894** επιχειρήσεις, **11,9%** του συνόλου). Η ταυτόχρονη συσχέτιση μεγέθους και ρυθμού ανάπτυξης στα άκρα της ιεραρχίας, Ηρακλείου στην κορυφή, Λασιθίου στη βάση, υποδηλώνει ότι η νέα επιχειρηματική δραστηριότητα της περιόδου τείνει να συγκεντρώνεται γεωγραφικά εκεί όπου ήδη υπάρχει συγκέντρωση δραστηριότητας.

Σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (Οκτώβριος 2024 έως Μάρτιος 2026) πραγματοποιήθηκε εκκαθάριση στο μητρώο του ΓΕΜΗ, η οποία οδήγησε στην πανελλαδική διαγραφή **65.334** ανενεργών εγγραφών, κυρίως αδρανοποιημένων ατομικών επιχειρήσεων. Η εκκαθάριση επηρεάζει τους ρυθμούς ανάπτυξης τόσο του συνόλου της επιχειρηματικότητας όσο και του εμπορίου, καθώς οι διαγραφές ανενεργών εγγραφών ενσωματώνονται στον υπολογισμό του δείκτη ως πραγματικές παύσεις της περιόδου αναφοράς. Συνεπώς οι ρυθμοί CGR που παρουσιάζονται στο παρόν δελτίο ενδέχεται να υποεκτιμούν την πραγματική εμπορική δυναμική της Περιφέρειας, εύρημα που χρήζει διαχρονικής παρακολούθησης σε μελλοντικά δελτία αναφοράς, όταν και θα έχει εξομαλυνθεί η επίδραση της εκκαθάρισης του μητρώου.

Γράφημα 2.2 — Ρυθμοί Ανάπτυξης Εμπορίου ανά ΠΕ

Πίνακας 2.2 — Ρυθμοί Ανάπτυξης Εμπορίου ανά ΠΕ (Οκτ. 2024 → Μάρ. 2026)

Περιφερειακή Ενότητα	CGR Λιανικού Εμπορίου	CGR Χονδρικού Εμπορίου
ΠΕ Ηρακλείου	+7,15%	+9,91%
ΠΕ Ρεθύμνου	+6,89%	+7,01%
ΠΕ Χανίων	+6,12%	+4,66%
ΠΕ Λασιθίου	+3,29%	+5,61%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (μ.ό.)	+6,27%	+7,74%

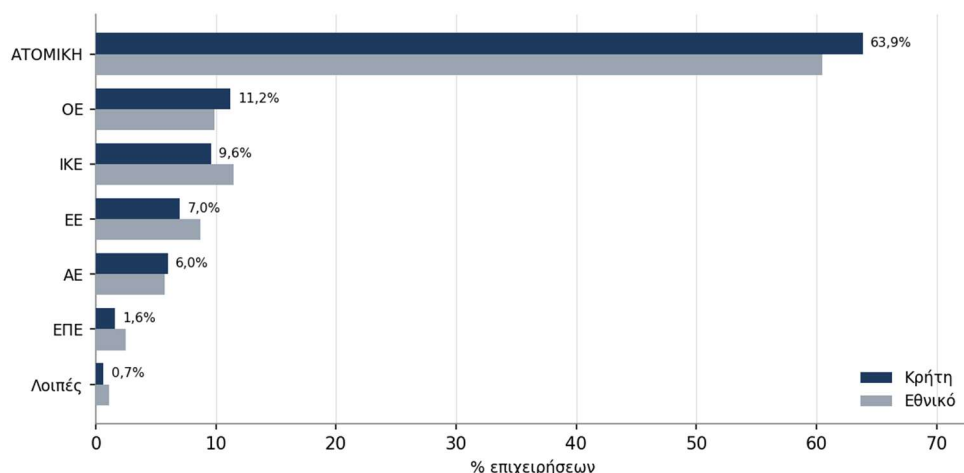
2.3 Νομικές Μορφές

Η ανάλυση των νομικών μορφών αναδεικνύει τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού ιστού της Περιφέρειας. Οι Ατομικές Επιχειρήσεις συγκεντρώνουν **42.308** εγγραφές (**63,85%** του συνόλου), ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (**60,48%**) κατά 3,37 ποσοστιαίες μονάδες. Ακολουθούν οι Ομόρρυθμες Εταιρείες (ΟΕ) με **7.433** εγγραφές (**11,22%**) και οι Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (ΙΚΕ) με **6.375** εγγραφές (**9,62%**). Οι υπόλοιπες νομικές μορφές κατανέμονται ως εξής: Ετερόρρυθμες Εταιρείες (ΕΕ) **4.639** (**7,00%**), Ανώνυμες Εταιρείες (ΑΕ) **3.990** (**6,02%**), Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) **1.079** (**1,63%**) και λοιπές νομικές μορφές 435 (**0,66%**).

Η συγκριτική εικόνα έναντι των εθνικών μεριδίων αποτυπώνει μία περιφερειακή οικονομία με συγκρατημένη απόκλιση από τον εθνικό μέσο όρο. Οι Ατομικές Επιχειρήσεις (**63,85%**

στην Κρήτη έναντι **60,48%** εθνικά, +3,37 ποσοστιαίες μονάδες) και οι Ομόρρυθμες Εταιρείες (**11,22%** έναντι **9,91%**, +1,31) εμφανίζουν υπερεκπροσώπηση, αντισταθμιζόμενες από χαμηλότερα μερίδια στις Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (**9,62%** έναντι **11,50%**, -1,88), τις Ετερόρρυθμες Εταιρείες (**7,00%** έναντι **8,72%**, -1,72) και τις Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (**1,63%** έναντι **2,51%**, -0,88). Η ταυτόχρονη υπερεκπροσώπηση των προσωπικών μορφών και η υστέρηση των νεότερων κεφαλαιουχικών σχημάτων (ιδίως ΙΚΕ) συνιστά ένδειξη μιας τοπικής αγοράς όπου η μετάβαση σε εκσυγχρονισμένα εταιρικά σχήματα προχωρά πιο αργά από τον εθνικό μέσο όρο, εικόνα συμβατή με τη μικρή κλίμακα τοπικών επιχειρήσεων στους παραδοσιακούς κλάδους της Περιφέρειας: την αγροτοδιατροφική αλυσίδα, τις μικρές οικογενειακές τουριστικές μονάδες και τις τοπικές λιανεμπορικές επιχειρήσεις. Παράλληλα, οι Ανώνυμες Εταιρείες (**6,02%** έναντι **5,75%** εθνικά, +0,27 ποσοστιαίες μονάδες) κινούνται οριακά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, εύρημα που σχετίζεται με την κλίμακα της τουριστικής οικονομίας της Κρήτης και την παρουσία οργανωμένων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και εμπορικών αλυσίδων που εξυπηρετούν τις τουριστικές ζώνες των τεσσάρων ΠΕ, αλλά και επιχειρήσεων αγροτοδιατροφικής μεταποίησης που τροφοδοτούν το σύνολο της χώρας.

Γράφημα 2.3 — Κατανομή Νομικών Μορφών: Κρήτη vs Εθνικό

Πίνακας 2.3 — Νομικές Μορφές Περιφέρειας Κρήτη

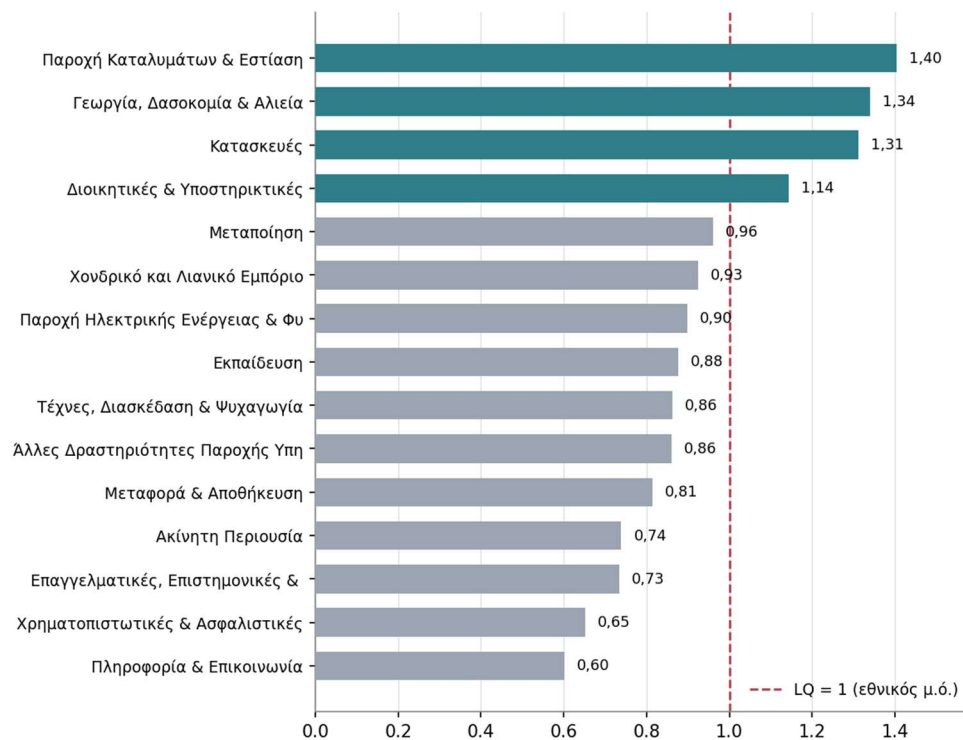
Νομική Μορφή	ΕΛ43 (Nt)	ΕΛ43 (%)	Εθνικό (%)	Διαφορά (μ.μ.)
ΑΤΟΜΙΚΗ	42.308	63,85%	60,48%	+3,37
ΟΕ	7.433	11,22%	9,91%	+1,31
ΙΚΕ	6.375	9,62%	11,50%	-1,88
ΕΕ	4.639	7,00%	8,72%	-1,72
ΑΕ	3.990	6,02%	5,75%	+0,27
ΕΠΕ	1.079	1,63%	2,51%	-0,88
Λοιπές	435	0,66%	1,13%	-0,48
ΣΥΝΟΛΟ	66.259	100,0%	100,0%	—

2.4 Κλαδική Σύνθεση

Η κλαδική σύνθεση της επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια αναδεικνύει τον τομέα Ζ (Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο) ως τον κυρίαρχο, με **17.503** επιχειρήσεις (**25,97%** του συνόλου). Ακολουθούν ο τομέας Θ (Παροχή Καταλυμάτων & Εστίαση) με **15.078** επιχειρήσεις (**22,37%**), ο τομέας ΣΤ (Κατασκευές) με **7.939** επιχειρήσεις (**11,78%**), ο τομέας Γ (Μεταποίηση) με **4.742** επιχειρήσεις (**7,04%**), ο τομέας Μ (Επαγγελματικές, Επιστημονικές & Τεχνικές) με **3.604** επιχειρήσεις (**5,35%**) και ο τομέας Η (Μεταφορά & Αποθήκευση) με **3.231** επιχειρήσεις (**4,79%**). Συμπληρωματικά εμφανίζονται ο τομέας Ν (Διοικητικές & Υποστηρικτικές) με **2.640** επιχειρήσεις (**3,92%**) και ο τομέας Σ (Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών) με **2.459** επιχειρήσεις (**3,65%**).

Η σύγκριση με τα εθνικά κλαδικά μερίδια αποτυπώνει υπερεκπροσώπηση σε τέσσερις τομείς. Η υψηλότερη υπερεκπροσώπηση μεταξύ των τομέων με σημαντική απόλυτη βάση καταγράφεται στον τομέα Θ (Παροχή Καταλυμάτων & Εστίαση) με Συντελεστή Χωροθέτησης ($LQ = \text{Location Quotient}$) = 1,40, εύρημα συμβατό με τη διεθνή τουριστική ταυτότητα της Κρήτης και τη συγκέντρωση τουριστικής δραστηριότητας στους Δήμους Ηρακλείου, Χερσονήσου, Χανίων, Ρεθύμνης και Αγίου Νικολάου. Ακολουθεί ο τομέας Α (Γεωργία, Δασοκομία & Αλιεία) με $LQ = 1,34$, εύρημα συνεπές με την έντονη παρουσία ελαιοκομίας, αμπελουργίας και κηπευτικών στην Κρήτη. Ο τομέας ΣΤ (Κατασκευές) εμφανίζει $LQ = 1,31$, δυναμική που συνδέεται με την τουριστική και παραθεριστική ανάπτυξη του νησιού, ενώ ο τομέας Ν (Διοικητικές & Υποστηρικτικές Υπηρεσίες) εμφανίζει $LQ = 1,14$. Αντιθέτως, σαφής υποεκπροσώπηση καταγράφεται στους τομείς Ι (Πληροφορία & Επικοινωνία, $LQ = 0,60$), Κ (Χρηματοπιστωτικές & Ασφαλιστικές, $LQ = 0,65$), Π (Υγεία & Κοινωνική Μέριμνα, $LQ = 0,69$) και Μ (Επαγγελματικές, Επιστημονικές & Τεχνικές, $LQ = 0,73$), εύρημα που υποδηλώνει υστέρηση της Περιφέρειας στους κλάδους υψηλής εξειδίκευσης και επιστημονικής γνώσης, οι οποίοι σε εθνική κλίμακα συγκεντρώνονται κυρίως στα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της χώρας. Ο Δείκτης Εντροπίας Shannon για το σύνολο της οικονομίας διαμορφώνεται σε 3,34 σε επίπεδο διψήφιου ΣΤΑΚΟΔ, τιμή που τοποθετεί την Περιφέρεια στην 2η θέση πανελλαδικά, εύρημα που υποδηλώνει μία οικονομία με σταθερή παρουσία σχεδόν σε όλο το φάσμα κλαδικών δραστηριοτήτων, χωρίς έντονη εξειδίκευση σε κάποιον επιμέρους τομέα.

Γράφημα 2.4 — LQ ανά Τομέα Δραστηριότητας

Πίνακας 2.4 — Κλαδική Σύνθεση Περιφέρειας Κρήτη (NACE Sections)

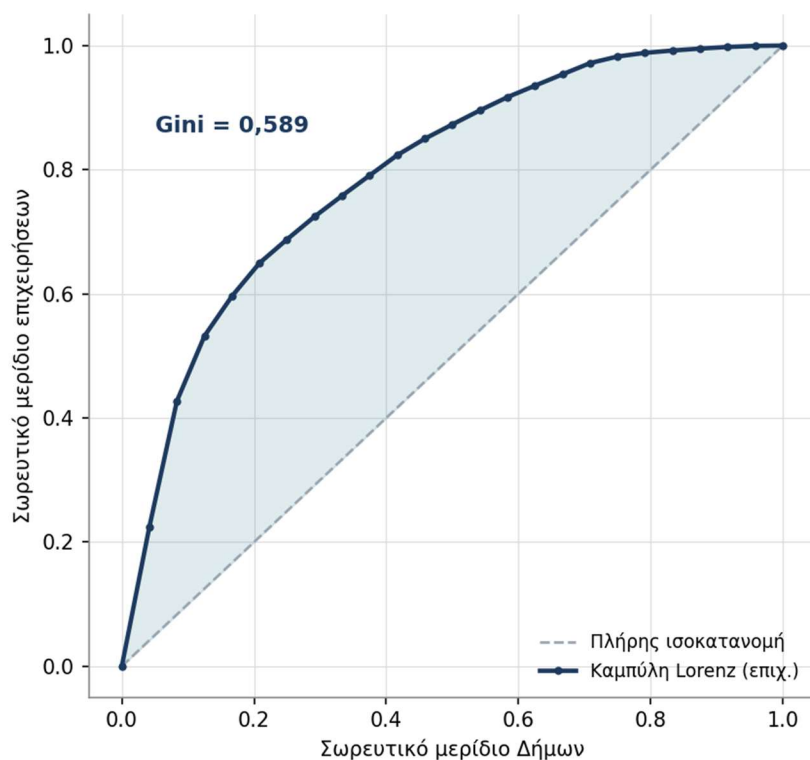
Τομέας	Όνομα	EL43	EL43 (%)	Εθνικό (%)	LQ
Ζ	Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο	17.503	25,97%	28,08%	0,925
Θ	Παροχή Καταλυμάτων & Εστίαση	15.078	22,37%	15,93%	1,404
ΣΤ	Κατασκευές	7.939	11,78%	8,99%	1,311
Γ	Μεταποίηση	4.742	7,04%	7,32%	0,961
Μ	Επαγγελματικές, Επιστημονικές & Τεχνικές	3.604	5,35%	7,30%	0,733
Η	Μεταφορά & Αποθήκευση	3.231	4,79%	5,88%	0,815
Ν	Διοικητικές & Υποστηρικτικές	2.640	3,92%	3,42%	1,144
Σ	Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	2.459	3,65%	4,24%	0,861
Α	Γεωργία, Δασοκομία & Αλιεία	1.569	2,33%	1,74%	1,340
Λ	Ακίνητη Περιουσία	1.525	2,26%	3,06%	0,739
Ρ	Τέχνες, Διασκέδαση & Ψυχαγωγία	1.307	1,94%	2,25%	0,863
Δ	Παροχή Ηλεκτρικής Ενέργειας & Φυσικού Αερί	1.288	1,91%	2,13%	0,898
Ι	Πληροφορία & Επικοινωνία	1.258	1,87%	3,10%	0,602
Ο	Εκπαίδευση	1.149	1,70%	1,94%	0,877
Κ	Χρηματοπιστωτικές & Ασφαλιστικές	1.060	1,57%	2,41%	0,652
Λοιπές	Π, Ε, Ξ, Β, Τ	1.039	1,54%	—	—

2.5 Χωρική Συγκέντρωση και Ανισότητες

Η κατανομή των επιχειρήσεων στην Περιφέρεια εμφανίζει σημαντικά συγκεντρωμένο πρότυπο επιχειρηματικότητας (Συντελεστής Gini = **0,589** σε επίπεδο Δήμων, Δείκτης Theil = **0,741**, Δείκτης Hoover = **0,109**). Η παρούσα ενότητα εστιάζει στη χωρική σύνθεση αυτής της ανισοκατανομής, με έμφαση στη συγκέντρωση επιχειρηματικότητας ανά Δήμο και στην εσωτερική δομή κάθε ΠΕ.

Σε επίπεδο μεμονωμένων Δήμων, η Περιφέρεια εμφανίζει σαφή ιεραρχία αστικών κέντρων. Οι πέντε μεγαλύτεροι Δήμοι καλύπτουν αθροιστικά το **65,0%** της συνολικής επιχειρηματικότητας: ο Δήμος Ηρακλείου με **14.877** επιχειρήσεις (**22,4%**), ο Δήμος Χανίων με **13.439** επιχειρήσεις (**20,3%**), ο Δήμος Ρεθύμνης με **6.941** επιχειρήσεις (**10,5%**), ο Δήμος Χερσονήσου με **4.261** επιχειρήσεις (**6,4%**) και ο Δήμος Αγίου Νικολάου με **3.536** επιχειρήσεις (**5,3%**). Οι υπόλοιποι 19 Δήμοι κατανέμονται στο **35,0%** της συνολικής επιχειρηματικότητας.

Γράφημα 2.5 — Καμπύλη Lorenz Κατανομής Επιχειρήσεων

Η καμπύλη Lorenz αποτυπώνει αυτή τη συγκέντρωση: η γραμμή κατανομής απέχει αισθητά από τη γραμμή της ιδανικής ισοκατανομής, με την απόκλιση να εντοπίζεται κυρίως στους Δήμους Ηρακλείου και Χανίων, οι οποίοι από μόνοι τους συγκεντρώνουν το **42,7%** της συνολικής εμπορικής βάσης σε δύο μόλις Δήμους από τους 24 της Περιφέρειας (**8,3%** των Δήμων).

Σε επίπεδο εσωτερικής δομής κάθε ΠΕ, το χωρικό πρότυπο διαφοροποιείται. Στην ΠΕ Ηρακλείου, ο Δήμος Ηρακλείου (έδρα της ΠΕ) κατέχει το **53,2%** της επιχειρηματικότητας, ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Χερσονήσου (**15,2%**) και Φαιστού (**9,0%**). Στην ΠΕ Χανίων, ο Δήμος Χανίων (έδρα της ΠΕ) συγκεντρώνει το **65,9%** της επιχειρηματικότητας της ΠΕ, με τους Δήμους Αποκορώνου (**10,6%**) και Πλατανιά (**10,6%**) να ακολουθούν. Στην ΠΕ Ρεθύμνου, ο Δήμος Ρεθύμνης (έδρα της ΠΕ) συγκεντρώνει το **69,4%**, η υψηλότερη μονοκεντρική συγκέντρωση εντός Περιφέρειας. Η ΠΕ Λασιθίου εμφανίζει την πιο διασπαρμένη εσωτερική δομή, με τον Δήμο Αγίου Νικολάου στο **44,8%** και τον Δήμο Ιεράπετρας ως δεύτερο σε μέγεθος (**30,8%**).

Πίνακας 2.5 — Συγκέντρωση Επιχειρηματικότητας ανά Δήμο (Top-10)

#	Δήμος	ΠΕ	Nt	% Περιφέρειας	Σωρευτικό %
1	Δήμος Ηρακλείου	Ηρακλείου	14.877	22,45%	22,45%
2	Δήμος Χανίων	Χανίων	13.439	20,28%	42,72%
3	Δήμος Ρεθύμνης	Ρεθύμνου	6.941	10,47%	53,20%
4	Δήμος Χερσονήσου	Ηρακλείου	4.261	6,43%	59,62%
5	Δήμος Αγίου Νικολάου	Λασιθίου	3.536	5,34%	64,96%
6	Δήμος Φαιστού	Ηρακλείου	2.527	3,81%	68,77%
7	Δήμος Ιεράπετρας	Λασιθίου	2.434	3,67%	72,44%
8	Δήμος Μαλεβιζίου	Ηρακλείου	2.233	3,37%	75,81%
9	Δήμος Αποκορώνου	Χανίων	2.167	3,27%	79,08%
10	Δήμος Πλατανιά	Χανίων	2.159	3,26%	82,34%

Κεφάλαιο 3 — Χωρική Διάσταση Επιχειρηματικότητας

3.1 Επιχειρηματική Πυκνότητα ανά Δήμο

Η Περιφέρεια Κρήτης καταγράφει μέση επιχειρηματική πυκνότητα 106,15 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους, τιμή που την τοποθετεί στην τρίτη θέση πανελλαδικά και πάνω από τον εθνικό μέσο όρο (94,3 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους), επιβεβαιώνοντας και σε επίπεδο Δήμου τη γενική εικόνα του Κεφαλαίου 2.1 για μια Περιφέρεια με ολοκληρωμένο και διαφοροποιημένο οικονομικό προφίλ, που συνδυάζει έντονη τουριστική δραστηριότητα με σημαντική αγροτική παραγωγή.

Σε απόλυτο μέγεθος, η επιχειρηματικότητα συγκεντρώνεται στο αστικό δίπολο Ηρακλείου-Χανίων. Ο Δήμος Ηρακλείου, έδρα της Περιφέρειας, διαθέτει τη μεγαλύτερη βάση (14.877 επιχειρήσεις, 22,5% του συνόλου) και ακολουθεί ο Δήμος Χανίων (13.439 επιχειρήσεις, 20,3%). οι δύο πόλοι συγκεντρώνουν αθροιστικά το 42,7% της επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Δήμος Ηρακλείου εμφανίζει πυκνότητα 83,0 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους, κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, καθώς ο μεγάλος μόνιμος πληθυσμός του (179.302 κάτοικοι) μειώνει αναλογικά τον δείκτη, ενώ ο Δήμος Χανίων κινείται υψηλότερα (120,7). Ακολουθούν ο Δήμος Ρεθύμνης (6.941 επιχειρήσεις, πυκνότητα 121,3), ο Δήμος Χερσονήσου (4.261 επιχειρήσεις, 156,5) και ο Δήμος Αγίου Νικολάου (3.536 επιχειρήσεις, 127,3).

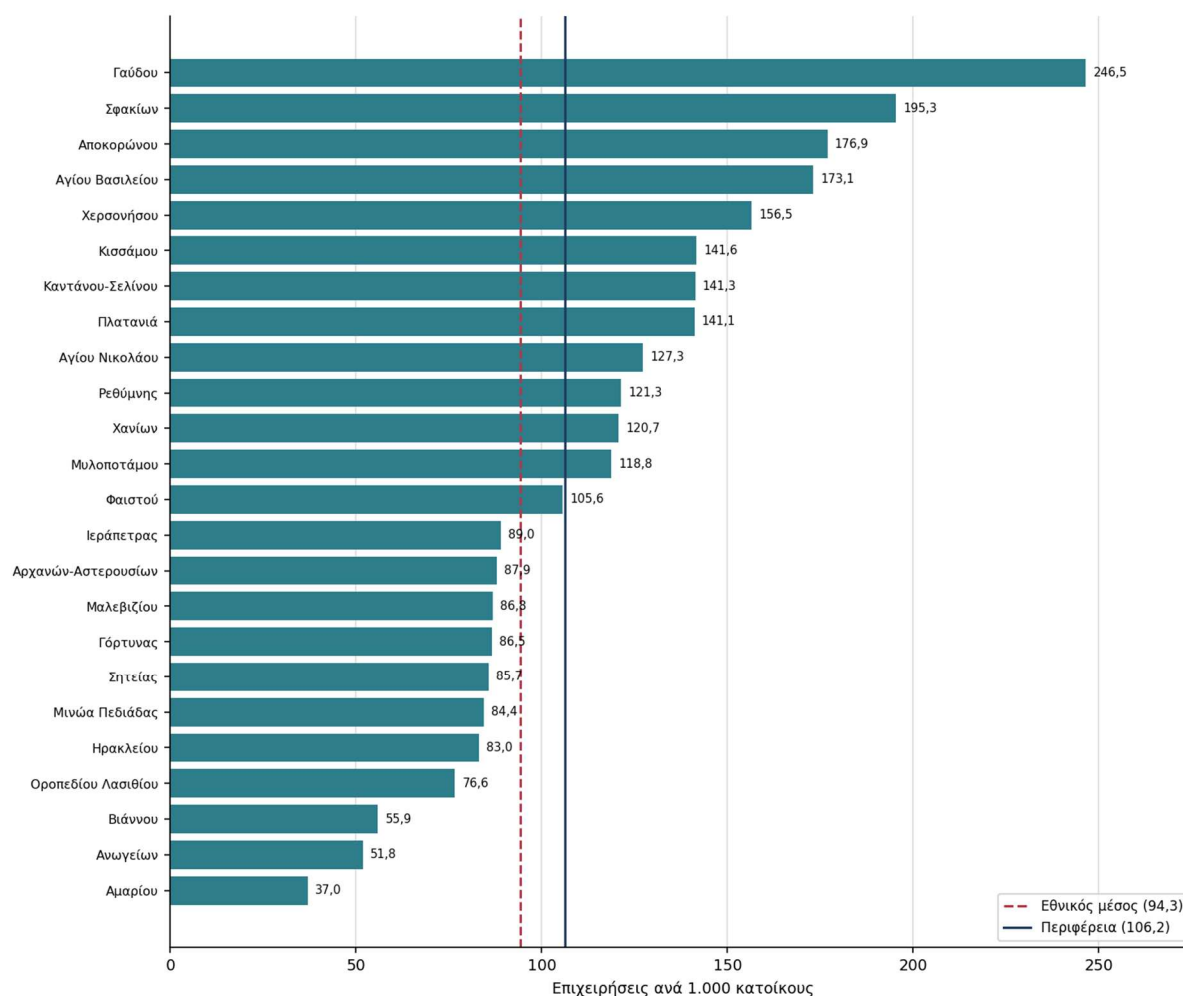
Τις υψηλότερες πυκνότητες εμφανίζουν μικρότεροι παράκτιοι και τουριστικοί Δήμοι: ο Δήμος Σφακιών (195,3 επιχειρήσεις ανά 1.000 κατοίκους), ο Δήμος Αποκορώνου (176,9), ο Δήμος Αγίου Βασιλείου (173,1) και ο Δήμος Χερσονήσου (156,5), ενώ ακραία τιμή καταγράφει ο μικρός νησιωτικός Δήμος Γαύδου (246,5, σε ελάχιστη απόλυτη βάση 35 επιχειρήσεων). Στον αντίποδα, τις χαμηλότερες τιμές εμφανίζουν ορεινοί αγροτικοί Δήμοι της ενδοχώρας: ο Δήμος Αμαρίου (37,0), ο Δήμος Ανωγείων (51,8) και ο Δήμος Βιάννου (55,9), όπου ο ορεινός αγροτικός χαρακτήρας περιορίζει τον αριθμό των εγγεγραμμένων επιχειρήσεων, καθώς μεγάλο μέρος της αγροτικής δραστηριότητας διεξάγεται από Φυσικά Πρόσωπα μη εγγεγραμμένα στο μητρώο ΓΕΜΗ.

Συνολικά, 13 από τους 24 Δήμους εμφανίζουν πυκνότητα πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, εικόνα μεικτή που αντανακλά το διπλό προφίλ της Περιφέρειας: υψηλές τιμές στους παράκτιους τουριστικούς Δήμους και χαμηλότερες στην αγροτική ορεινή ενδοχώρα. Ο σχετικά χαμηλός Δείκτης Hoover (0,109) επιβεβαιώνει ότι η επιχειρηματική βάση ακολουθεί σε γενικές γραμμές την κατανομή του πληθυσμού (βλ. Παράγραφος 2.5).

Πίνακας 3.1 — Επιχειρηματική Πυκνότητα ανά Δήμο Κρήτης

Δήμος	Πληθυσμός	Επιχειρήσεις (Nt)	Πυκνότητα (αν. 1.000 κατ.)
Ηρακλείου	179302	14877	83
Χανίων	111375	13439	120,70
Ρεθύμνης	57216	6941	121,30
Χερσονήσου	27220	4261	156,50
Αγίου Νικολάου	27785	3536	127,30
Φαιστού	23921	2527	105,60
Ιεράπετρας	27338	2434	89
Μαλεβιζίου	25734	2233	86,80
Αποκορώνου	12247	2167	176,90
Πλατανιά	15299	2159	141,10
Σητείας	20438	1751	85,70
Μυλοποτάμου	12820	1523	118,80
Κισσάμου	10632	1505	141,60
Αρχανών - Αστερουσίων	16072	1412	87,90
Γόρτυνας	14167	1225	86,50
Αγίου Βασιλείου	7018	1215	173,10
Μινώα Πεδιάδας	14165	1196	84,40
Καντάνου - Σελίνου	5009	708	141,30
Σφακίων	2002	391	195,30
Βιάννου	4436	248	55,90
Αμαρίου	5572	206	37
Οροπεδίου Λασιθίου	2258	173	76,60
Ανωγείων	2240	116	51,80
Γαύδου	142	35	246,50
Περιφέρεια Κρήτης			106,15

Γράφημα 3.1 — Επιχειρηματική Πυκνότητα ανά Δήμο

3.2 Κλαδική Σύνθεση ανά Δήμο

Για την ανάδειξη της κλαδικής ταυτότητας της Κρήτης σε επίπεδο Δήμου επιλέγονται τέσσερις τομείς δραστηριότητας που αποτυπώνουν το διαφοροποιημένο προφίλ της Περιφέρειας. Με την υψηλότερη παρουσία εμφανίζεται το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο (Ζ), με 17.503 επιχειρήσεις (25,97% επί του συνόλου της Περιφέρειας) και Συντελεστή Χωροθέτησης (LQ — Location Quotient) Εμπορίου 0,93 (βλ. Κεφάλαιο 2.4). Ακολουθούν η Παροχή Καταλυμάτων και Εστίασης (Θ) με 15.078 επιχειρήσεις (22,37%, LQ 1,40), οι Κατασκευές (ΣΤ) με 7.939 επιχειρήσεις (11,78%, LQ 1,31) και η Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (Α) με 1.569 επιχειρήσεις (2,33%, LQ 1,34, ισχυρή σχετική εξειδίκευση σε μικρή απόλυτη βάση). Οι τέσσερις τομείς συγκεντρώνουν αθροιστικά το 62,45% της επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας και αποτυπώνουν τον συνδυασμό τουριστικής δραστηριότητας, αγροτικής παραγωγής της ενδοχώρας και ευρείας εμπορικής και κατασκευαστικής βάσης που χαρακτηρίζει την οικονομία της Κρήτης.

Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο (Ζ): Η εμπορική δραστηριότητα ακολουθεί το γενικό πρότυπο κατανομής του συνόλου της επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας. Σε απόλυτο μέγεθος, τη μεγαλύτερη βάση συγκεντρώνουν οι δύο κύριοι αστικοί πόλοι, ο Δήμος Ηρακλείου (3.947 εμπορικές επιχειρήσεις, LQ Εμπορίου 0,96) και ο Δήμος Χανίων (3.408 επιχειρήσεις, LQ 0,92), ακολουθούμενοι από τον Δήμο Ρεθύμνης (1.810 επιχειρήσεις, LQ 0,94). Στους μεγάλους αστικούς Δήμους το εμπόριο κινείται ελαφρώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, καθώς η ευρύτερη διαφοροποίηση της οικονομικής τους βάσης (τουρισμός, υπηρεσίες, διοίκηση) μειώνει αναλογικά το μερίδιό του. Η σχετική υπερεκπροσώπηση του εμπορίου εντοπίζεται σε αγροτικούς Δήμους που εξυπηρετούν την τοπική καταναλωτική ζήτηση, όπως ο Δήμος Γόρτυνας (LQ 1,21), ο Δήμος Φαιστού (LQ 1,14, 798 εμπορικές επιχειρήσεις) και ο Δήμος Ιεράπετρας (LQ 1,11, 746 επιχειρήσεις).

Παροχή Καταλυμάτων και Εστίασης (Θ): Με LQ 1,40 σε περιφερειακό επίπεδο, ο τομέας είναι παρών σε όλους σχεδόν τους Δήμους, αλλά η σχετική του βαρύτητα διαφέρει σημαντικά μεταξύ τους. Τη μεγαλύτερη απόλυτη βάση διαθέτουν ο Δήμος Χανίων (2.889 επιχειρήσεις, LQ 1,38), ο Δήμος Ηρακλείου (1.590 επιχειρήσεις, LQ 0,68, χαμηλή σχετική εξειδίκευση λόγω του διαφοροποιημένου αστικού του χαρακτήρα) και ο Δήμος Χερσονήσου (1.555 επιχειρήσεις, LQ 2,34). Η υψηλότερη σχετική εξειδίκευση καταγράφεται σε μικρότερους Δήμους με έντονο τουριστικό χαρακτήρα, όπως ο νησιωτικός Δήμος Γαύδου (LQ 4,03, σε ελάχιστη βάση 22 επιχειρήσεων), ο Δήμος Σφακίων (LQ 3,49, 213 επιχειρήσεις) και ο Δήμος Καντάνου-Σελίνου (LQ 3,19, 352 επιχειρήσεις).

Κατασκευές (ΣΤ): Με LQ 1,31 σε περιφερειακό επίπεδο, ο τομέας συνδέεται με την τουριστική και παραθεριστική δραστηριότητα, ιδίως στη δυτική Κρήτη. Τη μεγαλύτερη απόλυτη βάση διαθέτουν ο Δήμος Χανίων (1.679 επιχειρήσεις, LQ 1,42), ο Δήμος Ηρακλείου (1.518 επιχειρήσεις, LQ 1,16) και ο Δήμος Ρεθύμνης (819 επιχειρήσεις, LQ 1,34). Την υψηλότερη σχετική εξειδίκευση εμφανίζουν μικρότεροι Δήμοι, όπως ο Δήμος Βιάννου (LQ 1,92, 42 επιχειρήσεις), ο Δήμος Μυλοποτάμου (LQ 1,83, 245 επιχειρήσεις) και ο Δήμος Αγίου Βασιλείου (LQ 1,65).

Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (Α): Με LQ 1,34 σε περιφερειακό επίπεδο, ο τομέας συγκεντρώνεται στους αγροτικούς Δήμους της ενδοχώρας. Σε απόλυτο μέγεθος προηγείται ο Δήμος Φαιστού (140 επιχειρήσεις, LQ 4,75) στον πεδινό κάμπο της Μεσσαράς, ενώ ισχυρή παρουσία έχει και ο ημιορεινός Δήμος Μυλοποτάμου (120 επιχειρήσεις, LQ 6,75). Την υψηλότερη σχετική εξειδίκευση, σε πολύ μικρές απόλυτες βάσεις, καταγράφουν οι ορεινοί Δήμοι Ανωγείων (LQ 11,08, 15 επιχειρήσεις) και Αμαρίου (LQ 8,73, 21 επιχειρήσεις). Οι περιορισμένοι απόλυτοι αριθμοί αντανakλούν το ότι μεγάλο μέρος της αγροτικής δραστηριότητας διεξάγεται από Φυσικά Πρόσωπα μη εγγεγραμμένα στο μητρώο ΓΕΜΗ, γεγονός που υποεκτιμά την παρουσία του πρωτογενούς τομέα.

Πίνακας 3.2 — Συντελεστές Χωροθέτησης (LQ) ανά Δήμο: τομείς Ζ, Θ, ΣΤ, Α

Δήμος	LQ Εμπορίου (Ζ)	LQ Εστίασης (Θ)	LQ Κατασκευών (ΣΤ)	LQ Γεωργίας (Α)
Ηρακλείου	0,96	0,68	1,16	0,64
Χανίων	0,92	1,38	1,42	0,80
Ρεθύμνης	0,94	1,38	1,34	1,36
Χερσονήσου	0,89	2,34	0,79	0,78
Αγίου Νικολάου	0,88	1,63	1,49	0,90
Φαιστού	1,14	1,39	0,96	4,75
Ιεράπετρας	1,11	1,25	1,28	2,15
Μαλεβιζίου	0,97	1,16	1,37	0,96
Αποκορώνου	0,65	2,49	1,59	1,03
Πλατανιά	0,79	2,23	1,28	2,26
Σητείας	0,96	1,71	1,36	1,32
Μυλοποτάμου	0,83	1,49	1,83	6,75
Κισσάμου	0,78	1,91	1,62	3,19
Αρχανών - Αστερουσίων	0,95	0,87	1,10	4,61
Γόρτυνας	1,21	0,84	1,21	5,10
Αγίου Βασιλείου	0,57	2,49	1,65	4,02
Μινώα Πεδιάδας	1,05	0,90	1,19	2,08
Καντάνου - Σελίνου	0,68	3,19	1,03	3,02
Σφακίων	0,57	3,49	0,93	1,75
Βιάννου	1,05	1,78	1,92	4,15
Αμαρίου	0,61	1,31	1,43	8,73
Οροπεδίου Λασιθίου	1,07	1,96	0,92	3,96
Ανωγείων	1,03	1,55	0,88	11,08
Γαύδου	0	4,03	0,65	0

Γράφημα 3.2 — Συντελεστής Χωροθέτησης ανά Δήμο και Τομέα

3.3 Τυπολογία Δήμων

Η συνδυαστική ανάλυση των δομικών χαρακτηριστικών (απόλυτη επιχειρηματική βάση Ντ, διοικητικός ρόλος, τομεακή εξειδίκευση, γεωγραφική θέση) και των ευρημάτων της Παραγράφου 3.2 επιτρέπει τη συγκρότηση μιας τυπολογίας πέντε κατηγοριών για τους 24 Δήμους της Περιφέρειας, η οποία αποτυπώνει το διαφοροποιημένο τουριστικό-αγροτικό προφίλ της Κρήτης. Η τυπολογία βασίζεται σε σαφή ποσοτικά και γεωγραφικά κριτήρια, ώστε να είναι αναπαραγώγιμη και σε επόμενες περιόδους αναφοράς.

Τύπος Α — Αστικό Δίπολο (κριτήριο: οι δύο μεγαλύτεροι αστικοί πόλοι, Ντ άνω των 13.000 επιχειρήσεων): Περιλαμβάνει τον Δήμο Ηρακλείου (14.877 επιχειρήσεις, έδρα της Περιφέρειας) και τον Δήμο Χανίων (13.439 επιχειρήσεις), που αθροιστικά συγκεντρώνουν το 42,7% της επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας. Πρόκειται για δύο ισχυρούς αναπτυξιακούς πόλους με συμπληρωματικά προφίλ: ο Δήμος Ηρακλείου εμφανίζει πιο διαφοροποιημένο παραγωγικό ιστό, με έμφαση στις υπηρεσίες, τη διοίκηση και τις μεταφορές (LQ Μεταφορών 1,26), ενώ ο Δήμος Χανίων συνδυάζει ισχυρή τουριστική εξειδίκευση (LQ Εστίασης 1,38) με αυξημένη κατασκευαστική δραστηριότητα (LQ Κατασκευών 1,42) και τον μεγαλύτερο εμπορικό λιμένα της Κρήτης στη Σούδα.

Τύπος Β — Δευτερεύοντα Αστικά Κέντρα και Έδρες ΠΕ (κριτήριο: έδρες των υπόλοιπων Περιφερειακών Ενοτήτων, Ντ 3.500–7.000): Περιλαμβάνει τον Δήμο Ρεθύμνης (6.941 επιχειρήσεις, έδρα της ΠΕ Ρεθύμνου) και τον Δήμο Αγίου Νικολάου (3.536 επιχειρήσεις, έδρα της ΠΕ Λασιθίου). Αμφότεροι λειτουργούν ως πρωτεύοντα διοικητικά και επιχειρηματικά κέντρα της αντίστοιχης ΠΕ, συνδυάζοντας τουριστική εξειδίκευση (LQ Εστίασης 1,38 και 1,63 αντίστοιχα) με αξιόλογη εμπορική και διοικητική παρουσία.

Τύπος Γ — Τουριστικοί Δήμοι (κριτήριο: υψηλή σχετική εξειδίκευση στην εστίαση και τα καταλύματα): Περιλαμβάνει οκτώ Δήμους. Τη μεγαλύτερη απόλυτη τουριστική βάση διαθέτει ο Δήμος Χερσονήσου (4.261 επιχειρήσεις, LQ Εστίασης 2,34), ο κορυφαίος τουριστικός Δήμος της Κρήτης. Ακολουθούν οι Δήμοι Αποκορώνου (2.167 επιχειρήσεις, LQ 2,49), Πλατανιά (2.159, LQ 2,23) και Μαλεβιζίου (2.233, LQ 1,16, με συμπληρωματική παρουσία μεταφορών λόγω γειτνίασης με το αεροδρόμιο Ηρακλείου). Εντονότερη σχετική εξειδίκευση σε μικρότερη απόλυτη βάση εμφανίζουν οι Δήμοι Καντάνου-Σελίνου (LQ 3,19, 352 επιχειρήσεις εστίασης), Σφακίων (LQ 3,49, 213 επιχειρήσεις) και ο νησιωτικός Δήμος Γαύδου (LQ 4,03, 22 επιχειρήσεις, ο μικρότερος της Περιφέρειας), καθώς και ο Δήμος Αγίου Βασιλείου (LQ 2,49, 473 επιχειρήσεις), όπου ο τουρισμός συνυπάρχει με αγροτική παραγωγή.

Τύπος Δ — Τοπικά κέντρα εμπορίου και υπηρεσιών με λιμενικές υποδομές (κριτήριο: τοπικά αστικά κέντρα εκτός των εδρών ΠΕ, που λειτουργούν ως κόμβοι εμπορίου και υπηρεσιών για τις γύρω περιοχές, με σημαντικές λιμενικές υποδομές): Περιλαμβάνει τον Δήμο Ιεράπετρας (2.434 επιχειρήσεις), τον Δήμο Σητείας (1.751) και τον Δήμο Κισσάμου (1.505). Ο Δήμος Ιεράπετρας αποτελεί τον δεύτερο πόλο της ΠΕ Λασιθίου, με ισχυρή αγροβιομηχανική βάση (θερμοκήπια, κηπευτικά, LQ Γεωργίας 2,15) και αυξανόμενη παράκτια τουριστική δραστηριότητα. Οι Δήμοι Σητείας στα ανατολικά και Κισσάμου στα

δυτικά λειτουργούν ως τοπικά κέντρα εξυπηρέτησης με λιμάνια που συγκαταλέγονται στις κύριες θαλάσσιες πύλες του νησιού, συμβάλλοντας στη συγκέντρωση του χονδρικού εμπορίου σε λιμενικούς Δήμους (βλ. Παράγραφος 2.5).

Τύπος Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας (κριτήριο: κυρίαρχος αγροτικός προσανατολισμός, υψηλή σχετική εξειδίκευση στη Γεωργία): Περιλαμβάνει εννέα Δήμους. Στον πεδινό κάμπο της Μεσσαράς εντάσσονται οι Δήμοι Φαιστού (2.527 επιχειρήσεις, LQ Γεωργίας 4,75, 140 αγροτικές επιχειρήσεις) και Γόρτυνας (1.225, LQ 5,10, 73 επιχειρήσεις), ενώ ισχυρό αγροτικό χαρακτήρα εμφανίζουν και οι Δήμοι Αρχανών-Αστερουσίων (1.412, LQ 4,61, 76 επιχειρήσεις), Μινώα Πεδιάδας (1.196, LQ 2,08) και ο ημιορεινός Δήμος Μυλοποτάμου (1.523, LQ 6,75, 120 επιχειρήσεις). Στους ορεινούς Δήμους μικρότερης βάσης η σχετική αγροτική εξειδίκευση είναι ακόμη υψηλότερη, αν και σε ελάχιστους απόλυτους αριθμούς: Δήμος Ανωγείων (LQ 11,08, 15 αγροτικές επιχειρήσεις), Δήμος Αμαρίου (LQ 8,73, 21 επιχειρήσεις), Δήμος Βιάννου (LQ 4,15, 12 επιχειρήσεις) και Δήμος Οροπεδίου Λασιθίου (LQ 3,96, 8 επιχειρήσεις). Οι περιορισμένοι αυτοί αριθμοί αντανakλούν το ότι μεγάλο μέρος της αγροτικής δραστηριότητας διεξάγεται από Φυσικά Πρόσωπα μη εγγεγραμμένα στο μητρώο ΓΕΜΗ.

Πίνακας 3.3 — Τυπολογία Δήμων Περιφέρειας Κρήτης

Τύπος	Δήμος	Επιχειρήσεις (Nt)	Πυκνότητα
A — Αστικό Δίπολο	Ηρακλείου	14877	83
A — Αστικό Δίπολο	Χανίων	13439	120,70
B — Δευτερεύοντα Αστικά Κέντρα / Έδρες ΠΕ	Ρεθύμνης	6941	121,30
B — Δευτερεύοντα Αστικά Κέντρα / Έδρες ΠΕ	Αγίου Νικολάου	3536	127,30
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Χερσονήσου	4261	156,50
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Μαλεβιζίου	2233	86,80
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Αποκορώνου	2167	176,90
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Πλατανιά	2159	141,10
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Αγίου Βασιλείου	1215	173,10
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Καντάνου - Σελίνου	708	141,30
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Σφακίων	391	195,30
Γ — Τουριστικοί Δήμοι	Γαύδου	35	246,50
Δ — Τοπικά κέντρα εμπορίου & υπηρεσιών	Ιεράπετρας	2434	89

με λιμενικές υποδομές

Δ — Τοπικά κέντρα εμπορίου & υπηρεσιών με λιμενικές υποδομές	Σητείας	1751	85,70
Δ — Τοπικά κέντρα εμπορίου & υπηρεσιών με λιμενικές υποδομές	Κισσάμου	1505	141,60
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Φαιστού	2527	105,60
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Μυλοποτάμου	1523	118,80
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Αρχανών - Αστερουσίων	1412	87,90
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Γόρτυνας	1225	86,50
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Μινώ Πεδιάδας	1196	84,40
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Βιάννου	248	55,90
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Αμαρίου	206	37
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Οροπεδίου Λασιθίου	173	76,60
Ε — Αγροτικοί Δήμοι Ενδοχώρας	Ανωγείων	116	51,80

Βάσει σαφών ποσοτικών κριτηρίων, απόλυτο επιχειρηματικό μέγεθος, πληθυσμιακή βάση, διοικητικός ρόλος και τομεακό προφίλ, οι 24 Δήμοι της Περιφέρειας Κρήτης κατατάσσονται σε έξι τύπους, ώστε η τυπολογία να είναι αναπαραγώγιμη και συγκρίσιμη διαχρονικά. Η τυπολογία αυτή βασίζεται στη διπλή ταυτότητα τουρισμού διεθνούς εμβέλειας και αγροτικής παραγωγής που χαρακτηρίζει την Περιφέρεια, με παράλληλη αναγνώριση της λιμενικής διάστασης ως δομικού στοιχείου της χονδρεμπορικής λειτουργίας.

Τύπος Α, Αστικό Δίπολο ($N_t \geq 13.000$): Στον Τύπο Α εντάσσονται δύο Δήμοι που αθροιστικά συγκεντρώνουν 42,7% της συνολικής επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας: ο Δήμος Ηρακλείου ($N_t = 14.877$, πληθ. 179.302, έδρα της Περιφέρειας) και ο Δήμος Χανίων ($N_t = 13.439$, πληθ. 111.375, σημαντικότερος οικιστικός και επιχειρηματικός πόλος της ΠΕ Χανίων). Πρόκειται για δύο ισχυρούς αναπτυξιακούς πόλους με συμπληρωματικά αλλά διακριτά προφίλ: ο Δήμος Ηρακλείου παρουσιάζει πιο διαφοροποιημένο παραγωγικό ιστό ($LQ_Z = 0,96$, $LQ_\Theta = 0,68$, $LQ_M = 1,17$, $LQ_H = 1,26$) με έμφαση σε υπηρεσίες, διοίκηση

και μεταφορές, ενώ ο Δήμος Χανίων εμφανίζει εντονότερη τουριστική εξειδίκευση ($LQ_{\Theta} = 1,38$, $LQ_{\Sigma T} = 1,42$). Η Σούδα εντός του Δήμου Χανίων λειτουργεί ως ο μεγαλύτερος εμπορικός λιμένας της Κρήτης, ενισχύοντας τον ρόλο του ως κόμβου χονδρεμπορικής διανομής για τις ΠΕ Χανίων και Ρεθύμνου.

Τύπος Β, Δευτερεύοντα Διοικητικά Κέντρα (Nt 3.500–7.000, έδρες ΠΕ): Στον Τύπο Β εντάσσονται ο Δήμος Ρεθύμνης (Nt = 6.941, πληθ. 57.216, σημαντικότερος οικιστικός και επιχειρηματικός πόλος της ΠΕ Ρεθύμνου) και ο Δήμος Αγίου Νικολάου (Nt = 3.536, πληθ. 27.785, σημαντικότερος οικιστικός και επιχειρηματικός πόλος της ΠΕ Λασιθίου). Αμφότεροι λειτουργούν ως πρωτεύοντα επιχειρηματικά και διοικητικά κέντρα αντίστοιχης ΠΕ, εξυπηρετώντας σημαντικό όγκο τοπικής ζήτησης. Ο Δήμος Ρεθύμνης εμφανίζει ισχυρή τουριστική εξειδίκευση ($LQ_{\Theta} = 1,38$) παράλληλα με αξιόλογη εμπορική παρουσία ($Nt_Z = 1.810$), ενώ ο Δήμος Αγίου Νικολάου αναδεικνύεται ως τουριστικό κέντρο ($LQ_{\Theta} = 1,63$, $Nt_{\Theta} = 901$) με λιμάνι αναφοράς για τα ανατολικά Λασιθι. Η ΠΕ Ρεθύμνου εμφανίζει την υψηλότερη μονοκεντρική συγκέντρωση εντός Περιφέρειας (69,4% της τοπικής επιχειρηματικότητας στον έδρα Δήμο). Στην ΠΕ Λασιθίου ο Δήμος Αγίου Νικολάου ελέγχει 44,8% με τον Δήμο Ιεράπετρας να λειτουργεί ως σημαντικός δεύτερος πόλος ($Nt = 2.434$, $LQ_Z = 1,11$, $LQ_A = 2,15$).

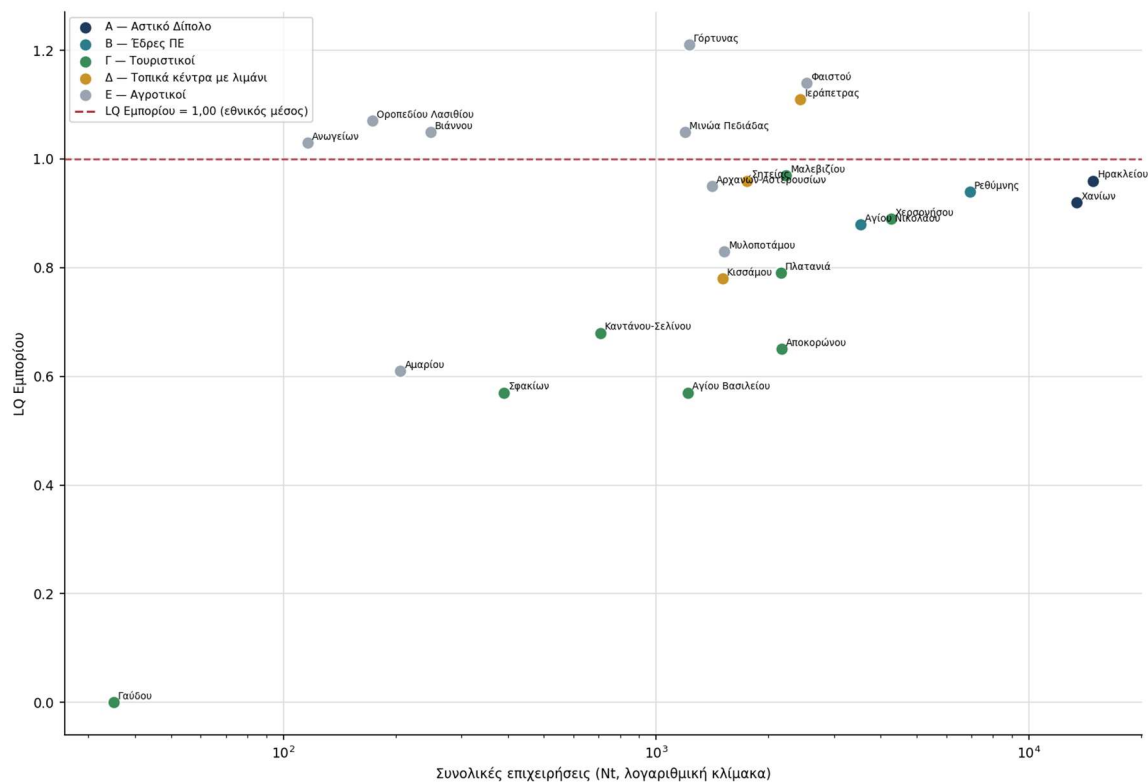
Τύπος Γ, Λιμενικοί Χονδρεμπορικοί Πόλοι (Nt 1.500–2.000, με λιμάνι ως δομικό στοιχείο): Στον Τύπο Γ εντάσσονται ο Δήμος Κισσάμου (Nt = 1.505, πληθ. 10.632) και ο Δήμος Σητείας (Nt = 1.751, πληθ. 20.438), αμφότεροι με λιμένες που λειτουργούν ως πύλες εισόδου εμπορευμάτων στα άκρα της Κρήτης. Ο Δήμος Κισσάμου εμφανίζει $LQ_A = 3,19$ (αγροτική βάση ελαιοκομίας δυτικής Κρήτης) και $LQ_{\Theta} = 1,91$ (τουριστική εξειδίκευση ΠΕ Χανίων). Ο Δήμος Σητείας παρουσιάζει $LQ_{\Theta} = 1,71$ ($Nt_{\Theta} = 467$) και εμπορική παρουσία με $LQ_Z = 0,96$ ($Nt_Z = 466$), εξυπηρετώντας ανατολικό Λασιθι. Και οι δύο Δήμοι συμβάλλουν στη λιμενική συγκέντρωση 65,7% του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας σε έξι συνολικά λιμενικούς Δήμους.

Τύπος Δ, Τουριστικοί Δήμοι ($LQ_{\Theta} > 2,00$ ή έντονο τουριστικό προφίλ με $Nt \geq 2.000$): Στον Τύπο Δ εντάσσονται τέσσερις Δήμοι με ισχυρή τουριστική εξειδίκευση διεθνούς εμβέλειας: ο Δήμος Χερσονήσου (Nt = 4.261, πληθ. 27.220, $LQ_{\Theta} = 2,34$), ο Δήμος Πλατανιά (Nt = 2.159, πληθ. 15.299, $LQ_{\Theta} = 2,23$), ο Δήμος Μαλεβιζίου (Nt = 2.233, πληθ. 25.734, $LQ_{\Theta} = 1,16$) και ο Δήμος Αποκορώνου (Nt = 2.167, ΠΕ Χανίων, $LQ_{\Theta} = 2,49$, υψηλή τουριστική εξειδίκευση, τουριστικές συγκεντρώσεις Γεωργιούπολης/Καλυβών). Ο Δήμος Χερσονήσου αποτελεί τον κορυφαίο τουριστικό Δήμο της Κρήτης σε απόλυτο επιχειρηματικό μέγεθος, με 1.555 επιχειρήσεις Εστίασης & Καταλυμάτων (36,5% του τοπικού Nt), προφίλ που αποτελεί σημαντική ένδειξη έντονης εξάρτησης από τον τουριστικό κύκλο. Ο Δήμος Πλατανιά εμφανίζει παρόμοιο πρότυπο ($LQ_{\Theta} = 2,23$, $Nt_{\Theta} = 751$), ενώ ο Δήμος Μαλεβιζίου παρουσιάζει πιο ισορροπη σύνθεση με σημαντική παρουσία στον τομέα Η Μεταφορές & Αποθήκευση ($LQ_H = 1,33$, λόγω γειτνίασης με το διεθνές αεροδρόμιο Ηρακλείου) και τον τομέα Ν Διοικητικές Υπηρεσίες ($LQ_N = 1,57$). Ο Δήμος Αποκορώνου ενσωματώνεται στον Τύπο Δ λόγω της υψηλής τουριστικής εξειδίκευσής του ($LQ_{\Theta} = 2,49$, υψηλότερη εντός ΠΕ Χανίων μετά τον Δήμο Χανίων), παρά τον μικτό αγροτουριστικό χαρακτήρα του, το τουριστικό στοιχείο είναι δομικά κυρίαρχο.

Τύπος ΣΤ, Δευτερεύων ανταγωνιστικός οικιστικός πόλος με υψηλή αγροτική εξειδίκευση και αυξημένη τουριστική παρουσία: Στον Τύπο ΣΤ εντάσσεται ο Δήμος Ιεράπετρας ($Nt = 2.434$, ΠΕ Λασιθίου), ο οποίος αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση που δεν μπορεί να αναχθεί ούτε στον καθαρά αγροτικό ούτε στον καθαρά τουριστικό τύπο. Ο Δήμος Ιεράπετρας λειτουργεί ως ο δεύτερος οικιστικός και εμπορικός πόλος της ΠΕ Λασιθίου (Κεφ. 2.5), με ισχυρή αγροβιομηχανική βάση (θερμοκήπια, κηπευτικά, $LQ_A = 2,15$) και παράλληλα αυξανόμενη παράκτια τουριστική δραστηριότητα. Με $Nt = 2.434$ αποτελεί τον σημαντικότερο δευτερεύοντα πόλο εκτός των εδρών ΠΕ, επιτελώντας ρόλο εμπορικού-εξυπηρετικού κέντρου για το ανατολικό Λασίθι.

Τύπος Ε, Αγροτικοί Δήμοι ($LQ_A > 2,00$ ή ορεινό-αγροτικό προφίλ, $Nt < 2.600$): Στον Τύπο Ε εντάσσονται οι Δήμοι με κυρίαρχα αγροτοκτηνοτροφικό προφίλ: ο Δήμος Φαιστού ($Nt = 2.527$, $LQ_A = 4,75$, πεδινός, Μεσσαρά), ο Δήμος Γόρτυνας ($Nt = 1.225$, $LQ_A = 5,10$), ο Δήμος Μυλοποτάμου ($Nt = 1.523$, $LQ_A = 6,75$), ο Δήμος Καντάνου - Σελίνου ($Nt = 708$, $LQ_A = 3,02$), ο Δήμος Μινώα Πεδιάδας ($Nt = 1.196$, $LQ_A = 2,08$), καθώς και οι ορεινοί Δήμοι Βιάννου ($Nt = 248$, $LQ_A = 4,15$), Αρχανών - Αστερουσίων ($Nt = 1.412$, $LQ_A = 4,61$), Ανωγείων ($Nt = 116$) και Αμαρίου ($Nt = 206$). Σημειώνεται ότι για Δήμους με $Nt < 300$ (Βιάννος: 248, Ανωγεία: 116, Αμάρι: 206, Γαύδος: 35, Οροπέδιο Λασιθίου: 173) τυχόν υψηλοί ρυθμοί μεταβολής αντιπροσωπεύουν πολύ μικρό αριθμό επιχειρήσεων σε απόλυτο μέγεθος και ερμηνεύονται με επιφύλαξη. Η αγροτική δραστηριότητα (ελαιοκομία, αμπελουργία, κηπευτικά, κτηνοτροφία) διεξάγεται σε σημαντικό βαθμό από φυσικά πρόσωπα μη εγγεγραμμένα στο εμπορικό μητρώο, γεγονός που υποεκτιμά το πραγματικό παραγωγικό αποτύπωμα αυτών των Δήμων στην ευρύτερη οικονομία.

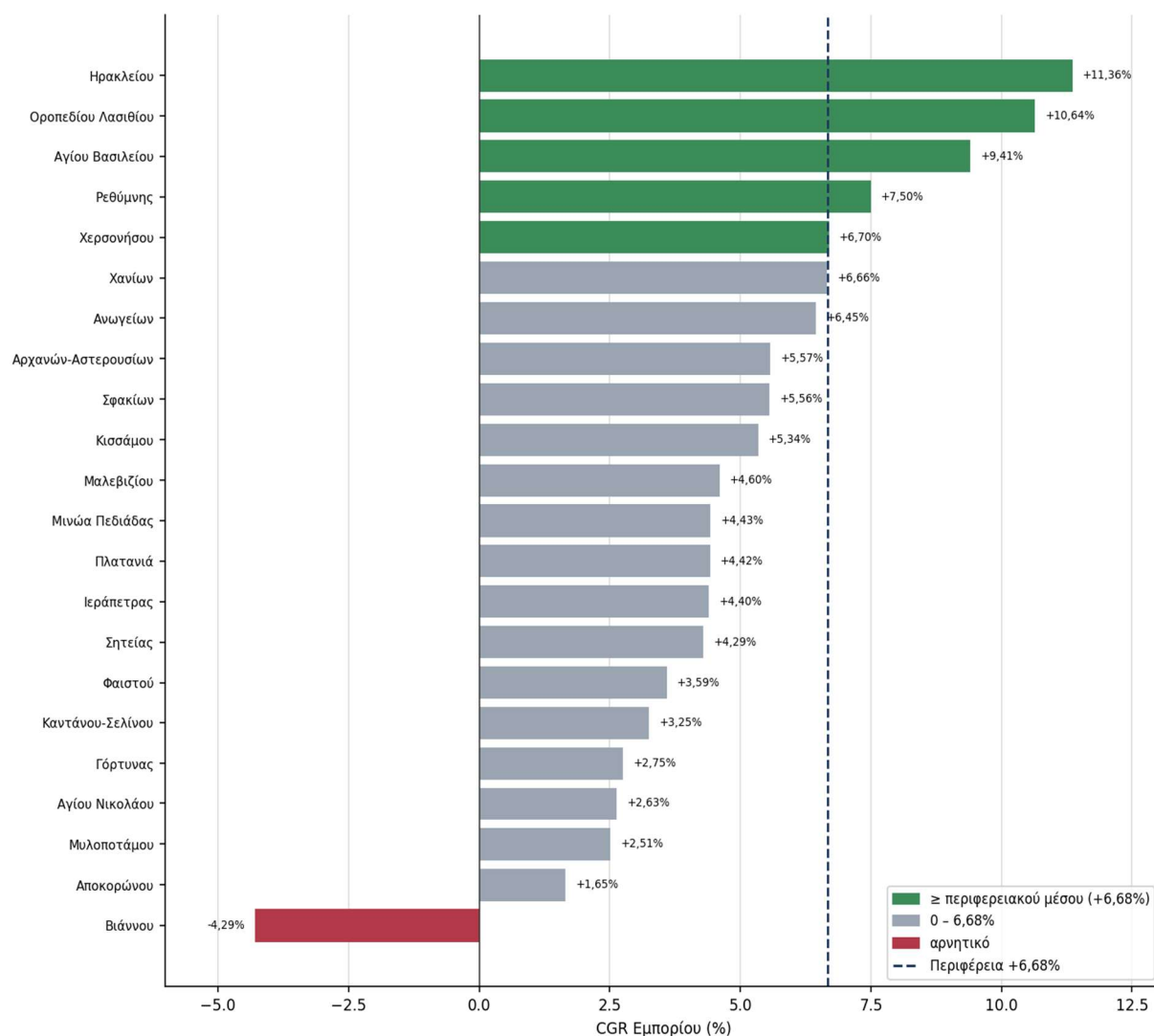
Γράφημα 3.3 — Τυπολογία Δήμων ανά Nt και LQ Εμπορίου

3.4 Αναδυόμενες Εμπορικές Ζώνες

Η ανάλυση του Ρυθμού Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR — Commerce Growth Rate) σε επίπεδο Δήμου κατά την περίοδο Οκτωβρίου 2024 – Μαρτίου 2026 αναδεικνύει ευρεία θετική δυναμική. Ο συνολικός Ρυθμός Ανάπτυξης Εμπορίου της Κρήτης διαμορφώνεται σε +6,68% (βλ. Κεφάλαιο 2.1), τιμή θετική αλλά χαμηλότερη του εθνικού μέσου όρου (+8,79%). Η μεγέθυνση είναι σχεδόν καθολική, με έναν μόνο Δήμο να εμφανίζει αρνητικό ρυθμό.

Γράφημα 3.4 — CGR Εμπορίου ανά Δήμο

Σε απόλυτους όρους, ο Δήμος Ηρακλείου αποτελεί τον σημαντικότερο πόλο εμπορικής μεγέθυνσης, με 357 νέες εμπορικές επιχειρήσεις σε βάση 3.143, ενώ ταυτόχρονα καταγράφει τον υψηλότερο ρυθμό μεταξύ των μεγάλων Δήμων (CGR Εμπορίου +11,36%), εύρημα που αναδεικνύει την έδρα της Περιφέρειας ως δυναμικό εμπορικό πόλο. Ακολουθούν σε απόλυτο μέγεθος ο Δήμος Χανίων (187 νέες επιχειρήσεις σε βάση 2.806, +6,66%), ο Δήμος Ρεθύμνης (117 νέες σε βάση 1.561, +7,50%) και ο Δήμος Χερσονήσου (63 νέες σε βάση 941, +6,70%).

Η εμπορική μεγέθυνση δεν περιορίζεται μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά διαχέεται τόσο προς τους τουριστικούς όσο και προς τους αγροτικούς Δήμους. Μεταξύ των μικρότερων Δήμων, υψηλό ρυθμό σε περιορισμένη ωστόσο βάση καταγράφει ο Δήμος Αγίου Βασιλείου (+9,41%, 16 νέες επιχειρήσεις σε βάση 170), ενώ σταθερά θετική πορεία εμφανίζουν και οι Δήμοι Ιεράπετρας (+4,40%, 28 νέες επιχειρήσεις σε βάση 636) και Αρχανών-Αστερουσίων (+5,57%, 17 νέες σε βάση 305). Η διάχυση αυτή αντανakλά τη

στήριξη του εμπορίου τόσο από την τουριστική ζήτηση όσο και από την τοπική κατανάλωση.

Στον αντίποδα, ένας μόνο Δήμος εμφανίζει αρνητικό ρυθμό, ο ορεινός Δήμος Βιάννου (-4,29%, μείωση 3 επιχειρήσεων σε μικρή βάση 70 επιχειρήσεων), μεταβολή που, λόγω της πολύ μικρής απόλυτης βάσης, ενδέχεται να σχετίζεται με την εκκαθάριση ανενεργών εγγραφών του μητρώου ΓΕΜΗ κατά την περίοδο αναφοράς (βλ. Κεφάλαιο 2.2) και χρήζει διαχρονικής παρακολούθησης. Σε επίπεδο Περιφέρειας, ο Ρυθμός Παύσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBCR — Commerce Business Closure Rate) διαμορφώνεται στο 5,57%, οριακά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, τιμή που υποδηλώνει ομαλό κύκλο εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων. Συνολικά, η Κρήτη εμφανίζει ευρεία και σταθερή εμπορική μεγέθυνση στο σύνολο σχεδόν των Δήμων της, με επίκεντρο το αστικό δίπολο Ηρακλείου-Χανίων· η διαχρονική παρακολούθηση θα δείξει αν η δυναμική αυτή εδραιώνεται.

Πίνακας 3.4 — Αναδυόμενες Εμπορικές Ζώνες ανά Δήμο

Δήμος	Εμπ. επιχ. (τώρα)	Εμπ. επιχ. (βάση)	Νέες επιχ.	CGR Εμπορίου (%)
Ηρακλείου	3500	3143	357	11,36
Χανίων	2993	2806	187	6,66
Ρεθύμνης	1678	1561	117	7,50
Χερσονήσου	1004	941	63	6,70
Ιεράπετρας	664	636	28	4,40
Φαιστού	692	668	24	3,59
Μαλεβιζίου	523	500	23	4,60
Αγίου Νικολάου	780	760	20	2,63
Πλατανιά	449	430	19	4,42
Αρχανών Αστερουσίων	- 322	305	17	5,57
Σητείας	413	396	17	4,29
Αγίου Βασιλείου	186	170	16	9,41
Κισσάμου	296	281	15	5,34
Μινώα Πεδιάδας	283	271	12	4,43
Γόρτυνας	374	364	10	2,75
Μυλοποτάμου	327	319	8	2,51
Αποκορώνου	370	364	6	1,65

Οροπεδίου Λασιθίου	52	47	5	10,64
Καντάνου - Σελίνου	127	123	4	3,25
Σφακίων	57	54	3	5,56
Αμαρίου	31	28	3	10,71
Ανωγείων	33	31	2	6,45
Γαύδου	0	0	0	0
Βιάννου	67	70	-3	-4,29
Περιφέρεια Κρήτης				6,68

Κεφάλαιο 4 — Εμπορικός Τομέας Αναλυτικά

4.1 Γενικά Εμπορίου

4.1.1 Μέγεθος και Συμμετοχή

Ο εμπορικός τομέας της Περιφέρειας Κρήτης αποτελεί τον μεγαλύτερο κλάδο της τοπικής επιχειρηματικότητας. Από τις **66.243** συνολικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας (Μάρτιος 2026), **15.221** δραστηριοποιούνται στον εμπορικό τομέα ως κύριο ΚΑΔ, εκ των οποίων **10.921 ανήκουν στο λιανικό εμπόριο (71,75% του εμπορίου)** και **4.300 στο χονδρικό εμπόριο (28,25%)**, αντιστοιχώντας σε Μερίδιο Εμπορίου στο Σύνολο (CSTB, Commerce Share on Total Business) **22,98%** έναντι εθνικού μέσου όρου **24,68%**.

Το γεγονός ότι το Μερίδιο Εμπορίου στο Σύνολο υπολείπεται ελαφρώς του εθνικού μέσου όρου δεν αντανakλά αδυναμία του εμπορικού τομέα, αλλά το ιδιαίτερα μεγάλο βάρος του τουριστικού κλάδου στην τοπική οικονομία. Χαρακτηριστικά, η Παροχή Καταλυμάτων και Εστίασης, με **14.492** επιχειρήσεις, υπερβαίνει μεμονωμένα το λιανικό εμπόριο (**10.921** επιχειρήσεις), αν και ο εμπορικός τομέας συνολικά, με το λιανικό και το χονδρικό εμπόριο μαζί, παραμένει ο μεγαλύτερος κλάδος της Περιφέρειας. Η αναλογία λιανικού προς χονδρικό εμπόριο διαμορφώνεται σε **2,54:1**, υψηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο (2,00:1). Σε όρους Συντελεστή Χωροθέτησης (LQ, Location Quotient), το λιανικό εμπόριο κινείται στο επίπεδο του εθνικού μέσου όρου (**LQ 1,00**), ενώ το χονδρικό εμπόριο (**LQ 0,79**) υπολείπεται· τα χαρακτηριστικά του εξετάζονται αναλυτικά στην Παράγραφο 4.3.

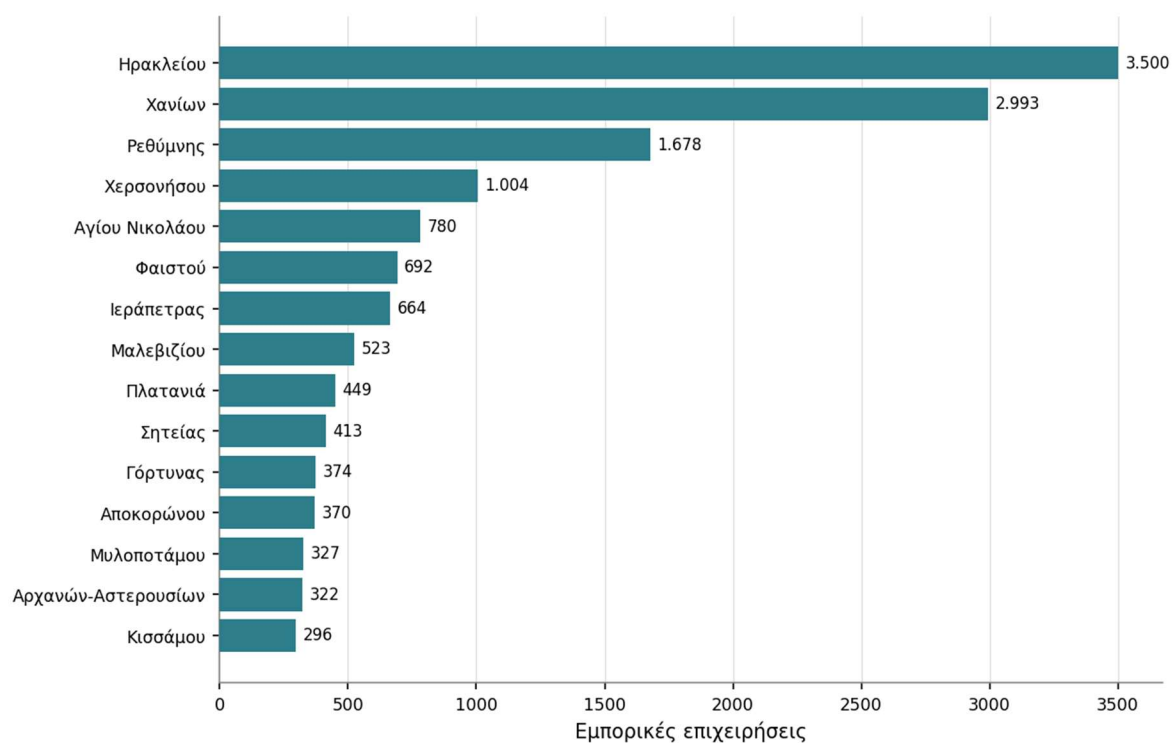
Σε γεωγραφικό επίπεδο, η εμπορική δραστηριότητα οργανώνεται γύρω από δύο κύριους πόλους, σε αντιστοιχία με τον πολυκεντρικό χαρακτήρα της Περιφέρειας (Παράγραφος 3.3). Ο Δήμος Ηρακλείου, η μεγαλύτερη αστική και διοικητική έδρα της Περιφέρειας, συγκεντρώνει **3.500** εμπορικές επιχειρήσεις (**22,99%** του εμπορίου), ενώ ο Δήμος Χανίων **2.993** επιχειρήσεις (**19,66%**). Χαρακτηριστικό της δομής αυτής είναι ότι, αν και ο Δήμος Ηρακλείου προηγείται στο σύνολο του εμπορίου λόγω της σαφώς μεγαλύτερης χονδρεμπορικής του βάσης (**1.350** έναντι **731** επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου), στο λιανικό εμπόριο ο Δήμος Χανίων υπερτερεί οριακά (**2.262** έναντι **2.150** επιχειρήσεων). Ως δευτερεύοντα κέντρα ακολουθούν ο Δήμος Ρεθύμνης (**1.678** επιχειρήσεις, **11,02%**), ο Δήμος Χερσονήσου (**1.004** επιχειρήσεις, **6,60%**), καθαρά τουριστικού χαρακτήρα, και ο Δήμος Αγίου Νικολάου (**780** επιχειρήσεις, **5,12%**), έδρα της ΠΕ Λασιθίου. Αθροιστικά, οι πέντε αυτοί Δήμοι συγκεντρώνουν περίπου το **65%** της εμπορικής δραστηριότητας.

Πίνακας 4.1 — Εμπορικές Επιχειρήσεις ανά Δήμο (Λιανικό / Χονδρικό / Σύνολο)

Δήμος	Λιανικό	Χονδρικό	Σύνολο	% Εμπορίου
Δήμος Ηρακλείου	2.150	1.350	3.500	22,99
Δήμος Χανίων	2.262	731	2.993	19,66
Δήμος Ρεθύμνης	1.210	468	1.678	11,02
Δήμος Χερσονήσου	829	175	1.004	6,60
Δήμος Αγίου Νικολάου	656	124	780	5,12

Δήμος Φαιστού	494	198	692	4,55
Δήμος Ιεράπετρας	441	223	664	4,36
Δήμος Μαλεβιζίου	342	181	523	3,44
Δήμος Πλατανιά	337	112	449	2,95
Δήμος Σητείας	340	73	413	2,71
Δήμος Γόρτυνας	271	103	374	2,46
Δήμος Αποκορώνου	305	65	370	2,43
Δήμος Μυλοποτάμου	227	100	327	2,15
Δήμος Αρχανών - Αστερουσίων	209	113	322	2,12
Δήμος Κισσάμου	219	77	296	1,94
Δήμος Μινώα Πεδιάδας	214	69	283	1,86
Δήμος Αγίου Βασιλείου	144	42	186	1,22
Δήμος Καντάνου - Σελίνου	96	31	127	0,83
Δήμος Βιάννου	49	18	67	0,44
Δήμος Σφακίων	39	18	57	0,37
Δήμος Οροπεδίου Λασιθίου	39	13	52	0,34
Δήμος Ανωγείων	28	5	33	0,22
Δήμος Αμαρίου	20	11	31	0,20

Γράφημα 4.1α — Κατανομή Εμπορίου (Λιανικό + Χονδρικό) ανά Δήμο

4.1.2 Δείκτες Δυναμικής

Ο εμπορικός τομέας της Κρήτης εμφανίζει συγκρατημένη αναπτυξιακή δυναμική κατά την περίοδο Οκτωβρίου 2024 έως Μαρτίου 2026, με Ρυθμό Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR, Commerce Growth Rate) **+6,68%**, τιμή θετική αλλά κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (+8,79%). Οι δύο κλάδοι αναπτύσσονται με παραπλήσιο ρυθμό, με το χονδρικό εμπόριο (CGR **+7,74%**) να υπερτερεί ελαφρώς του λιανικού εμπορίου (CGR **+6,27%**). Ο Δείκτης Επιβίωσης Εμπορικού Τομέα (CBSR, Commerce Business Survival Rate = **1,07**) παραμένει θετικός, με τις νέες εμπορικές εγγραφές να υπερκαλύπτουν τις παύσεις.

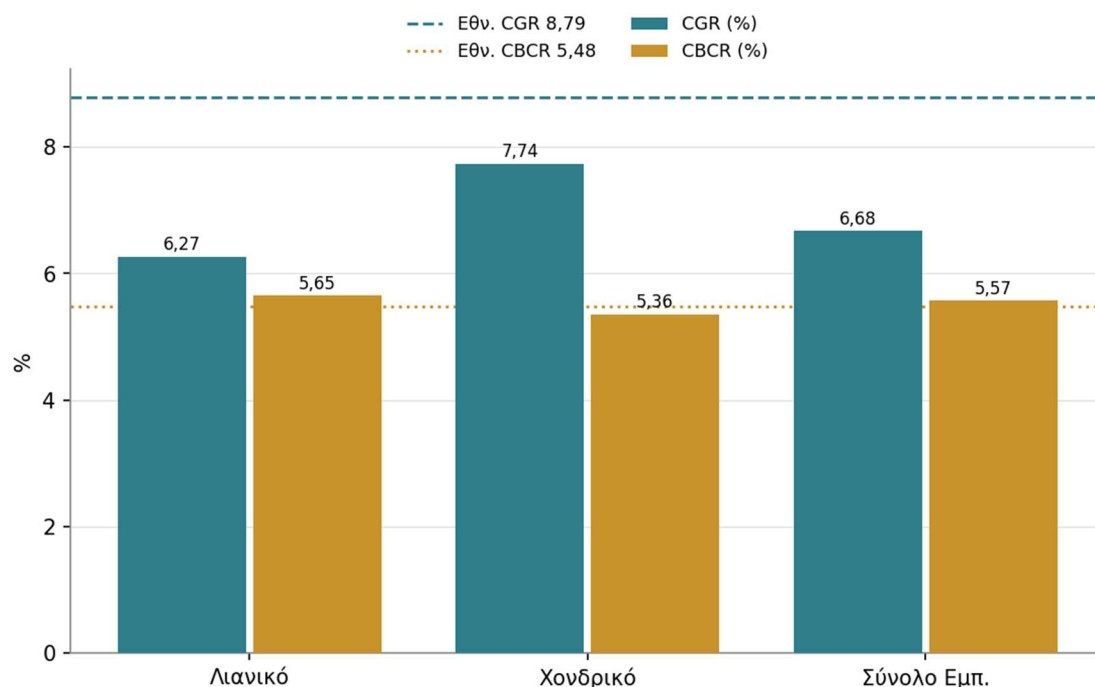
Ο Ρυθμός Ίδρυσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBFR, Commerce Business Formation Rate) διαμορφώνεται σε **58,01%**, με περισσότερες από πέντε στις δέκα νέες επιχειρήσεις της Περιφέρειας να δραστηριοποιούνται στο εμπόριο, μερίδιο σαφώς υψηλότερο από το υφιστάμενο βάρος του τομέα στην τοπική οικονομία (CSTB 22,98%), εύρημα που δείχνει ότι το εμπόριο διατηρεί κυρίαρχη θέση στις νέες επιχειρηματικές εγγραφές της Περιφέρειας. Από τις νέες εμπορικές εγγραφές, το **41,73%** αφορά λιανικό εμπόριο και το **16,28%** χονδρικό εμπόριο. Ο Ρυθμός Παύσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBCR, Commerce Business Closure Rate) ανέρχεται σε **5,57%**, ελαφρώς υψηλότερος από τον εθνικό μέσο όρο (5,48%), με το λιανικό εμπόριο στο **5,65%** και το χονδρικό εμπόριο στο **5,36%**.

Σημειώνεται ότι η εκκαθάριση του μητρώου του ΓΕΜΗ που σημειώθηκε πανελλαδικά κατά την περίοδο αναφοράς ενδέχεται να διογκώνει ελαφρώς τις καταγεγραμμένες παύσεις· ως εκ τούτου, ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του εμπορίου της Περιφέρειας πιθανόν υποεκτιμάται.

Πίνακας 4.2 — Δείκτες Δυναμικής Εμπορίου (Λιανικό / Χονδρικό / Σύνολο)

Δείκτης	Λιανικό	Χονδρικό	Σύνολο Εμπορίου	Εθνικός μ.ο.
CGR (%)	6,27	7,74	6,68	8,79
CBFR (%)	41,73	16,28	58,01	—
CBCR (%)	5,65	5,36	5,57	5,48
CBSR	—	—	1,07	—
CSTB (%)	16,48	6,49	22,98	24,68

Γράφημα 4.2 — CGR και CBCR Λιανικού, Χονδρικού και Συνόλου Εμπορίου

4.2 Ανάλυση Λιανικού Εμπορίου

4.2.1 Γενική Επισκόπηση Λιανικού

Το λιανικό εμπόριο αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο μεμονωμένο κλάδο της τοπικής επιχειρηματικότητας, με **10.921 επιχειρήσεις** που αντιστοιχούν στο 16,48% της συνολικής επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας και στο 71,75% του εμπορικού τομέα. Υπολείπεται μόνο της Παροχής Καταλυμάτων και Εστίασης (**14.492** επιχειρήσεις), υπερβαίνοντας σαφώς τις Κατασκευές (**7.510** επιχειρήσεις) και τη Μεταποίηση (**4.579** επιχειρήσεις). Ο Συντελεστής Χωροθέτησης (LQ) του λιανικού εμπορίου διαμορφώνεται σε **1,00**, ακριβώς στο επίπεδο του εθνικού μέσου όρου (11η θέση πανελλαδικά). Παρά την ευρεία και πολυπληθή λιανεμπορική βάση της Κρήτης σε απόλυτους αριθμούς, το σχετικό της βάρος δεν υπερβαίνει το εθνικό πρότυπο, καθώς στην τοπική οικονομία πρωταγωνιστεί ο τουριστικός κλάδος, ο οποίος απορροφά αναλογικά μεγαλύτερο μερίδιο της επιχειρηματικότητας.

Ως προς τη δυναμική, το λιανικό εμπόριο αναπτύσσεται με θετικό αλλά συγκρατημένο ρυθμό **+6,27%** την περίοδο αναφοράς, ο οποίος υπολείπεται του εθνικού μέσου όρου του εμπορίου (+8,79%) και είναι ελαφρώς χαμηλότερος από το χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας (+7,74%). Η ανάλυση που ακολουθεί εξειδικεύει την εικόνα αυτή σε τρία επίπεδα: τη σύνθεση ανά κατηγορία ΣΤΑΚΟΔ, τη χωρική κατανομή ανά Δήμο και τη διάρθρωση της μεταβολής μέσω της ανάλυσης Shift-Share.

4.2.2 Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Λιανικού Εμπορίου

Ο κλάδος του λιανικού εμπορίου είναι ιδιαίτερα κατακερματισμένος, γεγονός που από τη μία αναδεικνύει την πολυμορφία της δραστηριότητας, από την άλλη δυσχεραίνει τη συγκριτική ανάλυση χωρίς προηγούμενη ομαδοποίηση των επιμέρους κλάδων. Ως εκ τούτου, υιοθετείται η ομαδοποίησή του σε 11 ομοιογενείς εμπορικές κατηγορίες⁸, που επιτρέπει τη συστηματική ανάλυση δομής, εξειδίκευσης και δυναμικής.

Σε όρους απόλυτου μεγέθους, η κατανομή των **10.921** επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου εμφανίζει συγκέντρωση τύπου Pareto, με ιδιαίτερο όμως χαρακτηριστικό την ισχυρή παρουσία κλάδων συνδεδεμένων με την τουριστική κατανάλωση. Οι τρεις μεγαλύτερες κατηγορίες (Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός με **3.061** επιχειρήσεις και μερίδιο **28,03%**, Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά με **1.787** επιχειρήσεις και μερίδιο **16,36%**, Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο με **1.724** επιχειρήσεις και μερίδιο **15,79%**) συγκεντρώνουν αθροιστικά το **60,18%** επί του συνόλου του λιανικού εμπορίου της Περιφέρειας. Ακολουθούν ο Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος (**1.640** επιχειρήσεις, **15,02%**) και η Υγεία και Ομορφιά (**778** επιχειρήσεις, **7,12%**). Αξιοσημείωτη είναι τόσο η δεύτερη θέση της Ένδυσης, Υπόδησης και Αθλητικών (**1.787** επιχειρήσεις, **16,36%**), που στις περισσότερες Περιφέρειες υπολείπεται του Οικιακού Εξοπλισμού, όσο και η ισχυρή τρίτη θέση του Μη Ταξινομημένου Λιανικού Εμπορίου (**1.724** επιχειρήσεις, **15,79%**), καθώς αμφότερες οι κατηγορίες συνδέονται στενά με την τουριστική κατανάλωση και αποτυπώνουν τον έντονο τουριστικό χαρακτήρα της Κρήτης.

Η ανάλυση κατά Συντελεστή Χωροθέτησης (LQ) αναδεικνύει υπερεκπροσώπηση, με **6 από τις 11** κατηγορίες να κινούνται πάνω από τον εθνικό μέσο όρο. Μεταξύ των μεγάλων σε μέγεθος κατηγοριών, υπερεκπροσώπηση καταγράφουν το Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο (**1.724** επιχειρήσεις, **LQ=1,22**), το οποίο περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό εποχικά τουριστικά καταστήματα (αναμνηστικά, είδη παραλίας και λοιπά τουριστικά είδη), τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**3.061** επιχειρήσεις, **LQ=1,06**) και η Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά (**1.787** επιχειρήσεις, **LQ=1,02**). Την υψηλότερη απόλυτη τιμή του δείκτη, αν και σε μικρότερη βάση, εμφανίζουν τα Κοσμήματα και Ωρολόγια (**448** επιχειρήσεις, **LQ=1,59**), εύρημα συμβατό με τον τουριστικό χαρακτήρα της Περιφέρειας, καθώς ο κλάδος ενισχύεται από την τουριστική ζήτηση για είδη πολυτελείας και αναμνηστικά. Πάνω από τον εθνικό μέσο όρο κινούνται επίσης τα Καύσιμα και Μεταφορές (**436** επιχειρήσεις, **LQ=1,02**) και τα Βιβλία, Χαρτικά, Πολιτισμός και Ψυχαγωγία (**314** επιχειρήσεις, **LQ=1,01**). Κάτω από τον εθνικό μέσο όρο βρίσκονται ο Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος (**1.640** επιχειρήσεις, **LQ=0,88**), η Υγεία και Ομορφιά (**778** επιχειρήσεις, **LQ=0,88**), οι Υπαίθριες Αγορές και Λοιπό Λιανικό Εμπόριο (**248** επιχειρήσεις, **LQ=0,86**), τα Ηλεκτρονικά και Τεχνολογία (**212** επιχειρήσεις, **LQ=0,80**) και το Ηλεκτρονικό Εμπόριο (**273** επιχειρήσεις, **LQ=0,51**).

⁸ Η ομαδοποίηση των 37 διψήφιων ΚΑΔ λιανικού σε 11 κατηγορίες αποσκοπεί στη μέγιστη δυνατή ομοιογένεια των επιμέρους κλάδων εντός κάθε κατηγορίας (βλ. Μεθοδολογικές Σημειώσεις).

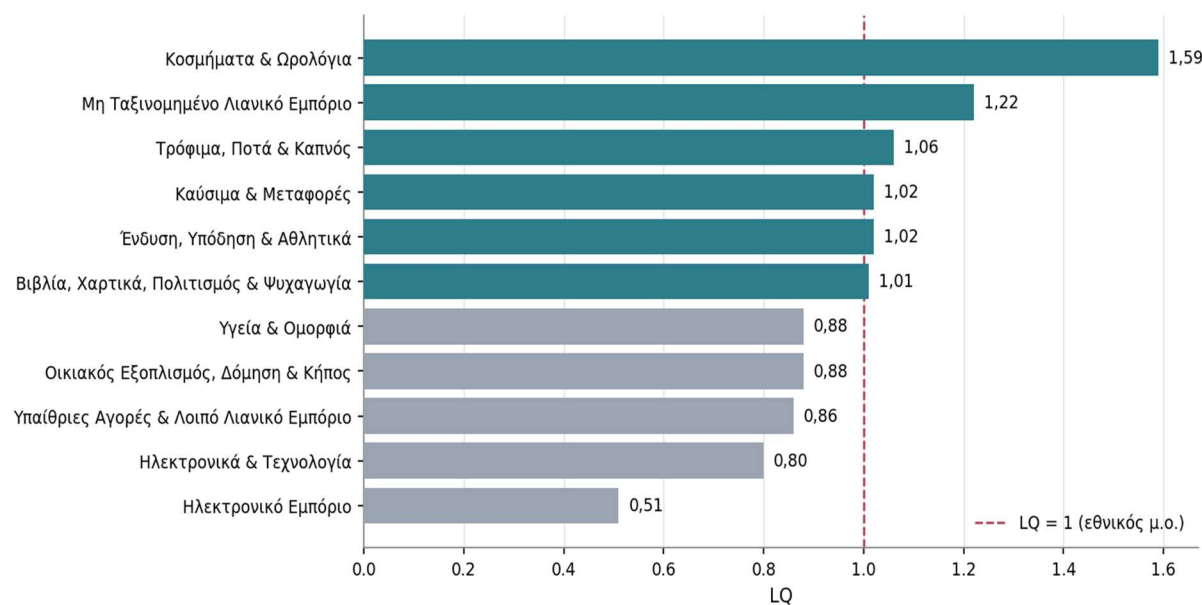
Σε όρους δυναμικής, οι τρεις μεγαλύτερες κατηγορίες αναπτύσσονται με θετικούς αλλά ηπιότερους του εθνικού προτύπου ρυθμούς, με την Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά να καταγράφει Ρυθμό Ανάπτυξης **+7,26%** (από 1.666 σε 1.787 επιχειρήσεις), το Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο **+5,83%** (από 1.629 σε 1.724 επιχειρήσεις) και τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός **+4,97%** (από 2.916 σε 3.061 επιχειρήσεις), ενώ ο Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος παραμένει σχεδόν στάσιμος (**+1,86%**, από 1.610 σε 1.640 επιχειρήσεις). Οι ταχύτεροι ρυθμοί καταγράφονται σε κατηγορίες μικρότερης απόλυτης βάσης, με το Ηλεκτρονικό Εμπόριο να αυξάνεται κατά **+21,88%** (από 224 σε 273 επιχειρήσεις) και την Υγεία και Ομορφιά κατά **+16,64%** (από 667 σε 778 επιχειρήσεις). Αξιοσημείωτους ρυθμούς εμφανίζουν επίσης τα Καύσιμα και Μεταφορές (**+10,38%**) και οι Υπαίθριες Αγορές και Λοιπό Λιανικό Εμπόριο (**+10,22%**), αμφότερα από μικρότερη απόλυτη βάση. Καμία κατηγορία δεν εμφανίζει συρρίκνωση κατά την περίοδο αναφοράς. Η συνολική αύξηση του λιανικού εμπορίου ανήλθε σε **+6,27%**.

Συνολικά, η διάρθρωση του λιανικού εμπορίου της Κρήτης συνδυάζει έναν ισχυρό πυρήνα βασικών καταναλωτικών αναγκών (Τρόφιμα, Οικιακός Εξοπλισμός) με μια έντονη εξειδίκευση τουριστικού προσανατολισμού στην Ένδυση, στα Κοσμήματα και στο Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο. Η υποεκπροσώπηση του ηλεκτρονικού εμπορίου (LQ=0,51), παρά τον ταχύτατο ρυθμό ανάπτυξής του, αποτελεί ένδειξη σχετικά αργής ψηφιακής προσαρμογής του τοπικού λιανικού εμπορίου.

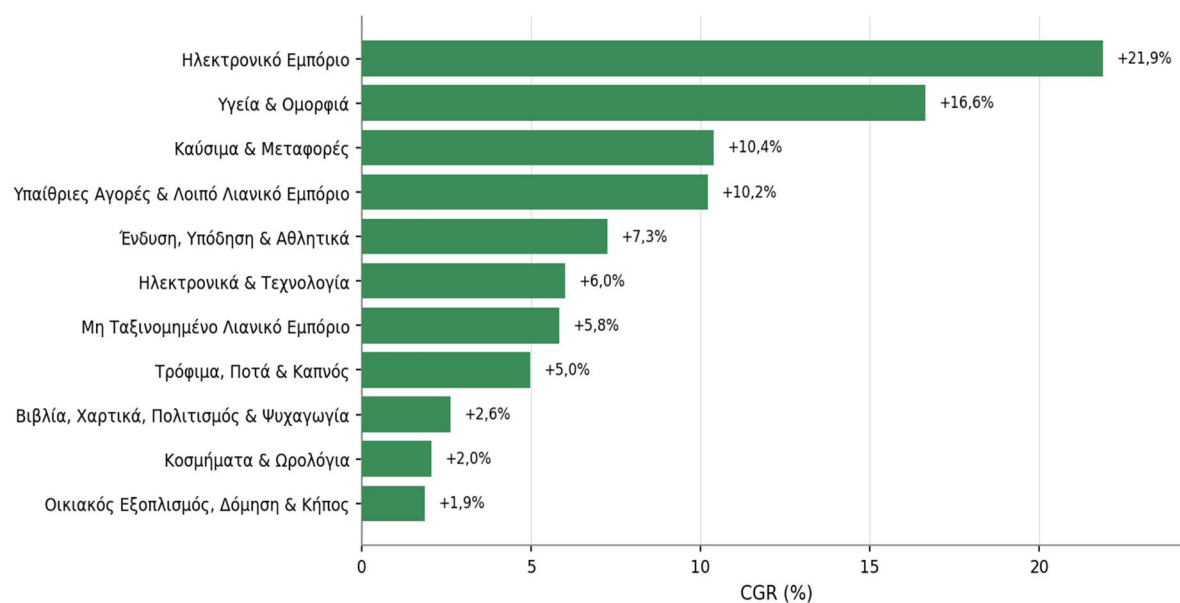
Πίνακας 4.3 — Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Λιανικού Εμπορίου

Κατηγορία	Nt	%	Nt-1	CGR %	LQ
Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	3.061	28,03	2.916	4,97	1,06
Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά	1.787	16,36	1.666	7,26	1,02
Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο	1.724	15,79	1.629	5,83	1,22
Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος	1.640	15,02	1.610	1,86	0,88
Υγεία και Ομορφιά	778	7,12	667	16,64	0,88
Κοσμήματα και Ωρολόγια	448	4,10	439	2,05	1,59
Καύσιμα και Μεταφορές	436	3,99	395	10,38	1,02
Βιβλία, Χαρτικά, Πολιτισμός και Ψυχαγωγία	314	2,88	306	2,61	1,01
Ηλεκτρονικό Εμπόριο	273	2,50	224	21,88	0,51
Υπαίθριες Αγορές και Λοιπό Λιανικό Εμπόριο	248	2,27	225	10,22	0,86
Ηλεκτρονικά και Τεχνολογία	212	1,94	200	6	0,80

Γράφημα 4.2α — LQ Κατηγοριών Λιανικού Εμπορίου

Γράφημα 4.2β — CGR Κατηγοριών Λιανικού Εμπορίου

4.2.3 Χωρική Κατανομή Λιανικού Εμπορίου

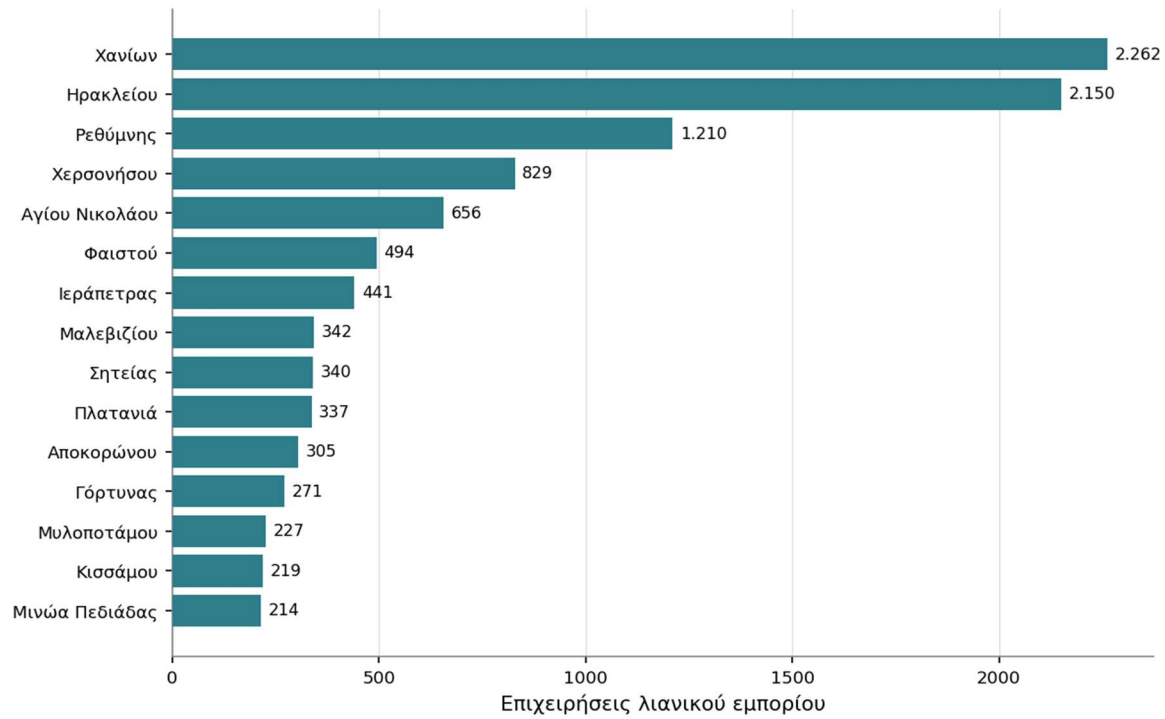
Η χωρική κατανομή του λιανικού εμπορίου ακολουθεί τον πολυκεντρικό χαρακτήρα της Περιφέρειας, οργανωμένη γύρω από τις έδρες των τεσσάρων ΠΕ, με κυρίαρχους τους δύο μεγάλους αστικούς πόλους των Χανίων και του Ηρακλείου. Στο λιανικό εμπόριο προηγείται ο Δήμος Χανίων με **2.262** επιχειρήσεις (**20,71%** του περιφερειακού λιανικού εμπορίου), ακολουθούμενος οριακά από τον Δήμο Ηρακλείου (**2.150** επιχειρήσεις, **19,69%**), αντιστροφή σε σχέση με το σύνολο του εμπορίου όπου προηγείται το Ηράκλειο. Ακολουθούν ο Δήμος Ρεθύμνης (**1.210** επιχειρήσεις, **11,08%**), ο τουριστικός Δήμος Χερσονήσου (**829** επιχειρήσεις, **7,59%**) και ο Δήμος Αγίου Νικολάου (**656** επιχειρήσεις, **6,01%**), έδρα της ΠΕ Λασιθίου. Αθροιστικά, οι πέντε αυτοί Δήμοι συγκεντρώνουν το **65,08%** του περιφερειακού λιανικού εμπορίου.

Σε επίπεδο ΠΕ, η κατανομή του λιανικού εμπορίου είναι σχετικά ισορροπημένη για τα δεδομένα νησιωτικής Περιφέρειας. Προηγείται η ΠΕ Ηρακλείου με **41,74%** του περιφερειακού λιανικού εμπορίου, ακολουθούμενη από τις ΠΕ Χανίων (**29,83%**), Ρεθύμνου (**14,92%**) και Λασιθίου (**13,52%**).

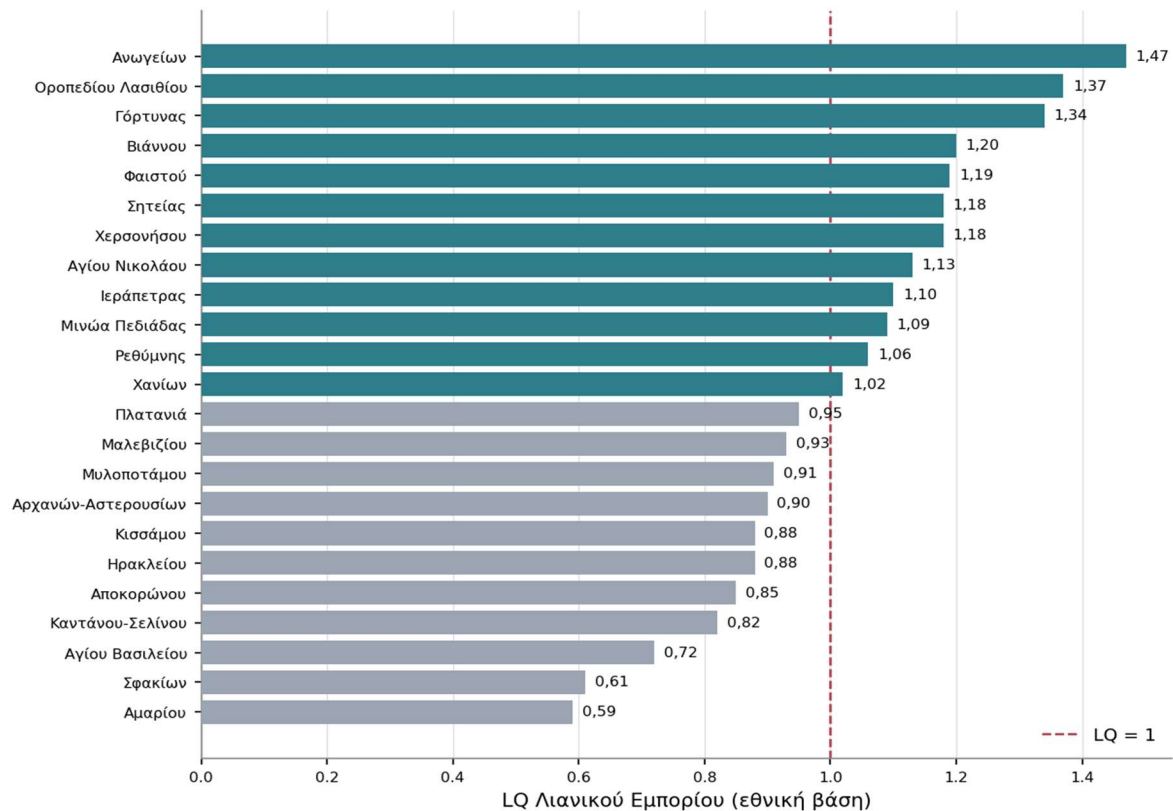
Η ανάλυση κατά Συντελεστή Χωροθέτησης σε επίπεδο Δήμου αναδεικνύει ένα ιδιαίτερο εύρημα ως προς τις έδρες των τεσσάρων ΠΕ. Ο Δήμος Ηρακλείου, παρά το μεγάλο απόλυτο μέγεθός του, εμφανίζει Συντελεστή Χωροθέτησης κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (**LQ Λιανικού Εμπορίου=0,88**), αποτέλεσμα της ιδιαίτερα διαφοροποιημένης επιχειρηματικής του βάσης ως διοικητικού και χονδρεμπορικού κέντρου. Οι υπόλοιπες τρεις έδρες κινούνται στο επίπεδο ή ελαφρώς πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, με τον Δήμο Χανίων στο **LQ=1,02**, τον Δήμο Ρεθύμνης στο **LQ=1,06** και τον Δήμο Αγίου Νικολάου, έδρα της πλέον τουριστικής ΠΕ Λασιθίου, στο **LQ=1,13**. Οι υψηλότερες σχετικές τιμές, ωστόσο, καταγράφονται σε μικρότερους Δήμους που λειτουργούν ως τοπικά κέντρα εξυπηρέτησης. Σε Δήμους έντονα τουριστικού χαρακτήρα ξεχωρίζει ο Δήμος Χερσονήσου (**LQ=1,18** επί 829 επιχειρήσεων). Σε Δήμους με κυρίως αγροτικό ή μικτό αγροτικό και τουριστικό χαρακτήρα καταγράφονται οι υψηλότερες τιμές του δείκτη, με τον Δήμο Γόρτυνας (**LQ=1,34** επί 271 επιχειρήσεων), τον Δήμο Φαιστού (**LQ=1,19** επί 494 επιχειρήσεων), τον Δήμο Σητείας (**LQ=1,18** επί 340 επιχειρήσεων) και τον Δήμο Ιεράπετρας (**LQ=1,10** επί 441 επιχειρήσεων). Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει τη στενή σύνδεση της λιανεμπορικής εξειδίκευσης τόσο με την τουριστική όσο και με την αγροτική δραστηριότητα της Περιφέρειας.

Συνολικά, πέρα από τη συγκέντρωση της δραστηριότητας στους δύο αστικούς πόλους, ο Συντελεστής Χωροθέτησης δείχνει ότι το λιανικό εμπόριο της Κρήτης είναι ευρέως διαδεδομένο στους τουριστικούς και αγροτικούς Δήμους της Περιφέρειας, οι οποίοι λειτουργούν ως τοπικά κέντρα εξυπηρέτησης τόσο του μόνιμου πληθυσμού όσο και της έντονης εποχικής τουριστικής ζήτησης.

Γράφημα 4.2γ — Κατανομή Λιανικού Εμπορίου ανά Δήμο

Γράφημα 4.2δ — LQ Λιανικού Εμπορίου ανά Δήμο

4.2.4 Εξειδίκευση και Ποικιλομορφία Λιανικού

Πέραν της κατανομής και της εξειδίκευσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εσωτερική ποικιλομορφία του λιανικού εμπορίου. Ο Δείκτης Εντροπίας (Entropy Index) παρέχει ένα μέτρο του βαθμού στον οποίο η δραστηριότητα κατανέμεται ομοιόμορφα μεταξύ των 11 κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ λιανικού εμπορίου, με υψηλότερες τιμές να αντιστοιχούν σε μεγαλύτερη ποικιλομορφία.

Στην Περιφέρεια Κρήτης, ο Δείκτης Εντροπίας του λιανικού εμπορίου διαμορφώνεται σε **2,03⁹**, τιμή που αντιστοιχεί στο **84,66%** της μέγιστης δυνατής ποικιλομορφίας ($H_{max} = \ln(11) \approx 2,398$). Σε εθνικό επίπεδο ο αντίστοιχος δείκτης διαμορφώνεται σε 2,07 (86,50% του H_{max}). Η ποικιλομορφία του λιανικού εμπορίου στην Κρήτη βρίσκεται επομένως πολύ κοντά στο εθνικό πρότυπο, με μικρή μόνο απόκλιση από αυτό.

Η υψηλή αυτή τιμή αντανakλά την ισορροπημένη κατανομή της δραστηριότητας σε πολλές κατηγορίες. Σε αντίθεση με Περιφέρειες όπου η συγκέντρωση τύπου Pareto στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες είναι έντονη, στην Κρήτη οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες (Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός με **28,03%** και Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά με **16,36%**) συγκεντρώνουν αθροιστικά **44,39%** του λιανικού εμπορίου, ποσοστό σχετικά συγκρατημένο, ενώ μια σειρά κατηγοριών μεσαίας κλίμακας (Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο **15,79%**, Οικιακός Εξοπλισμός **15,02%**, Υγεία και Ομορφιά **7,12%**) διατηρούν αξιόλογα μερίδια. Η ευρεία αυτή διασπορά, που συνδέεται με τον συνδυασμό μόνιμης κατοικίας, αγροτικής οικονομίας και έντονης τουριστικής δραστηριότητας, διατηρεί την ποικιλομορφία του λιανικού εμπορίου της Κρήτης κοντά στο εθνικό πρότυπο.

4.2.5 Χωρική Ανισότητα Λιανικού Εμπορίου

Η χωρική ανισότητα του λιανικού εμπορίου εξετάζεται μέσω τεσσάρων συμπληρωματικών δεικτών, του Δείκτη Gini, του Δείκτη Theil¹⁰, του Δείκτη Hoover και του Σταθμισμένου Συντελεστή Μεταβλητότητας.

Σε επίπεδο Δήμου, ο Δείκτης Gini Λιανικού Εμπορίου διαμορφώνεται σε **0,679**, τιμή υψηλότερη από τον αντίστοιχο της συνολικής επιχειρηματικότητας (**0,589**), εύρημα που αναδεικνύει την έντονη συγκέντρωση του λιανικού εμπορίου σε λίγους μεγάλους αστικούς Δήμους. Πρακτικά, τρεις μόνο Δήμοι (Χανίων, Ηρακλείου και Ρεθύμνης) συγκεντρώνουν πάνω από το ήμισυ του λιανικού εμπορίου της Περιφέρειας (περίπου **51,5%**), ενώ οι υπόλοιποι περίπου είκοσι Δήμοι μοιράζονται το υπόλοιπο, γεγονός που εξηγεί την υψηλή τιμή του δείκτη σε επίπεδο Δήμου. Σε επίπεδο ΠΕ, αντίθετα, ο Δείκτης Gini Λιανικού Εμπορίου είναι σαφώς χαμηλότερος (**0,305**), εύρημα που υποδηλώνει ότι η ανισοκατανομή

⁹ Ο Δείκτης Εντροπίας υπολογίζεται ως $E = - \sum p_i \times \ln(p_i)$, όπου p_i είναι το μερίδιο της i -οστής κατηγορίας στο σύνολο του λιανικού εμπορίου. Η μέγιστη δυνατή τιμή για 11 κατηγορίες είναι $\ln(11) \approx 2,398$, και αντιστοιχεί σε ομοιόμορφη κατανομή.

¹⁰ Αποάθροιση Δείκτη Theil: $T = T_{\text{between}} (\text{μεταξύ ΠΕ}) + T_{\text{within}} (\text{εντός ΠΕ})$.

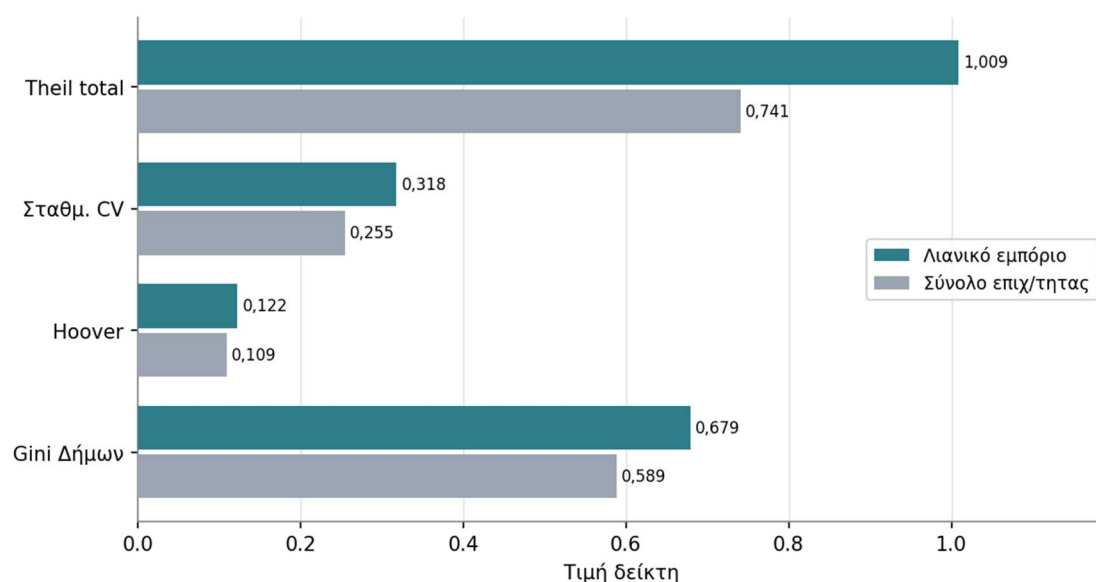
προέρχεται κυρίως από αποκλίσεις εντός των τεσσάρων ΠΕ παρά από διαφορές μεταξύ τους.

Ο Δείκτης Theil λιανικού εμπορίου ανέρχεται σε **1,009** συνολικά. Η αποάθροισή του αποκαλύπτει ότι το **84,45%** της ανισοκατανομής προέρχεται από αποκλίσεις εντός των ΠΕ και μόλις το **15,55%** από διαφορές μεταξύ των ΠΕ. Η κυριαρχία της συνιστώσας εντός των ΠΕ αντανakλά ότι σε κάθε ΠΕ η έδρα συγκεντρώνει σημαντικό μερίδιο του λιανικού εμπορίου. Χαρακτηριστικά, στην ΠΕ Ρεθύμνου ο Δήμος Ρεθύμνης συγκεντρώνει το **74,3%** του λιανικού εμπορίου της ΠΕ και στην ΠΕ Χανίων ο Δήμος Χανίων το **69,4%**, ενώ στις ΠΕ Ηρακλείου και Λασιθίου η συγκέντρωση είναι ηπιότερη (Δήμος Ηρακλείου **47,2%**, Δήμος Αγίου Νικολάου **44,4%**), καθώς οι δύο αυτές ΠΕ περιλαμβάνουν και ισχυρούς τουριστικούς ή αγροτικούς Δήμους εκτός της έδρας. Πιο συγκεκριμένα, η ΠΕ Ηρακλείου περιλαμβάνει τον τουριστικό Δήμο Χερσονήσου και τους αγροτικούς Δήμους Φαιστού και Γόρτυνας, ενώ η ΠΕ Λασιθίου τους Δήμους Ιεράπετρας και Σητείας, οι οποίοι απορροφούν σημαντικό μέρος της λιανεμπορικής δραστηριότητας εκτός της έδρας τους.

Διαφορετική εικόνα προκύπτει από τους δείκτες που σταθμίζονται ως προς τον πληθυσμό. Ο Δείκτης Hoover Λιανικού Εμπορίου διαμορφώνεται σε **0,122**, ελαφρώς υψηλότερος από τον αντίστοιχο της συνολικής επιχειρηματικότητας (**0,109**), τιμή που σημαίνει ότι θα απαιτούνταν μετακίνηση του **12,2%** των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου ώστε η κατανομή τους να ταυτίζεται με την κατανομή του πληθυσμού. Στην ίδια κατεύθυνση, ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας του λιανικού εμπορίου (**0,318**) υπερβαίνει εκείνον της συνολικής επιχειρηματικότητας (**0,255**). Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι το λιανικό εμπόριο αποκλίνει από τη χωρική κατανομή του πληθυσμού εντονότερα από τη συνολική επιχειρηματικότητα, αν και σε μέτριο βαθμό.

Συνολικά, η χωρική ανισότητα του λιανικού εμπορίου της Κρήτης χαρακτηρίζεται από μια σχετικά ισόρροπη κατανομή μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ (χαμηλός Δείκτης Gini ΠΕ **0,305**), σε συνδυασμό με έντονη συγκέντρωση στην έδρα κάθε ΠΕ (υψηλή συνιστώσα Theil εντός ΠΕ **84,45%**). Η μέτρια απόκλιση από την πληθυσμιακή κατανομή αντανakλά τη συγκέντρωση του λιανικού εμπορίου στα αστικά και τουριστικά κέντρα που εξυπηρετούν ευρύτερες περιοχές. Το πρότυπο αυτό, της ισορροπίας μεταξύ των ΠΕ σε συνδυασμό με τη συγκέντρωση στο εσωτερικό τους, διαφοροποιεί την Κρήτη από Περιφέρειες όπου η ανισότητα προέρχεται κυρίως από την κυριαρχία μίας ΠΕ έναντι των υπολοίπων.

Γράφημα 4.2ε — Δείκτες Χωρικής Ανισότητας Λιανικού Εμπορίου

4.2.6 Shift-Share Ανάλυση Λιανικού Εμπορίου

Η ανάλυση Shift-Share¹¹ αποαθροίζει την παρατηρηθείσα μεταβολή των λιανικών επιχειρήσεων σε τρεις συνιστώσες: **Εθνική** (αναμενόμενη μεταβολή αν η Περιφέρεια ακολουθούσε τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης του λιανικού εμπορίου), **Διαρθρωτική** (Industry Mix, επιπλέον μεταβολή λόγω κλαδικής σύνθεσης) και **Διαφορική** (Ανταγωνιστική, απόδοση σε τοπικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα).

Στο λιανικό εμπόριο της Κρήτης, η συνολική καθαρή μεταβολή είναι **+644** επιχειρήσεις. Η εθνική συνιστώσα (**+847,43** επιχειρήσεις) αντιστοιχεί στην αύξηση που θα κατέγραφε η Περιφέρεια αν το λιανικό της εμπόριο αναπτυσσόταν με τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης του λιανικού εμπορίου (**+8,25%**), αισθητά μεγαλύτερη από την πραγματική. Η διαρθρωτική συνιστώσα είναι αρνητική (**-43,85** επιχειρήσεις), εύρημα που σημαίνει ότι η Περιφέρεια είναι υπερεκπροσωπημένη σε κατηγορίες οι οποίες σε εθνικό επίπεδο αναπτύσσονται με ρυθμούς χαμηλότερους από τον εθνικό μέσο ρυθμό ανάπτυξης του λιανικού εμπορίου (**+8,25%**). Η διαφορική (ανταγωνιστική) συνιστώσα είναι αρνητική (**-159,58** επιχειρήσεις), καθώς το λιανικό εμπόριο της Περιφέρειας αναπτύχθηκε με ρυθμό χαμηλότερο του εθνικού (CGR **+6,27%** έναντι **+8,25%**), εύρημα που υποδηλώνει υστέρηση της τοπικής δυναμικής, ηπιότερη ωστόσο από εκείνη που παρατηρείται σε αρκετές άλλες Περιφέρειες.

Σε επίπεδο κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ, η αρνητική διαφορική συνιστώσα διαπερνά σχεδόν το σύνολο του τομέα, καθώς εννέα από τις έντεκα κατηγορίες εμφανίζουν αρνητική τοπική συνεισφορά. Η εντονότερη υστέρηση καταγράφεται στην Υγεία και Ομορφιά (**-48,61**), η οποία, παρά τον υψηλό τοπικό ρυθμό ανάπτυξής της (**+16,64%**), αναπτύχθηκε βραδύτερα

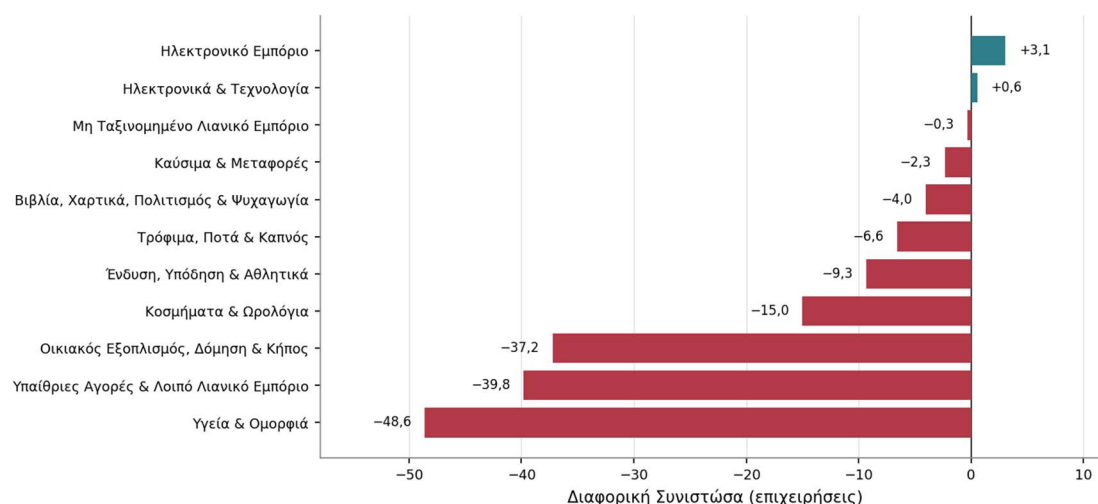
¹¹ Shift-Share: Καθαρή Μεταβολή = Εθνική + Διαρθρωτική (Industry Mix) + Διαφορική (Ανταγωνιστική).

από το αντίστοιχο εθνικό πρότυπο της κατηγορίας, και ακολουθούν οι Υπαίθριες Αγορές και Λοιπό Λιανικό Εμπόριο (**-39,79**) και ο Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος (**-37,22**). Ηπιότερη υστέρηση εμφανίζουν τα Κοσμήματα και Ωρολόγια (**-15,00**), η Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά (**-9,33**) και τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**-6,56**), ενώ οριακά αρνητική είναι η συνεισφορά του Μη Ταξινομημένου Λιανικού Εμπορίου (**-0,33**). Μοναδικές κατηγορίες με θετική διαφορική συνιστώσα είναι το Ηλεκτρονικό Εμπόριο (**+3,07**) και τα Ηλεκτρονικά και Τεχνολογία (**+0,56**). Συνολικά, η υστέρηση του λιανικού εμπορίου της Κρήτης, αν και διάχυτη στις περισσότερες κατηγορίες, είναι ηπιότερη από εκείνη άλλων Περιφερειών, καθώς ο τοπικός ρυθμός ανάπτυξης (+6,27%) παραμένει σχετικά κοντά στον εθνικό (+8,25%).

Πίνακας 4.4 — Shift-Share Λιανικού Εμπορίου ανά Κατηγορία ΣΤΑΚΟΔ

Κατηγορία	Καθαρή Μεταβολή	Εθνική	Διαρθρωτική	Διαφορική
Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	+145	240,45	-88,89	-6,56
Ένδυση, Υπόδηση και Αθλητικά	+121	137,38	-7,04	-9,33
Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο	+95	134,33	-38,99	-0,33
Οικιακός Εξοπλισμός, Δόμηση και Κήπος	+30	132,76	-65,54	-37,22
Υγεία και Ομορφιά	+111	55,00	104,61	-48,61
Κοσμήματα και Ωρολόγια	+9	36,20	-12,20	-15,00
Καύσιμα και Μεταφορές	+41	32,57	10,76	-2,33
Βιβλία, Χαρτικά, Πολιτισμός και Ψυχαγωγία	+8	25,23	-13,20	-4,03
Ηλεκτρονικό Εμπόριο	+49	18,47	27,46	3,07
Υπαίθριες Αγορές και Λοιπό Λιανικό Εμπόριο	+23	18,55	44,24	-39,79
Ηλεκτρονικά και Τεχνολογία	+12	16,49	-5,05	0,56

Γράφημα 4.2στ — Shift-Share Λιανικού ανά Κατηγορία (Εθνική / Διαρθρωτική / Διαφορική)

4.2.7 Κρίσιμα Σημεία Λιανικού Εμπορίου

- **Δεύτερος μεγαλύτερος κλάδος της Περιφέρειας.** Με **10.921 επιχειρήσεις** και Συντελεστή Χωροθέτησης **1,00** (11η θέση πανελλαδικά), το λιανικό εμπόριο είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος μεμονωμένος κλάδος της τοπικής επιχειρηματικότητας μετά την Παροχή Καταλυμάτων και Εστίασης (**14.492** επιχειρήσεις). Η δεύτερη αυτή θέση, σε αντίθεση με τις περισσότερες Περιφέρειες όπου το λιανικό εμπόριο είναι ο μεγαλύτερος κλάδος, αντανakλά την κυριαρχία του τουριστικού κλάδου στην οικονομία του νησιού.
- **Πολυκεντρική χωρική δομή.** Οι πέντε μεγαλύτεροι Δήμοι συγκεντρώνουν **7.107** επιχειρήσεις (**65,08%**), με κυρίαρχους τους δύο πόλους των Χανίων (**2.262** επιχειρήσεις, **20,71%**) και του Ηρακλείου (**2.150** επιχειρήσεις, **19,69%**), και να ακολουθούν οι Δήμοι Ρεθύμνης (**1.210** επιχειρήσεις, **11,08%**), Χερσονήσου (**829** επιχειρήσεις, **7,59%**) και Αγίου Νικολάου (**656** επιχειρήσεις, **6,01%**). Χαρακτηριστικά, στο λιανικό εμπόριο προηγείται ο Δήμος Χανίων, αντιστρέφοντας τη σειρά του συνολικού εμπορίου όπου προηγείται το Ηράκλειο.
- **Υψηλή κλαδική ποικιλομορφία.** Ο Δείκτης Εντροπίας (**2,03**, ήτοι **84,66%** της μέγιστης δυνατής) προσεγγίζει το εθνικό πρότυπο (86,50%), εύρημα που αντανakλά την ισόρροπη κατανομή της δραστηριότητας σε πολλές κατηγορίες, καθώς ακόμη και οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες συγκεντρώνουν μόλις το **44,39%** του λιανικού εμπορίου.
- **Εξειδίκευση τουριστικού χαρακτήρα.** Έξι από τις έντεκα κατηγορίες υπερβαίνουν τον εθνικό μέσο όρο. Την υψηλότερη τιμή κατέχουν τα Κοσμήματα και Ωρολόγια (**448** επιχειρήσεις, **LQ 1,59**), ενώ ισχυρή υπερεκπροσώπηση εμφανίζουν το Μη Ταξινομημένο Λιανικό Εμπόριο (**1.724** επιχειρήσεις, **LQ 1,22**) και τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**3.061** επιχειρήσεις, **LQ 1,06**), κατηγορίες που συνδέονται στενά με την τουριστική κατανάλωση.
- **Συγκέντρωση στις έδρες, ισορροπία μεταξύ ΠΕ.** Το λιανικό εμπόριο εμφανίζει έντονη συγκέντρωση σε λίγους μεγάλους Δήμους (Δείκτης Gini Δήμων **0,679**), κατανέμεται όμως

σχετικά ισόρροπα μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ (Δείκτης Gini ΠΕ **0,305**). Η ανισότητα προέρχεται κατά **84,45%** από αποκλίσεις εντός των ΠΕ, καθώς σε κάθε ΠΕ η έδρα συγκεντρώνει σημαντικό μερίδιο του λιανικού εμπορίου, και μόλις κατά **15,55%** από διαφορές μεταξύ των ΠΕ.

- **Ήπια υστέρηση στην τοπική δυναμική.** Παρά τη θετική καθαρή μεταβολή (+644 επιχειρήσεις), το λιανικό εμπόριο αναπτύχθηκε με ρυθμό **+6,27%**, χαμηλότερα από τον εθνικό (+8,25%). Η απόκλιση από την αναμενόμενη εθνική αύξηση οφείλεται στην αρνητική διαφορική συνιστώσα (**-159,58**) και, δευτερευόντως, στην αρνητική διαρθρωτική (**-43,85**). Η υστέρηση αυτή, που αποτυπώνεται κυρίως στη διαφορική συνιστώσα, είναι ηπιότερη από εκείνη αρκετών άλλων Περιφερειών, με τη μεγαλύτερη αρνητική διαφορική συνεισφορά ανά κατηγορία να καταγράφεται στην Υγεία και Ομορφιά (**-48,61**).

- **Ταχεία ανάπτυξη σε κατηγορίες μικρής κλίμακας.** Τους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης καταγράφουν το Ηλεκτρονικό Εμπόριο (**+21,88%**, από 224 σε **273** επιχειρήσεις) και η Υγεία και Ομορφιά (**+16,64%**, από 667 σε **778** επιχειρήσεις), ενώ καμία κατηγορία δεν εμφάνισε συρρίκνωση κατά την περίοδο αναφοράς.

4.3 Ανάλυση Χονδρικού Εμπορίου

4.3.1 Γενική Επισκόπηση Χονδρικού

Το χονδρικό εμπόριο περιλαμβάνει **4.300 επιχειρήσεις**, που αντιστοιχούν στο 6,49% της συνολικής επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας και στο 28,25% του εμπορικού τομέα. Η αναλογία λιανικού προς χονδρικό εμπόριο (2,54:1) είναι υψηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο (2,00:1), εύρημα που δείχνει ότι η εμπορική βάση της Κρήτης κλίνει σαφώς περισσότερο προς το λιανικό εμπόριο σε σχέση με τη χώρα.

Ο Συντελεστής Χωροθέτησης (LQ) του χονδρικού εμπορίου διαμορφώνεται σε **0,79**, κάτω από τον εθνικό μέσο όρο. Η υποεκπροσώπηση αυτή συνδέεται με τον νησιωτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας, όπου το χονδρικό εμπόριο προσανατολίζεται κυρίως στην τροφοδοσία του λιανικού εμπορίου και του ισχυρού τουριστικού κλάδου. Από τις εννέα κατηγορίες χονδρικού εμπορίου, μόνο μία (τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός) υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο, ενώ οι κατηγορίες διανομής βιομηχανικών και εξειδικευμένων αγαθών παραμένουν υποεκπροσωπημένες, καθώς η διανομή τους οργανώνεται κατά κύριο λόγο από τις μητροπολιτικές Περιφέρειες της ηπειρωτικής χώρας, κοντά στα κέντρα παραγωγής και στο κύριο δίκτυο διανομής. Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά τη συνολική υποεκπροσώπηση του, το χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας εμφανίζει εντονότερη αναπτυξιακή δυναμική από το λιανικό, με Ρυθμό Ανάπτυξης **+7,74%** έναντι **+6,27%** την περίοδο αναφοράς. Οι επιμέρους εξειδικεύσεις του χονδρικού εμπορίου εξετάζονται αναλυτικά στην Παράγραφο 4.3.2.

4.3.2 Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Χονδρικού Εμπορίου

Ομοίως με το λιανικό εμπόριο, ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου ομαδοποιείται σε 9 ομοιογενείς εμπορικές κατηγορίες¹², ώστε να καταστεί δυνατή η συστηματική ανάλυση της δομής, της εξειδίκευσης και της δυναμικής του.

Σε όρους απόλυτου μεγέθους, η κατανομή των **4.300** επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου εμφανίζει έντονη συγκέντρωση τύπου Pareto. Οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες (Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός με **1.466** επιχειρήσεις και μερίδιο **34,09%**, Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση με **1.287** επιχειρήσεις και μερίδιο **29,93%**) συγκεντρώνουν αθροιστικά το **64,02%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, ενώ μαζί με τα Μηχανήματα και Επαγγελματικό Εξοπλισμό (**380** επιχειρήσεις, **8,84%**) οι τρεις μεγαλύτερες κατηγορίες φτάνουν το **72,86%**. Ακολουθούν τα Καύσιμα, Μέταλλα και Χημικά (**269** επιχειρήσεις, **6,26%**) και τα Γεωργικά Προϊόντα και Ζωοτροφές (**264** επιχειρήσεις, **6,14%**).

Η ανάλυση κατά Συντελεστή Χωροθέτησης (LQ) επιβεβαιώνει τη συνολική υποεκπροσώπηση, καθώς μόλις **1 από τις 9** κατηγορίες κινείται πάνω από τον εθνικό μέσο όρο. Η μοναδική υπερεκπροσωπούμενη κατηγορία είναι τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**1.466** επιχειρήσεις, **LQ=1,06**), που αποτελούν ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη κατηγορία και συνδέονται με την τροφοδοσία του λιανικού εμπορίου και του τουριστικού κλάδου. Κοντά στον εθνικό μέσο όρο, χωρίς ωστόσο να τον υπερβαίνουν, κινούνται τα Γεωργικά Προϊόντα και Ζωοτροφές (**264** επιχειρήσεις, **LQ=0,93**), εύρημα συμβατό με τον αγροτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Σαφώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο βρίσκεται καταρχάς ο Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση (**1.287** επιχειρήσεις, **LQ=0,76**), ο οποίος, αν και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη κατηγορία σε απόλυτο αριθμό επιχειρήσεων, κατέχει μικρότερο μερίδιο στο χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας απ' ό,τι κατά μέσο όρο σε εθνικό επίπεδο. Εντονότερη υποεκπροσώπηση εμφανίζουν οι κατηγορίες χονδρικής διανομής βιομηχανικών και εξειδικευμένων αγαθών, ήτοι τα Μηχανήματα και Επαγγελματικός Εξοπλισμός (**380** επιχειρήσεις, **LQ=0,73**), τα Καύσιμα, Μέταλλα και Χημικά (**269** επιχειρήσεις, **LQ=0,65**) και ο Ηλεκτρονικός Εξοπλισμός (**145** επιχειρήσεις, **LQ=0,58**). Χαμηλές τιμές καταγράφουν επίσης το Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο (**229** επιχειρήσεις, **LQ=0,77**), τα Κοσμήματα και Ωρολόγια (**33** επιχειρήσεις, **LQ=0,56**) και η Ένδυση, Υπόδηση και Κλωστοϋφαντουργία (**227** επιχειρήσεις, **LQ=0,42**).

Σε όρους δυναμικής, το χονδρικό εμπόριο αναπτύσσεται με θετικούς ρυθμούς στο σύνολο των κατηγοριών. Μεταξύ των κατηγοριών με σημαντική απόλυτη βάση, τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός αυξήθηκαν κατά **+7,79%** (από 1.360 σε 1.466 επιχειρήσεις) και ο Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση κατά **+5,93%** (από 1.215 σε 1.287 επιχειρήσεις). Οι ταχύτεροι ρυθμοί προέρχονται από κατηγορίες μικρότερης απόλυτης βάσης, με την Ένδυση, Υπόδηση και Κλωστοϋφαντουργία να αυξάνεται κατά **+11,82%** (από 203 σε 227 επιχειρήσεις), τα Μηχανήματα και Επαγγελματικό Εξοπλισμό κατά **+10,79%** (από 343 σε 380 επιχειρήσεις).

¹² Η ομαδοποίηση των διψήφων ΚΑΔ του χονδρικού εμπορίου (κλάδος 46) σε 9 κατηγορίες αποσκοπεί στη μέγιστη δυνατή ομοιογένεια των επιμέρους κλάδων εντός κάθε κατηγορίας (βλ. Μεθοδολογικές Σημειώσεις).

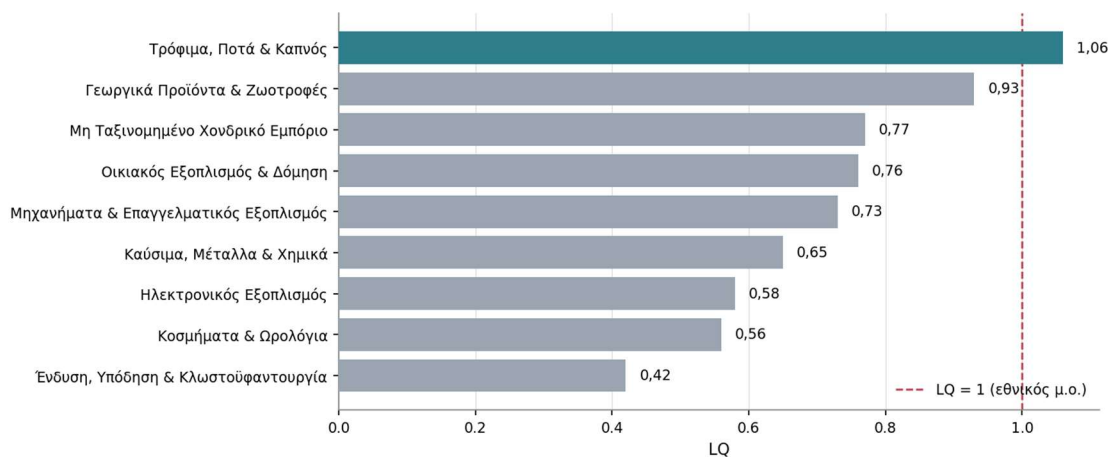
και το Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο κατά **+10,63%** (από 207 σε 229 επιχειρήσεις). Τον χαμηλότερο ρυθμό εμφανίζει ο Ηλεκτρονικός Εξοπλισμός (**+4,32%**). Η συνολική αύξηση του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας ανήλθε σε **+7,74%**, ρυθμός θετικός αλλά χαμηλότερος από τον εθνικό μέσο όρο του χονδρικού εμπορίου (**+9,91%**), απόκλιση η οποία αναλύεται διεξοδικά στην Παράγραφο 4.3.6 μέσω της μεθόδου Shift-Share.

Συνολικά, το χονδρικό εμπόριο της Κρήτης χαρακτηρίζεται από υψηλή κλαδική συγκέντρωση στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες τροφίμων και οικιακού εξοπλισμού (64,02%), με μοναδική υπερεκπροσωπούμενη κατηγορία τα Τρόφιμα. Η εικόνα αυτή αντανακλά έναν χονδρεμπορικό τομέα προσανατολισμένο στην τροφοδοσία της τοπικής κατανάλωσης και του τουρισμού, με περιορισμένη παρουσία στη διανομή βιομηχανικών και εξειδικευμένων αγαθών, όπως τα μηχανήματα, τα καύσιμα και μέταλλα, ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός και η ένδυση.

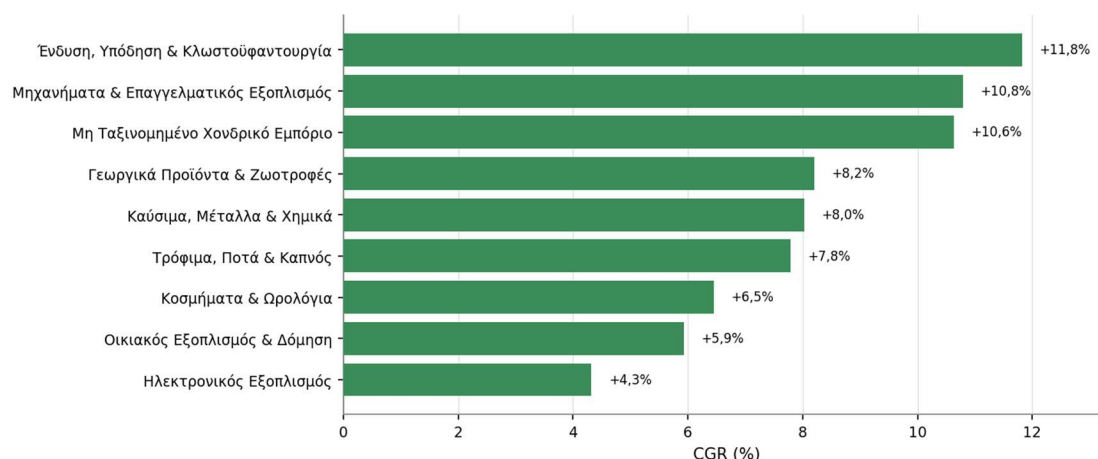
Πίνακας 4.6 — Κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ Χονδρικού Εμπορίου

Κατηγορία	Nt	%	Nt-1	CGR %	LQ
Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	1.466	34,09	1.360	7,79	1,06
Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση	1.287	29,93	1.215	5,93	0,76
Μηχανήματα και Επαγγελματικός Εξοπλισμός	380	8,84	343	10,79	0,73
Καύσιμα, Μέταλλα και Χημικά	269	6,26	249	8,03	0,65
Γεωργικά Προϊόντα και Ζωοτροφές	264	6,14	244	8,20	0,93
Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο	229	5,33	207	10,63	0,77
Ένδυση, Υπόδηση και Κλωστοϋφαντουργία	227	5,28	203	11,82	0,42
Ηλεκτρονικός Εξοπλισμός	145	3,37	139	4,32	0,58
Κοσμήματα και Ωρολόγια	33	0,77	31	6,45	0,56

Γράφημα 4.3α — LQ Κατηγοριών Χονδρικού Εμπορίου

Γράφημα 4.3β — CGR Κατηγοριών Χονδρικού Εμπορίου

4.3.3 Χωρική Κατανομή Χονδρικού Εμπορίου

Η χωρική κατανομή του χονδρικού εμπορίου εμφανίζει εντονότερη συγκέντρωση σε σχέση με το λιανικό εμπόριο, εύρημα αναμενόμενο, καθώς οι χονδρεμπορικές επιχειρήσεις τείνουν να χωροθετούνται κοντά σε κόμβους διακίνησης και εφοδιασμού. Οι πέντε Δήμοι με τη μεγαλύτερη χονδρεμπορική δραστηριότητα συγκεντρώνουν αθροιστικά **2.970** επιχειρήσεις, που αντιστοιχούν στο **69,07%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, ποσοστό υψηλότερο από την αντίστοιχη συγκέντρωση του λιανικού εμπορίου (65,08%). Κυριαρχεί ο Δήμος Ηρακλείου, ο οποίος συγκεντρώνει **1.350** επιχειρήσεις (**31,40%** του χονδρικού εμπορίου), μερίδιο αισθητά υψηλότερο από εκείνο που κατέχει στο λιανικό εμπόριο (19,69%). Ο Δήμος Ηρακλείου λειτουργεί ως ο κεντρικός χονδρεμπορικός κόμβος του νησιού, χάρη στο μέγεθός του ως του μεγαλύτερου αστικού και οικονομικού κέντρου της Κρήτης, στην κεντρική γεωγραφική του θέση και στο μεγάλο λιμάνι του, το οποίο, μαζί με το λιμάνι των Χανίων, αποτελεί μία από τις κύριες πύλες σύνδεσης της Κρήτης με την ηπειρωτική χώρα. Ακολουθούν, σε μικρότερα μεγέθη, οι Δήμοι Χανίων (**731** επιχειρήσεις, **17,00%**), Ρεθύμνης (**468** επιχειρήσεις, **10,88%**), Ιεράπετρας (**223** επιχειρήσεις, **5,19%**) και Φαιστού (**198** επιχειρήσεις, **4,60%**).

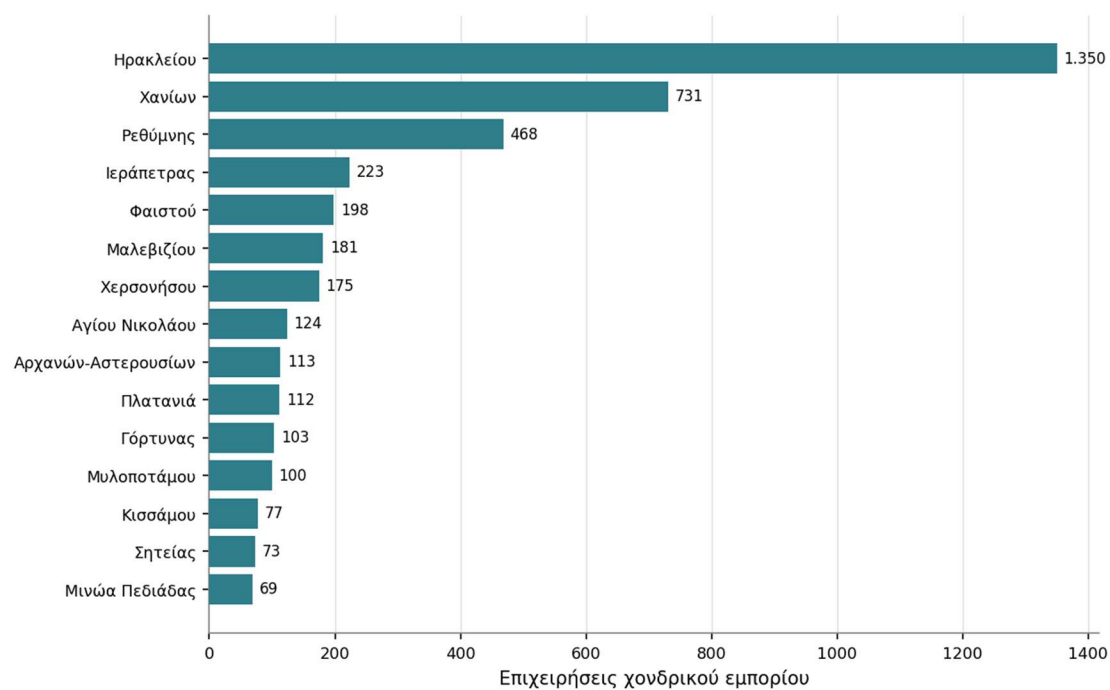
Σε επίπεδο ΠΕ, η κυριαρχία του Ηρακλείου είναι ακόμη εντονότερη. Η ΠΕ Ηρακλείου συγκεντρώνει το **51,33%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, μερίδιο σαφώς υψηλότερο από το αντίστοιχο του λιανικού εμπορίου (41,74%), ακολουθούμενη από τις ΠΕ Χανίων (**24,05%**), Ρεθύμνου (**14,56%**) και Λασιθίου (**10,07%**). Εντός κάθε ΠΕ, ο Δήμος με τη μεγαλύτερη χονδρεμπορική δραστηριότητα συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της, με τον Δήμο Ρεθύμνης να καλύπτει το **74,8%** του χονδρικού εμπορίου της ΠΕ Ρεθύμνου, τον Δήμο Χανίων το **70,7%** της ΠΕ Χανίων και τον Δήμο Ηρακλείου το **61,2%** της ΠΕ Ηρακλείου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ΠΕ Λασιθίου, όπου τον μεγαλύτερο όγκο χονδρικού εμπορίου δεν συγκεντρώνει η έδρα της (Δήμος Αγίου Νικολάου) αλλά ο Δήμος Ιεράπετρας, με ισχυρή αγροτική παραγωγή, ο οποίος καλύπτει το **51,5%** του χονδρικού εμπορίου της ΠΕ. Πρόκειται για αντιστροφή σε σχέση με το λιανικό εμπόριο, όπου την πρωτιά εντός της ΠΕ Λασιθίου κατέχει η έδρα της, ο Δήμος Αγίου Νικολάου.

Σε επίπεδο εξειδίκευσης ανά Δήμο, ο Συντελεστής Χωροθέτησης Χονδρικού Εμπορίου αναδεικνύει μια αντιστροφή σε σχέση με το λιανικό εμπόριο. Ο Δήμος Ηρακλείου, ο οποίος στο λιανικό εμπόριο υπολείπεται του εθνικού μέσου όρου, στο χονδρικό εμπόριο τον υπερβαίνει (**LQ Χονδρικού Εμπορίου=1,10**), επιβεβαιώνοντας τον ρόλο του ως διαμετακομιστικού κόμβου της Περιφέρειας. Αντίθετα, ο Δήμος Χανίων, ισχυρός στο λιανικό εμπόριο, εμφανίζει στο χονδρικό σαφώς χαμηλότερη εξειδίκευση (**LQ=0,66**). Την υψηλότερη σχετική τιμή καταγράφει ο Δήμος Ιεράπετρας (**LQ=1,11** επί 223 επιχειρήσεων), με ισχυρή αγροτική παραγωγή και έντονη παρουσία στη χονδρική διάθεση αγροτικών προϊόντων. Κοντά στον εθνικό μέσο όρο κινούνται επίσης ο Δήμος Μαλεβιζίου (**LQ=0,98**), όμορος του Ηρακλείου και έδρα της Βιομηχανικής Περιοχής Ηρακλείου, και ο Δήμος Φαιστού (**LQ=0,95**), αγροτικός Δήμος της πεδιάδας της Μεσαράς, των οποίων η σχετικά ισχυρή χονδρεμπορική παρουσία συνδέεται αντίστοιχα με τη βιομηχανική και την αγροτική τους βάση.

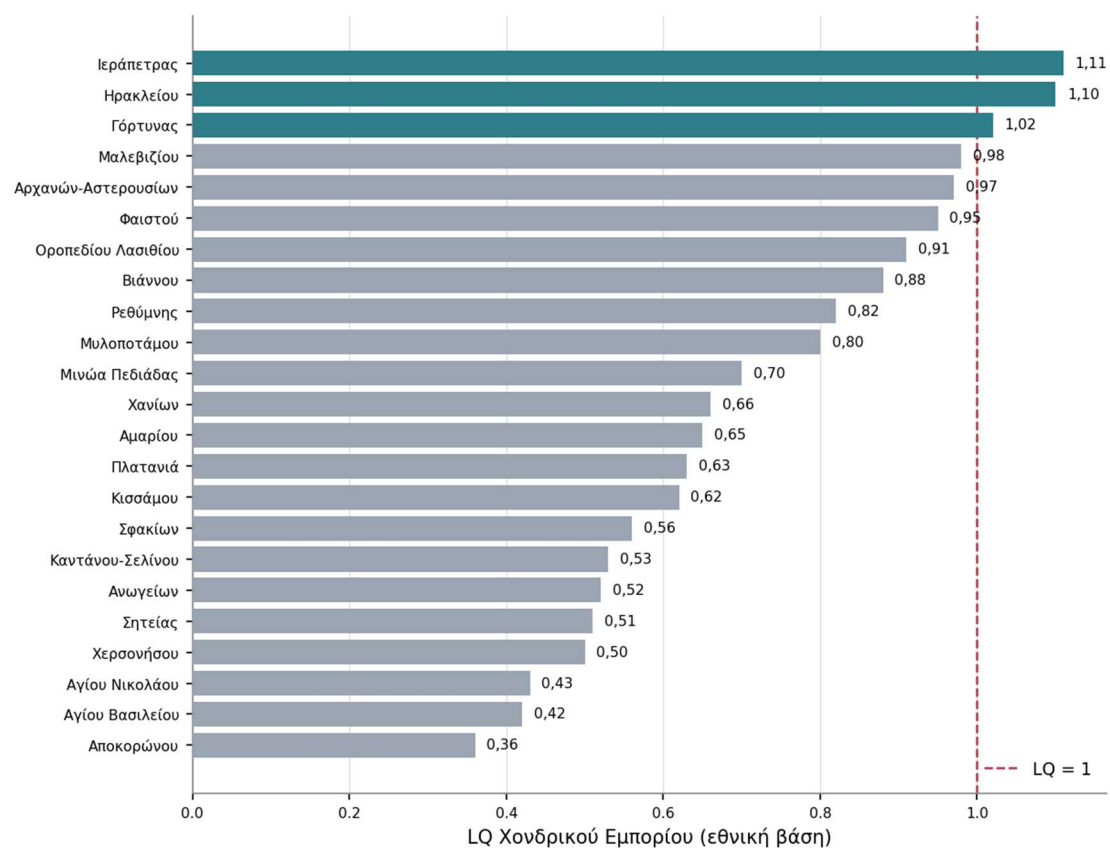
Στους Ρυθμούς Ανάπτυξης Χονδρικού Εμπορίου, μεταξύ των μεγαλύτερων Δήμων ξεχωρίζει ο Δήμος Ηρακλείου, ο οποίος, παρά τη μεγάλη απόλυτη βάση του, αναπτύσσεται με τον υψηλότερο ρυθμό (**+10,29%** επί βάσης 1.350 επιχειρήσεων), στοιχείο που ενισχύει περαιτέρω την κυριαρχία του στο χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας. Ηπιότερους ρυθμούς εμφανίζουν οι Δήμοι Ρεθύμνης (**+6,61%** επί βάσης 468 επιχειρήσεων) και Χανίων (**+4,28%** επί βάσης 731 επιχειρήσεων), ενώ ο Δήμος Ιεράπετρας αναπτύσσεται με **+6,70%** επί βάσης 223 επιχειρήσεων. Σε Δήμους μικρότερης απόλυτης βάσης οι ρυθμοί είναι υψηλότεροι αλλά ευμετάβλητοι, με τους Δήμους Χερσονήσου (**+13,64%** επί βάσης 175 επιχειρήσεων) και Φαιστού (**+11,86%** επί βάσης 198 επιχειρήσεων) να καταγράφουν τις υψηλότερες τιμές.

Συνολικά, η χωρική κατανομή του χονδρικού εμπορίου της Κρήτης είναι σαφώς πιο συγκεντρωμένη από εκείνη του λιανικού, με κυρίαρχο τον Δήμο Ηρακλείου ως κεντρικό χονδρεμπορικό κόμβο του νησιού. Η υπόλοιπη δραστηριότητα κατανέμεται κατά κύριο λόγο στους μεγάλους αστικούς Δήμους των Χανίων και της Ρεθύμνης, οι οποίοι ωστόσο εμφανίζουν χαμηλότερη σχετική εξειδίκευση στο χονδρικό εμπόριο, αλλά και σε ορισμένους αγροτικούς Δήμους, με χαρακτηριστικότερο την Ιεράπετρα, που λειτουργούν ως κέντρα συγκέντρωσης και χονδρικής διάθεσης της αγροτικής παραγωγής, μέρος της οποίας κατευθύνεται και εκτός Περιφέρειας. Η εικόνα αυτή, της ισχυρής συγκέντρωσης στο Ηράκλειο και της δευτερεύουσας εξειδίκευσης σε αγροτικούς Δήμους, αντανακλά τον διττό ρόλο του χονδρικού εμπορίου της Κρήτης, ως κόμβου εφοδιασμού της τουριστικής και αστικής κατανάλωσης αφενός και ως διαύλου διάθεσης της αγροτικής παραγωγής αφετέρου.

Γράφημα 4.3γ — Κατανομή Χονδρικού Εμπορίου ανά Δήμο

Γράφημα 4.3δ — LQ Χονδρικού Εμπορίου ανά Δήμο

4.3.4 Εξειδίκευση και Ποικιλομορφία Χονδρικού

Πέραν της κατανομής και της εξειδίκευσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εσωτερική ποικιλομορφία του χονδρικού εμπορίου. Ο Δείκτης Εντροπίας (Entropy Index) παρέχει ένα μέτρο του βαθμού στον οποίο η δραστηριότητα κατανέμεται ομοιόμορφα μεταξύ των 9 κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ χονδρικού εμπορίου, με υψηλότερες τιμές να αντιστοιχούν σε μεγαλύτερη ποικιλομορφία.

Στην Περιφέρεια Κρήτης, ο Δείκτης Εντροπίας του χονδρικού εμπορίου διαμορφώνεται σε **1,75**¹³, τιμή που αντιστοιχεί στο **79,65%** της μέγιστης δυνατής ποικιλομορφίας ($H_{max}=\ln(9)\approx 2,197$). Σε εθνικό επίπεδο ο αντίστοιχος δείκτης διαμορφώνεται σε **1,86** (84,66% του H_{max}). Η ποικιλομορφία του χονδρικού εμπορίου στην Περιφέρεια υπολείπεται επομένως του εθνικού προτύπου, και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στο λιανικό εμπόριο (84,66% έναντι εθνικού 86,50%, βλ. Παράγραφο 4.2.4).

Η χαμηλότερη αυτή τιμή αντανakλά την έντονη συγκέντρωση τύπου Pareto στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες. Τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός με **34,09%** και ο Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση με **29,93%** συγκεντρώνουν αθροιστικά **64,02%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, ποσοστό που απομακρύνει τον δείκτη από τη μέγιστη τιμή του. Η περιορισμένη παρουσία των υπόλοιπων επτά κατηγοριών, καθεμία με μερίδιο κάτω του 9%, δεν επαρκεί για να αντισταθμίσει τη συγκέντρωση αυτή, με αποτέλεσμα το χονδρικό εμπόριο της Κρήτης να εμφανίζει σαφώς χαμηλότερη ποικιλομορφία τόσο από το εθνικό πρότυπο όσο και από το τοπικό λιανικό εμπόριο.

4.3.5 Χωρική Ανισότητα Χονδρικού Εμπορίου

Η χωρική ανισότητα του χονδρικού εμπορίου εξετάζεται μέσω τεσσάρων συμπληρωματικών δεικτών, του Δείκτη Gini, του Δείκτη Theil¹⁴, του Δείκτη Hoover και του Σταθμισμένου Συντελεστή Μεταβλητότητας. Συνδυαστικά, οι δείκτες αυτοί δείχνουν ότι, σε σύγκριση με το λιανικό εμπόριο, το χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας κατανέμεται πιο άνισα μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ και αποκλίνει περισσότερο από την κατανομή του πληθυσμού.

Σε επίπεδο Δήμου, ο Δείκτης Gini Χονδρικού Εμπορίου διαμορφώνεται σε **0,624**, οριακά χαμηλότερος από εκείνον του λιανικού εμπορίου (**0,679**, βλ. Παράγραφο 4.2.5). Η οριακά χαμηλότερη αυτή τιμή οφείλεται στο ότι το χονδρικό εμπόριο διατηρεί αξιόλογη παρουσία και σε μεσαίους αγροτικούς Δήμους εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, όπως ο Δήμος Ιεράπετρας (**LQ 1,11**), αλλά και οι Δήμοι Μαλεβιζίου και Φαιστού που κινούνται κοντά στον εθνικό μέσο όρο. Σε επίπεδο ΠΕ, η εικόνα αντιστρέφεται, καθώς ο Δείκτης Gini Χονδρικού

¹³ Ο Δείκτης Εντροπίας υπολογίζεται ως $E = - \sum p_i \times \ln(p_i)$, όπου p_i είναι το μερίδιο της i -οστής κατηγορίας στο σύνολο του χονδρικού εμπορίου. Η μέγιστη δυνατή τιμή για 9 κατηγορίες είναι $\ln(9) \approx 2,197$, και αντιστοιχεί σε ομοιόμορφη κατανομή.

¹⁴ Αποάθροιση Δείκτη Theil: $T = T_{between}$ (μεταξύ ΠΕ) + T_{within} (εντός ΠΕ).

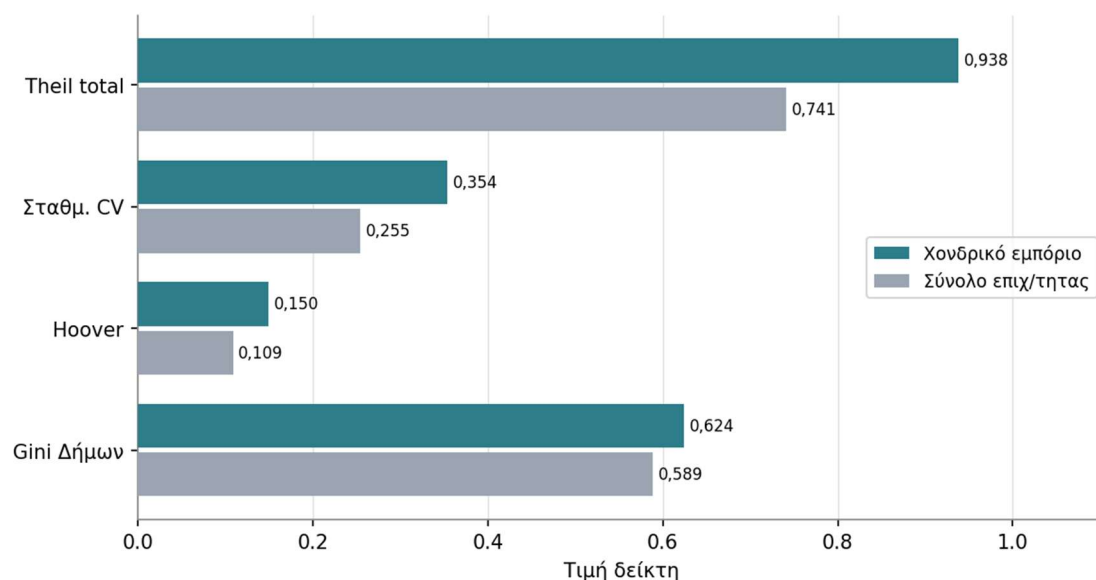
Εμπορίου (**0,403**) υπερβαίνει σαφώς εκείνον του λιανικού εμπορίου (**0,305**), εύρημα που δείχνει ότι το χονδρικό εμπόριο κατανέμεται πιο άνισα μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ, με την ΠΕ Ηρακλείου να συγκεντρώνει μόνη της πάνω από το ήμισυ της δραστηριότητας (51,33%).

Η αποάθροιση του Δείκτη Theil (συνολική τιμή **0,938**) δείχνει ότι το **68,83%** της ανισοκατανομής προέρχεται από αποκλίσεις εντός των ΠΕ και το **31,17%** από διαφορές μεταξύ των ΠΕ, με τη δεύτερη συνιστώσα να είναι διπλάσια από εκείνη του λιανικού εμπορίου (15,55%). Η ενισχυμένη συνιστώσα μεταξύ ΠΕ αντανakλά την κυριαρχία της ΠΕ Ηρακλείου, ενώ η συνιστώσα εντός των ΠΕ αντανakλά ότι σε κάθε ΠΕ ο Δήμος με τη μεγαλύτερη χονδρεμπορική δραστηριότητα συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της, με ποσοστά που κυμαίνονται από **61,2%** (Δήμος Ηρακλείου) έως **74,8%** (Δήμος Ρεθύμνης) εντός της οικείας ΠΕ. Εξαίρεση αποτελεί η ΠΕ Λασιθίου, όπου τη μεγαλύτερη χονδρεμπορική συγκέντρωση εμφανίζει όχι η έδρα (Δήμος Αγίου Νικολάου) αλλά ο κατά κύριο λόγο αγροτικός Δήμος Ιεράπετρας, στοιχείο που συνδέεται με τον ρόλο του στη χονδρική διάθεση της αγροτικής παραγωγής, μέρος της οποίας κατευθύνεται εκτός Κρήτης.

Διαφορετική εικόνα προκύπτει από τους δείκτες που σταθμίζονται ως προς τον πληθυσμό. Ο Δείκτης Hoover Χονδρικού Εμπορίου (**0,150**) υπερβαίνει τόσο τον αντίστοιχο του λιανικού εμπορίου (**0,122**) όσο και της συνολικής επιχειρηματικότητας (**0,109**), τιμή που σημαίνει ότι θα απαιτούνταν μετακίνηση του **15,0%** των χονδρεμπορικών επιχειρήσεων ώστε η κατανομή τους να ταυτίζεται με την κατανομή του πληθυσμού. Στην ίδια κατεύθυνση, ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας του χονδρικού εμπορίου (**0,354**) υπερβαίνει εκείνον του λιανικού εμπορίου (**0,318**). Τα δύο αυτά ευρήματα δείχνουν ότι το χονδρικό εμπόριο αποκλίνει από τη χωρική κατανομή του πληθυσμού εντονότερα από το λιανικό εμπόριο, γεγονός που αντανakλά τη συγκέντρωσή του γύρω από τον κεντρικό κόμβο εφοδιασμού του Ηρακλείου.

Συνολικά, η χωρική κατανομή του χονδρικού εμπορίου της Κρήτης διαφέρει από εκείνη του λιανικού σε δύο σημεία. Πρώτον, εμφανίζει εντονότερες αποκλίσεις μεταξύ των τεσσάρων ΠΕ, όπως δείχνουν ο υψηλότερος Δείκτης Gini σε επίπεδο ΠΕ και η διπλάσια συνιστώσα Theil μεταξύ ΠΕ. Δεύτερον, αποκλίνει περισσότερο από την κατανομή του πληθυσμού, όπως δείχνουν οι υψηλότεροι Δείκτης Hoover και Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας. Πρακτικά, η χονδρεμπορική δραστηριότητα συγκεντρώνεται σε λιγότερα και πιο διακριτά κέντρα, με κυρίαρχο το Ηράκλειο, σε αντίθεση με την ευρύτερη γεωγραφική διασπορά του λιανικού εμπορίου. Η εικόνα αυτή είναι αναμενόμενη για έναν κλάδο που τείνει να χωροθετείται κοντά στους κύριους κόμβους διακίνησης και εφοδιασμού.

Γράφημα 4.3ε — Δείκτες Χωρικής Ανισότητας Χονδρικού Εμπορίου

4.3.6 Shift-Share Ανάλυση Χονδρικού Εμπορίου

Η ανάλυση Shift-Share¹⁵ αποαθροίζει την παρατηρηθείσα μεταβολή των χονδρεμπορικών επιχειρήσεων στις τρεις συνιστώσες (Εθνική, Διαρθρωτική και Διαφορική), με τον ίδιο τρόπο που εφαρμόστηκε στο λιανικό εμπόριο και αναλύθηκε στην Παράγραφο 4.2.6.

Στο χονδρικό εμπόριο της Κρήτης, η συνολική καθαρή μεταβολή είναι **+309** επιχειρήσεις. Η εθνική συνιστώσα (**+395,50** επιχειρήσεις) αντιστοιχεί στην αύξηση που θα κατέγραφε η Περιφέρεια αν το χονδρικό της εμπόριο αναπτυσσόταν με τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης του χονδρικού εμπορίου (**+9,91%**), αύξηση αισθητά μεγαλύτερη από την πραγματική καθαρή μεταβολή των **+309** επιχειρήσεων. Η διαρθρωτική συνιστώσα είναι πρακτικά μηδενική (**-0,78** επιχειρήσεις), εύρημα που δείχνει ότι η κλαδική σύνθεση του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας σχεδόν ταυτίζεται με την εθνική. Η διαφορική (ανταγωνιστική) συνιστώσα είναι αρνητική (**-85,72** επιχειρήσεις), καθώς το χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας αναπτύχθηκε με ρυθμό χαμηλότερο του εθνικού (CGR **+7,74%** έναντι **+9,91%**), εύρημα που υποδηλώνει υστέρηση της τοπικής δυναμικής έναντι του εθνικού προτύπου. Η υστέρηση αυτή είναι αναλογικά παρόμοιας τάξης με εκείνη του λιανικού εμπορίου, εύρημα που δείχνει ότι η συγκρατημένη δυναμική έναντι του εθνικού ρυθμού χαρακτηρίζει και τους δύο κλάδους του εμπορίου της Περιφέρειας.

Σε επίπεδο κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ, η υστέρηση συγκεντρώνεται σχεδόν αποκλειστικά στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες. Ο Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση (**-41,97**) και τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**-37,50**) ευθύνονται από κοινού για περίπου το **93%** της συνολικής αρνητικής διαφορικής συνιστώσας, ενώ ηπιότερη υστέρηση εμφανίζει ο Ηλεκτρονικός

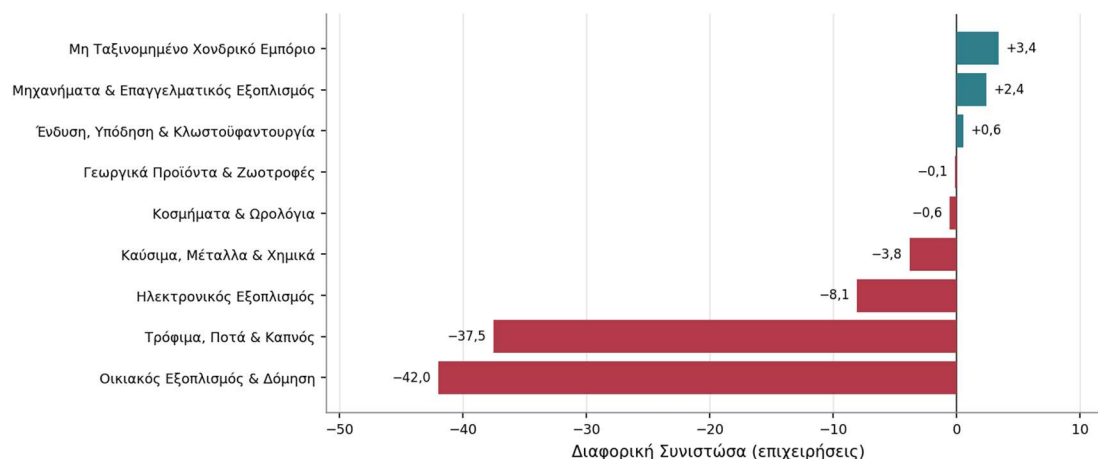
¹⁵ Shift-Share: Καθαρή Μεταβολή = Εθνική + Διαρθρωτική (Industry Mix) + Διαφορική (Ανταγωνιστική).

Εξοπλισμός (-8,09) και οριακά αρνητική είναι η συνεισφορά των Καυσίμων, Μετάλλων και Χημικών (-3,82), των Κοσμημάτων και Ωρολογίων (-0,56) και των Γεωργικών Προϊόντων και Ζωοτροφών (-0,13). Αντίθετα, τρεις κατηγορίες εμφανίζουν θετική διαφορική συνιστώσα, με το Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο (+3,39), τα Μηχανήματα και Επαγγελματικό Εξοπλισμό (+2,41) και την Ένδυση, Υπόδηση και Κλωστοϋφαντουργία (+0,55) να αναπτύσσονται τοπικά ταχύτερα από τον αντίστοιχο εθνικό τους ρυθμό. Η εικόνα αυτή παρουσιάζει ομοιότητες με εκείνη του λιανικού εμπορίου, όπου η υστέρηση ήταν επίσης εστιασμένη σε λίγες μεγάλες κατηγορίες. Συνολικά, η υστέρηση του χονδρικού εμπορίου της Κρήτης, αν και σαφής, προέρχεται κυρίως από τις δύο μεγάλες κατηγορίες βασικής κατανάλωσης, ενώ οι μικρότερες κατηγορίες κινήθηκαν κοντά ή και πάνω από τον αντίστοιχο εθνικό τους ρυθμό.

Πίνακας 4.7 — Shift-Share Χονδρικού Εμπορίου ανά Κατηγορία ΣΤΑΚΟΔ

Κατηγορία	Καθαρή Μεταβολή	Εθνική	Διαρθρωτική	Διαφορική
Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	+106	134,77	8,72	-37,50
Οικιακός Εξοπλισμός και Δόμηση	+72	120,40	-6,43	-41,97
Μηχανήματα και Επαγγελματικός Εξοπλισμός	+37	33,99	0,60	2,41
Καύσιμα, Μέταλλα και Χημικά	+20	24,68	-0,85	-3,82
Γεωργικά Προϊόντα και Ζωοτροφές	+20	24,18	-4,05	-0,13
Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο	+22	20,51	-1,90	3,39
Ένδυση, Υπόδηση και Κλωστοϋφαντουργία	+24	20,12	3,33	0,55
Ηλεκτρονικός Εξοπλισμός	+6	13,77	0,32	-8,09
Κοσμήματα και Ωρολόγια	+2	3,07	-0,51	-0,56

Γράφημα 4.3στ — Διαφορική Συνιστώσα Χονδρικού Εμπορίου ανά Κατηγορία

4.3.7 Κρίσιμα Σημεία Χονδρικού Εμπορίου

- **Υποεκπροσωπημένο χονδρικό εμπόριο νησιωτικού τύπου.** Με **4.300** επιχειρήσεις, που αντιστοιχούν στο 28,25% του εμπορικού τομέα, και Συντελεστή Χωροθέτησης **0,79**, το χονδρικό εμπόριο της Περιφέρειας υπολείπεται του εθνικού μέσου όρου. Παρά την υποεκπροσώπησή του, αναπτύσσεται ταχύτερα από το λιανικό εμπόριο, με Ρυθμό Ανάπτυξης **+7,74%** έναντι **+6,27%** και καθαρή αύξηση **309** επιχειρήσεων.
- **Εξειδίκευση περιορισμένη στα τρόφιμα.** Μόλις μία από τις εννέα κατηγορίες υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο, τα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός (**1.466** επιχειρήσεις, **LQ 1,06**), που συνδέονται με την τροφοδοσία του λιανικού εμπορίου και του τουρισμού, ενώ οι κατηγορίες διανομής βιομηχανικών και εξειδικευμένων αγαθών παραμένουν σαφώς υποεκπροσωπημένες.
- **Έντονη κλαδική συγκέντρωση τύπου Pareto.** Οι τρεις μεγαλύτερες κατηγορίες, τα Τρόφιμα (**1.466** επιχειρήσεις), ο Οικιακός Εξοπλισμός (**1.287**) και τα Μηχανήματα (**380**), καλύπτουν αθροιστικά το **72,86%** του χονδρικού εμπορίου, με τις δύο πρώτες μόνες τους να φτάνουν το **64,02%**.
- **Χαμηλότερη ποικιλομορφία από το λιανικό.** Ο Δείκτης Εντροπίας (**1,75**, ήτοι **79,65%** της μέγιστης δυνατής) υπολείπεται τόσο του εθνικού προτύπου του χονδρικού εμπορίου (84,66%) όσο και της σαφώς υψηλότερης ποικιλομορφίας του τοπικού λιανικού εμπορίου, ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες.
- **Κυριαρχία του Ηρακλείου ως χονδρεμπορικού κόμβου.** Ο Δήμος Ηρακλείου συγκεντρώνει **1.350** επιχειρήσεις (**31,40%**), με Συντελεστή Χωροθέτησης **1,10**, αντιστρέφοντας την εικόνα του λιανικού εμπορίου όπου υπολειπόταν του εθνικού μέσου όρου. Η ΠΕ Ηρακλείου συγκεντρώνει το **51,33%** του χονδρικού εμπορίου της Περιφέρειας, ενώ οι πέντε μεγαλύτεροι Δήμοι το **69,07%**, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο του λιανικού (65,08%).
- **Μεγαλύτερη ανισότητα μεταξύ ΠΕ και απόκλιση από τον πληθυσμό.** Το χονδρικό εμπόριο εμφανίζει υψηλότερη ανισοκατανομή μεταξύ των ΠΕ (Δείκτης Gini ΠΕ **0,403** και συνιστώσα Theil μεταξύ ΠΕ **31,17%**, έναντι 15,55% του λιανικού) και αποκλίνει εντονότερα από την κατανομή του πληθυσμού (Δείκτης Hoover **0,150** έναντι **0,122** του λιανικού).
- **Υστέρηση συγκεντρωμένη στις βασικές κατηγορίες.** Παρά τη θετική καθαρή μεταβολή (**+309** επιχειρήσεις), το χονδρικό εμπόριο αναπτύχθηκε με ρυθμό **+7,74%**, χαμηλότερα από τον εθνικό (**+9,91%**), απόκλιση που αποτυπώνεται σε αρνητική διαφορική συνιστώσα **-85,72**. Η υστέρηση προέρχεται σχεδόν αποκλειστικά από τον Οικιακό Εξοπλισμό (**-41,97**) και τα Τρόφιμα (**-37,50**), ενώ μικρότερες κατηγορίες, όπως το Μη Ταξινομημένο Χονδρικό Εμπόριο (**+3,39**) και τα Μηχανήματα (**+2,41**), εμφανίζουν θετική τοπική συνεισφορά.

Κεφάλαιο 5 — Το Εμπόριο σε Αριθμούς: Συνθετική Ανάγνωση

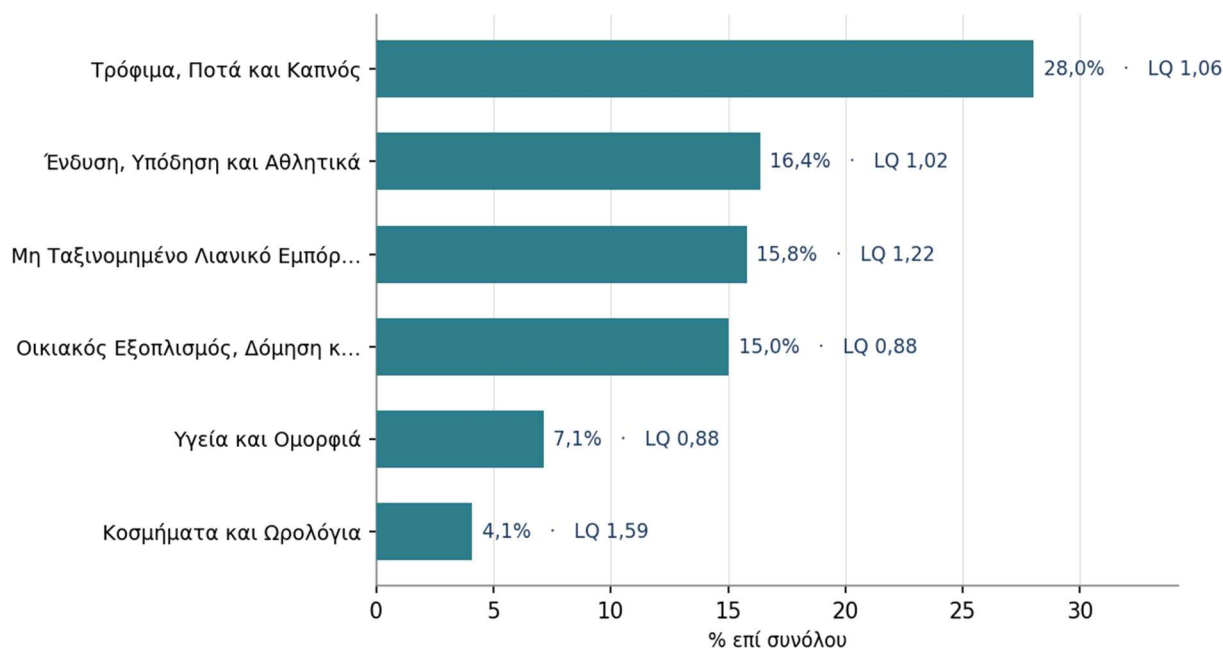
Το παρόν κεφάλαιο συνθέτει τα ευρήματα των προηγούμενων ενοτήτων του εμπορικού τομέα, εστιάζοντας στις κρίσιμες κατηγορίες, τη δυναμική και τη χωρική τυπολογία των εμπορικών πόλων της Περιφέρειας Κρήτης. Αποτελεί συμπληρωματική, συνθετική αναφορά ως προς τις αναλυτικές ενότητες του Κεφαλαίου 4.

5.1 Κυρίαρχοι Κλάδοι του Εμπορίου

Στο **λιανικό εμπόριο** (βλ. Παράγραφο 4.2.2), η μεγαλύτερη κατηγορία είναι το **λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού** (3.061 επιχειρήσεις, 28,03% του λιανικού εμπορίου), ακολουθούμενη από το **λιανικό εμπόριο ένδυσης, υπόδησης και αθλητικών** (1.787 επιχειρήσεις, 16,36%) και το **μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο** (1.724 επιχειρήσεις, 15,79%)· οι τρεις αυτές κατηγορίες συγκεντρώνουν αθροιστικά το **60,18%** του λιανικού εμπορίου. Η ισχυρή δεύτερη και τρίτη θέση της ένδυσης και του μη ταξινομημένου λιανικού εμπορίου, κατηγοριών στενά συνδεδεμένων με την τουριστική κατανάλωση, αποτυπώνει τον τουριστικό χαρακτήρα της Κρήτης, παράλληλα ωστόσο με έναν ισχυρό πυρήνα βασικής κατανάλωσης (τρόφιμα, οικιακός εξοπλισμός) που τροφοδοτεί ο μεγάλος μόνιμος πληθυσμός του νησιού.

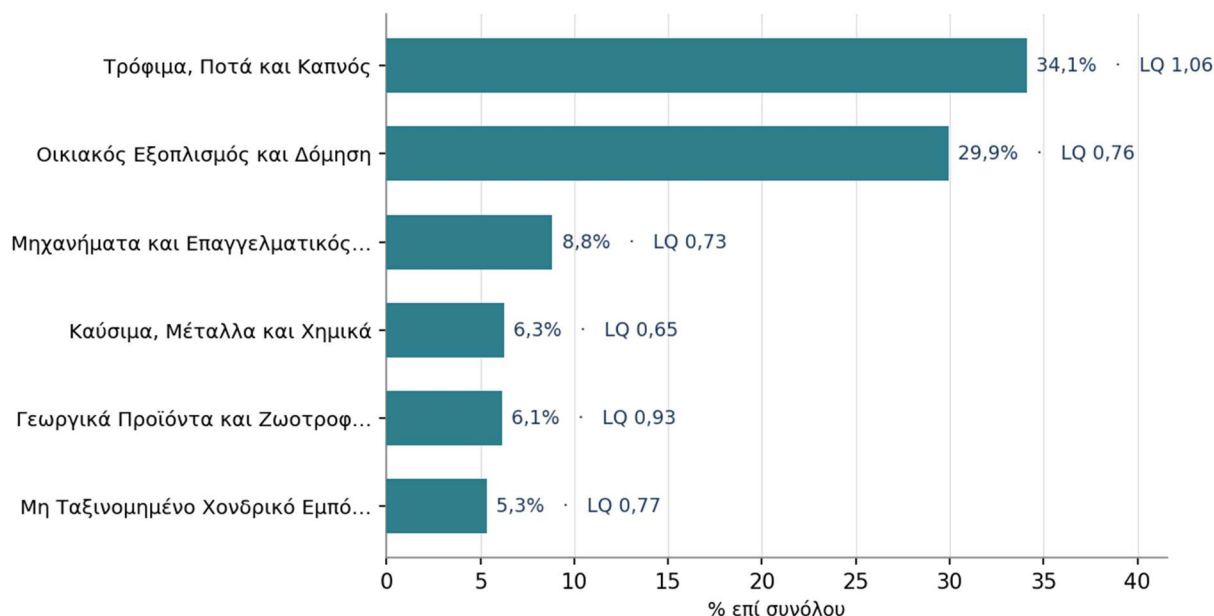
Σε επίπεδο εξειδίκευσης, όπως αποτυπώνεται από τον **Συντελεστή Χωροθέτησης (LQ — Location Quotient)**, έξι από τις έντεκα κατηγορίες κινούνται πάνω από τον εθνικό μέσο όρο. Την υψηλότερη τιμή καταγράφει το **λιανικό εμπόριο κοσμημάτων και ωρολογίων** (448 επιχειρήσεις, Συντελεστής Χωροθέτησης **1,59**), εύρημα συνδεδεμένο με την τουριστική ζήτηση για είδη πολυτελείας και αναμνηστικά, ενώ μεταξύ των μεγαλύτερων κατηγοριών υπερεκπροσώπηση εμφανίζουν το **μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο (1,22)**, που περιλαμβάνει εποχικά τουριστικά καταστήματα, και το **λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (1,06)**. Αντίθετα, υποεκπροσώπηση καταγράφουν ο **οικιακός εξοπλισμός, δόμηση και κήπος (0,88)** και, χαρακτηριστικά, το **ηλεκτρονικό εμπόριο (0,51)**, του οποίου η χαμηλή σχετική παρουσία, παρά τον ταχύ ρυθμό ανάπτυξής του, υποδηλώνει σχετικά αργή ψηφιακή προσαρμογή του τοπικού λιανικού εμπορίου.

Γράφημα 5.1α — Κορυφαίες κατηγορίες λιανικού εμπορίου: ποσοστό επί συνόλου και Συντελεστής Χωροθέτησης

Αντίστοιχα (βλ. Παράγραφο 4.3.2), το **χονδρικό εμπόριο** εμφανίζει έντονη συγκέντρωση τύπου Pareto. Οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες, το **χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού** (1.466 επιχειρήσεις, 34,09% του χονδρικού εμπορίου) και ο **οικιακός εξοπλισμός και δόμηση** (1.287 επιχειρήσεις, 29,93%), συγκεντρώνουν από κοινού το **64,02%** του χονδρικού εμπορίου· μαζί με τα **μηχανήματα και τον επαγγελματικό εξοπλισμό** (8,84%) οι τρεις κορυφαίες κατηγορίες φτάνουν το **72,86%**. Η εξειδίκευση είναι συνολικά χαμηλή, καθώς μόλις μία από τις εννέα κατηγορίες υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο, το **χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού** (Συντελεστής Χωροθέτησης **1,06**), ενώ κοντά σε αυτόν κινούνται τα **γεωργικά προϊόντα και ζωοτροφές (0,93)**, εύρημα συμβατό με τον αγροτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Οι κατηγορίες διανομής βιομηχανικών και εξειδικευμένων αγαθών υπολείπονται σαφώς, με τον **οικιακό εξοπλισμό και δόμηση** στο **0,76**, τα **μηχανήματα και τον επαγγελματικό εξοπλισμό** στο **0,73** και τα **καύσιμα, μέταλλα και χημικά** στο **0,65**.

Γράφημα 5.1β — Κορυφαίες κατηγορίες χονδρικού εμπορίου: ποσοστό επί συνόλου και Συντελεστής Χωροθέτησης

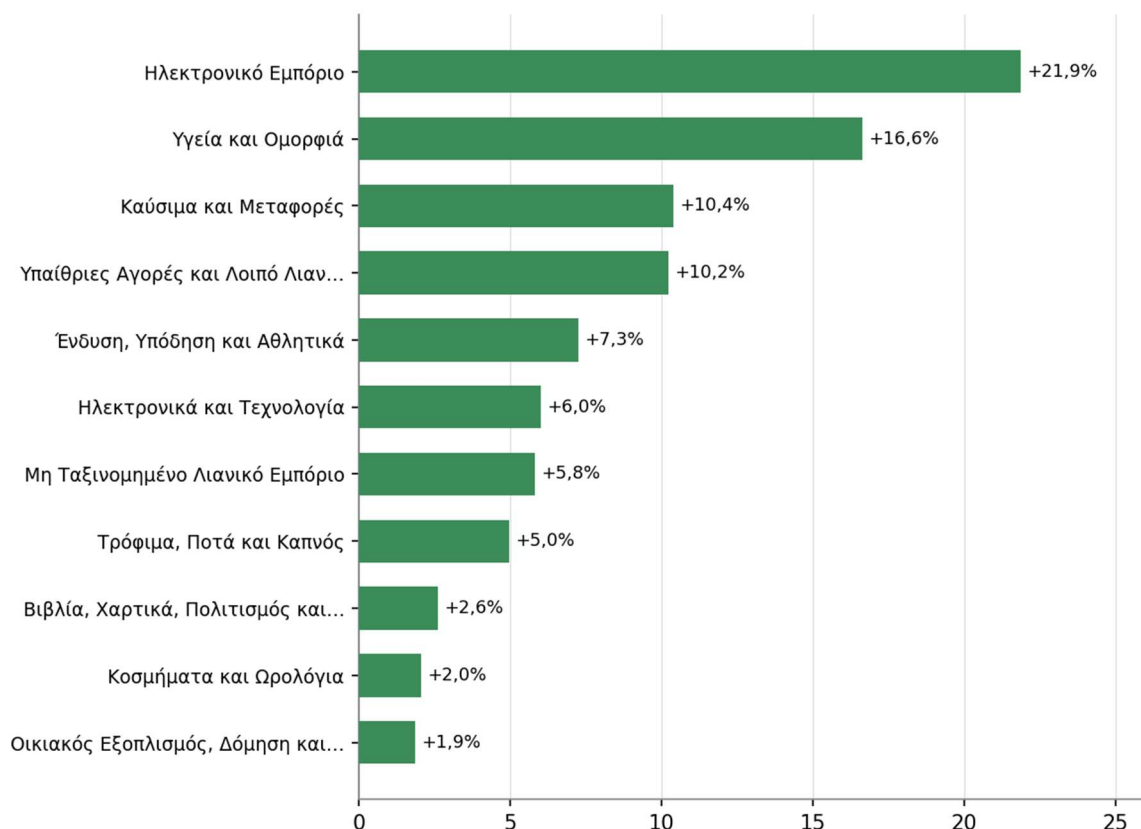
Η σύγκριση των δύο κλάδων αποτυπώνει τη διπλή ταυτότητα της Κρήτης ως μεγάλης νησιωτικής Περιφέρειας τουρισμού και αγροτικής παραγωγής. Το λιανικό εμπόριο ως σύνολο κινείται ακριβώς στον εθνικό μέσο όρο (Συντελεστής Χωροθέτησης λιανικού εμπορίου **1,00**), με τη σύνθεσή του να συνδυάζει τουριστικό προσανατολισμό (κοσμήματα, ένδυση, μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο) με έναν ισχυρό πυρήνα βασικής κατανάλωσης που στηρίζει ο μεγάλος μόνιμος πληθυσμός. Το χονδρικό εμπόριο υποεκπροσωπείται σαφέστερα (Συντελεστής Χωροθέτησης χονδρικού εμπορίου **0,79**, 8η μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών), παραμένει ωστόσο λιγότερο περιορισμένο από ό,τι στα μικρότερα νησιωτικά συμπλέγματα, καθώς το μέγεθος της αγοράς και οι λιμένες της Κρήτης (Σούδα, Ηράκλειο) στηρίζουν μια τοπική χονδρεμπορική λειτουργία τροφοδοσίας της κατανάλωσης, του τουρισμού και της αγροτικής παραγωγής. Συνολικά, ο εμπορικός τομέας της Κρήτης είναι περισσότερο ισορροπημένος και λιγότερο μονοσήμαντα τουριστικός σε σύγκριση με τις μικρότερες νησιωτικές Περιφέρειες.

5.2 Δυναμική και Μεταβολές

Η ανάλυση των ρυθμών ανάπτυξης ανά κατηγορία αποτυπώνει καθολικά θετική εικόνα, χωρίς καμία κατηγορία σε συρρίκνωση, με ρυθμούς ωστόσο ηπιότερους του εθνικού προτύπου. Στο **λιανικό εμπόριο** (βλ. Παράγραφο 4.2.2), οι μεγαλύτερες κατηγορίες αναπτύσσονται με θετικούς αλλά συγκρατημένους ρυθμούς, με το **λιανικό εμπόριο ένδυσης, υπόδησης και αθλητικών** (1.787 επιχειρήσεις) να σημειώνει **Ρυθμό Ανάπτυξης (CGR — Commerce Growth Rate) +7,26%**, το **μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο** (1.724 επιχειρήσεις) +5,83% και το **λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού** (3.061 επιχειρήσεις) +4,97%, ενώ ο **οικιακός εξοπλισμός, δόμηση και κήπος** (1.640 επιχειρήσεις) παραμένει σχεδόν στάσιμος (+1,86%). Υψηλότερους ρυθμούς εμφανίζουν κατηγορίες

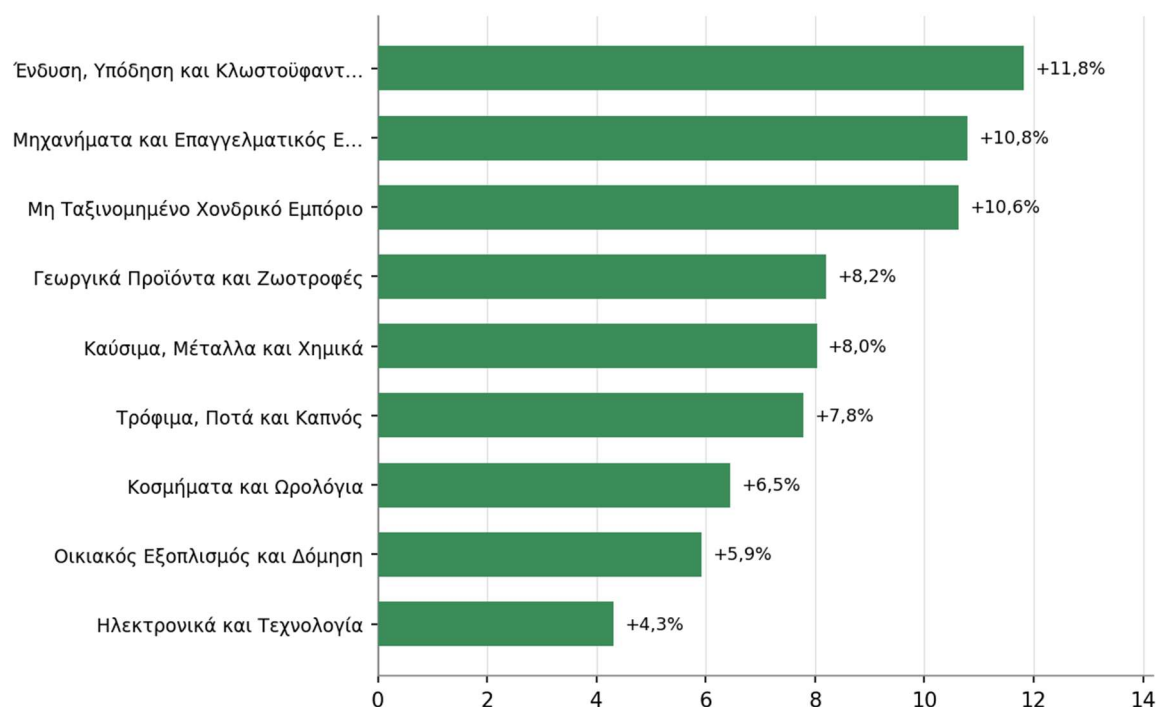
μικρότερης απόλυτης βάσης, με κορυφαίο το **ηλεκτρονικό εμπόριο** (+21,88%, 273 επιχειρήσεις), ακολουθούμενο από το **λιανικό εμπόριο ειδών υγείας και ομορφιάς** (+16,64%, 778 επιχειρήσεις) και το **λιανικό εμπόριο καυσίμων και ειδών μεταφορικών μέσων** (+10,38%, 436 επιχειρήσεις). Καμία κατηγορία του λιανικού εμπορίου δεν εμφανίζει αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης.

Γράφημα 5.2α — Ρυθμοί ανάπτυξης κατηγοριών λιανικού εμπορίου

Στο **χονδρικό εμπόριο** (βλ. Παράγραφο 4.3.2), η εικόνα είναι επίσης καθολικά θετική. Οι δύο μεγαλύτερες κατηγορίες αναπτύσσονται με τους ρυθμούς του κλάδου, με το **χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού** (1.466 επιχειρήσεις) στο +7,79% και τον **οικιακό εξοπλισμό και δόμηση** (1.287 επιχειρήσεις) στο +5,93%. Υψηλότερους ρυθμούς καταγράφουν κατηγορίες μικρότερης απόλυτης βάσης, με το **χονδρικό εμπόριο ένδυσης, υπόδησης και κλωστοϋφαντουργίας** (+11,82%, 227 επιχειρήσεις), τα **μηχανήματα και τον επαγγελματικό εξοπλισμό** (+10,79%, 380 επιχειρήσεις) και το **μη ταξινομημένο χονδρικό εμπόριο** (+10,63%, 229 επιχειρήσεις). τον χαμηλότερο ρυθμό εμφανίζει το **χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικού εξοπλισμού** (+4,32%, 145 επιχειρήσεις). Όπως και στο λιανικό εμπόριο, καμία από τις εννέα κατηγορίες δεν εμφανίζει αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης.

Γράφημα 5.2β — Ρυθμοί ανάπτυξης κατηγοριών χονδρικού εμπορίου

Το κοινό μοτίβο και στους δύο κλάδους είναι η θετική αλλά ηπιότερη του εθνικού ανάπτυξη. Ο Ρυθμός Ανάπτυξης του λιανικού εμπορίου (+6,27%) υπολείπεται του αντίστοιχου εθνικού (+8,25%, επί του εκκαθαρισμένου συνόλου ενεργών εγγραφών), όπως και ο ρυθμός του χονδρικού εμπορίου (+7,74%) του αντίστοιχου εθνικού (+9,91%). Η υστέρηση αυτή αποτυπώνεται σε **αρνητικές Διαφορικές Συνιστώσες** της ανάλυσης Shift-Share (**-159,58** επιχειρήσεις στο λιανικό και **-85,72** στο χονδρικό εμπόριο, βλ. Παραγράφους 4.2.6 και 4.3.6). Στο λιανικό εμπόριο η υστέρηση είναι διάχυτη, με εννέα από τις έντεκα κατηγορίες να εμφανίζουν αρνητική Διαφορική Συνιστώσα, ενώ στο χονδρικό εμπόριο συγκεντρώνεται σχεδόν αποκλειστικά στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες, τον οικιακό εξοπλισμό και τα τρόφιμα. Πρόκειται ωστόσο για ήπια υστέρηση, καθώς οι τοπικοί ρυθμοί παραμένουν σχετικά κοντά στους εθνικούς, σε αντίθεση με την εντονότερη υποαπόδοση που εμφανίζουν αρκετές άλλες Περιφέρειες.

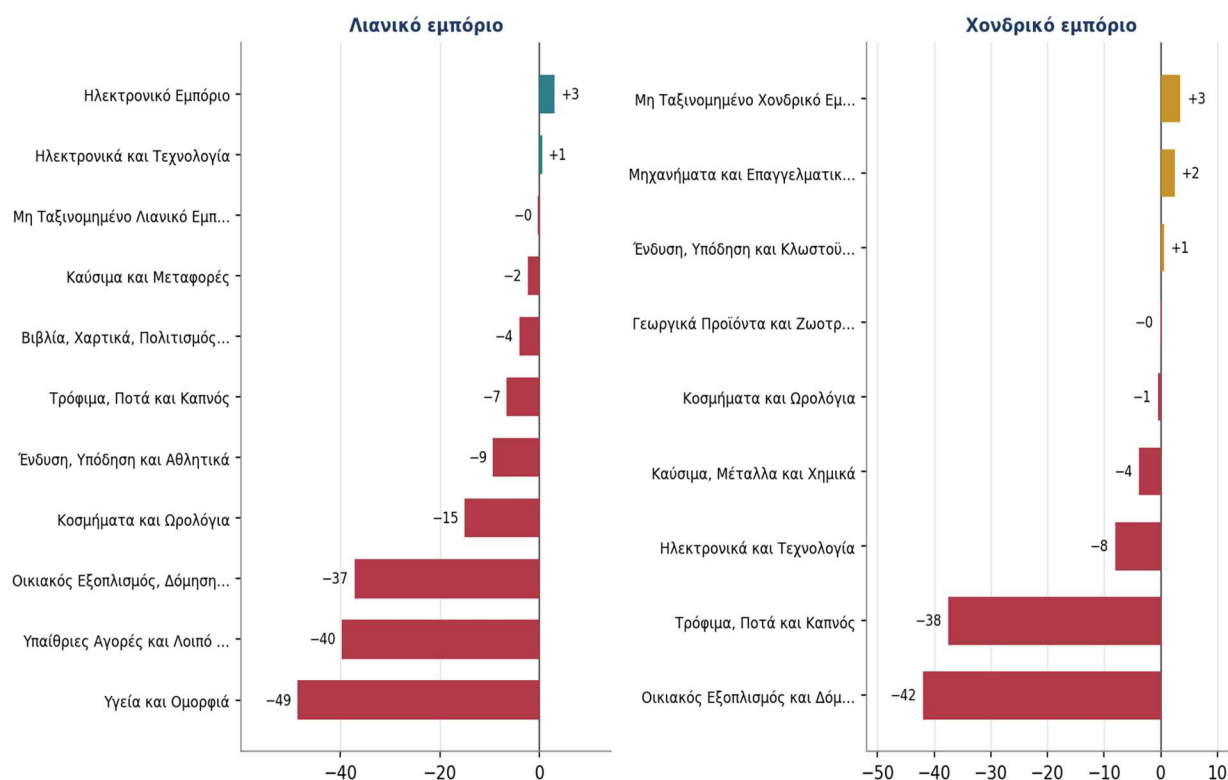
5.3 Σχέση με την Τοπική Οικονομία

Η ανάλυση Shift-Share επιτρέπει να διαχωριστεί η καθαρή μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων σε τρεις συνιστώσες: την **Εθνική** (επίδραση της γενικής εθνικής τάσης), τη **Διαρθρωτική** (επίδραση της κλαδικής σύνθεσης) και τη **Διαφορική** (τοπικό ανταγωνιστικό αποτέλεσμα). Η τελευταία απομονώνει τη συμβολή των αποκλειστικά τοπικών παραγόντων, πέρα από ό,τι θα προέβλεπε η εθνική πορεία και η σύνθεση των κλάδων.

Στο **λιανικό εμπόριο**, η καθαρή αύξηση των **+644** επιχειρήσεων υπολείπεται εκείνης που θα προέκυπτε αν η Περιφέρεια ακολουθούσε τον εθνικό ρυθμό. Η **Εθνική Συνιστώσα** (+847,43 επιχειρήσεις) αποτυπώνει την αναμενόμενη βάσει του εθνικού ρυθμού αύξηση,

την οποία τόσο η ελαφρώς αρνητική **Διαρθρωτική Συνιστώσα** (−43,85) όσο και, κυρίως, η αρνητική **Διαφορική Συνιστώσα** (−159,58, βλ. Παράγραφο 4.2.6) περιορίζουν, οδηγώντας σε καθαρή αύξηση μικρότερη της αναμενόμενης. Ανάλογη εικόνα στο **χονδρικό εμπόριο**, όπου η καθαρή αύξηση των **+309** επιχειρήσεων προκύπτει από την **Εθνική Συνιστώσα** (+395,50), με πρακτικά μηδενική **Διαρθρωτική** (−0,78) και αρνητική **Διαφορική Συνιστώσα** (−85,72, βλ. Παράγραφο 4.3.6). Αθροιστικά, η Διαφορική Συνιστώσα των δύο κλάδων (−245,30 επιχειρήσεις) αποτυπώνει έναν εμπορικό τομέα που αναπτύχθηκε με ρυθμό ηπιότερο του εθνικού, υστέρηση ωστόσο μέτριας έντασης σε σύγκριση με άλλες Περιφέρειες.

Γράφημα 5.3 — Διαφορική Συνιστώσα λιανικού και χονδρικού εμπορίου ανά κατηγορία

Η ερμηνεία των ευρημάτων συνδέεται με την τυπολογία της Περιφέρειας. Η Κρήτη συγκροτεί μια μεγάλη νησιωτική Περιφέρεια διπλής ταυτότητας, όπου ο τουρισμός διεθνούς εμβέλειας συνυπάρχει με ισχυρή αγροτική παραγωγή και μεγάλο μόνιμο πληθυσμό, με το εμπόριο να μοιράζεται την κορυφή της επιχειρηματικής δραστηριότητας με την Παροχή Καταλυμάτων και Εστίασης (14.492 επιχειρήσεις, ο μεγαλύτερος μεμονωμένος κλάδος, έναντι 10.921 επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου). Στο πλαίσιο αυτό, ο εμπορικός τομέας συνδυάζει δύο χαρακτηριστικά.

Πρώτον, το λιανικό εμπόριο ισορροπεί ανάμεσα στην τουριστική και τη βασική κατανάλωση. Με συνολικό Συντελεστή Χωροθέτησης ακριβώς στον εθνικό μέσο όρο (**1,00**, βλ. Παράγραφο 2.4), η εσωτερική του σύνθεση εμφανίζει τουριστικό προσανατολισμό, με υπερεκπροσώπηση στο **λιανικό εμπόριο κοσμημάτων και ωρολογίων** (Συντελεστής

Χωροθέτησης **1,59**) και στο **μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο (1,22)**, παράλληλα όμως με έναν ισχυρό πυρήνα κατηγοριών καθημερινής κατανάλωσης που στηρίζει ο μεγάλος μόνιμος πληθυσμός. Η ήπια αρνητική Διαφορική Συνιστώσα (-159,58) δείχνει ότι το λιανικό εμπόριο αναπτύχθηκε θετικά αλλά με ρυθμό ελαφρώς χαμηλότερο του εθνικού, υστέρηση διάχυτη στις περισσότερες κατηγορίες.

Δεύτερον, το χονδρικό εμπόριο παραμένει υποεκπροσωπούμενο, ως συνέπεια της νησιωτικότητας, σε βαθμό ωστόσο ηπιότερο από εκείνον των μικρότερων νησιωτικών Περιφερειών. Με Συντελεστή Χωροθέτησης χονδρικού εμπορίου **0,79** (8η μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών), η Κρήτη διατηρεί μια αξιόλογη τοπική χονδρεμπορική λειτουργία, την οποία στηρίζουν το μέγεθος της αγοράς, οι λιμένες της (Σούδα, Ηράκλειο) και η αγροτική παραγωγική της βάση (γεωργικά προϊόντα και ζωοτροφές, Συντελεστής Χωροθέτησης 0,93). Η αρνητική Διαφορική Συνιστώσα (-85,72) συγκεντρώνεται σχεδόν αποκλειστικά στις δύο μεγαλύτερες κατηγορίες, τον οικιακό εξοπλισμό και τα τρόφιμα, ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες κινήθηκαν κοντά ή και πάνω από τον αντίστοιχο εθνικό τους ρυθμό.

Συνολικά, ο εμπορικός τομέας της Κρήτης αποτυπώνεται ως ένας ισορροπημένος και διαφοροποιημένος κλάδος, που αναπτύχθηκε θετικά αλλά με ρυθμό ηπιότερο του εθνικού. Η αθροιστική αρνητική Διαφορική Συνιστώσα (-245,30 επιχειρήσεις) αντανakλά μια μέτριας έντασης υστέρηση, εστιασμένη σε λίγες μεγάλες κατηγορίες και διάχυτη στο λιανικό εμπόριο, σε αντίθεση τόσο με τις δυναμικές τουριστικές Περιφέρειες που υπεραποδίδουν όσο και με τις Περιφέρειες έντονης υποαπόδοσης· η Κρήτη τοποθετείται σε ενδιάμεση θέση, με την τοπική δυναμική να παραμένει κοντά στο εθνικό πρότυπο.

5.4 Εμπορικές Ενότητες με Σημείο Αναφοράς

Η συνδυαστική ανάγνωση της εμπορικής βάσης κάθε Δήμου με τα δομικά του χαρακτηριστικά οργανώνει τους Δήμους της Περιφέρειας στην εξαβάθμια τυπολογία του Κεφαλαίου 3 (βλ. Παράγραφο 3.3), η οποία στο παρόν κεφάλαιο διαβάζεται υπό το πρίσμα του εμπορίου. Σε αντίθεση με τις μικρότερες νησιωτικές Περιφέρειες, όπου η ιεράρχηση ορίζεται κυρίως από την ένταση της τουριστικής ζήτησης, στην Κρήτη η τυπολογία αποτυπώνει τη διπλή ταυτότητα του νησιού, συνδυάζοντας μια κλίμακα αστικότητας (αστικό δίπολο, έδρες ΠΕ) με τη διάκριση ανάμεσα σε τουριστικούς, λιμενικούς-χονδρεμπορικούς και αγροτικούς Δήμους.

Πίνακας 5.4 — Τυπολογία Εμπορικών Πόλων Περιφέρειας Κρήτης (6 τύποι, Κεφ. 3)

Τύπος (Κεφάλαιο 3)	Δήμοι	Εμπορικές επιχ.	Ρυθμός ανάπτυξης εμπορίου
A — Αστικό Δίπολο	Ηρακλείου, Χανίων	6.493	+6,66% έως +11,36%
B — Δευτερεύοντα Διοικητικά Κέντρα (έδρες ΠΕ)	Ρεθύμνης, Αγίου Νικολάου	2.458	+2,63% έως +7,50%
Γ — Λιμενικοί Χονδρεμπορικοί Πόλοι	Κισσάμου, Σητείας	709	+4,29% έως +5,34%

Τύπος (Κεφάλαιο 3)	Δήμοι	Εμπορικές επιχ.	Ρυθμός ανάπτυξης εμπορίου
Δ — Τουριστικοί Δήμοι	Χερσονήσου, Μαλεβιζίου, Πλατανιά, Αποκορώνου	2.346	+1,65% έως +6,70%
ΣΤ — Μικτός οικιστικός πόλος	Ιεράπετρας	664	+4,40%
Ε — Αγροτικοί & λοιποί Δήμοι (12 Δήμοι)	Φαιστού, Γόρτυνας, Μυλοποτάμου κ.ά.	2.551	-4,29% έως +10,71%

Στην κορυφή της ιεραρχίας βρίσκεται το **Αστικό Δίπολο** (Τύπος Α), οι Δήμοι Ηρακλείου (3.500 εμπορικές επιχειρήσεις, +11,36%) και Χανίων (2.993 εμπορικές επιχειρήσεις, +6,66%), τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα του νησιού. Συγκεντρώνουν αθροιστικά 6.493 εμπορικές επιχειρήσεις, το 42,7% της Περιφέρειας, και συνδυάζουν τις εμπορικές με ευρύτερες αστικές, διοικητικές και τουριστικές λειτουργίες, με τον Δήμο Ηρακλείου να καταγράφει τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης εμπορίου μεταξύ των μεγάλων Δήμων (+11,36%).

Ακολουθούν τα **Δευτερεύοντα Διοικητικά Κέντρα** (Τύπος Β, 2.458 εμπορικές επιχειρήσεις), οι Δήμοι Ρεθύμνης και Αγίου Νικολάου, έδρες των ομώνυμων Περιφερειακών Ενοτήτων και βασικά εμπορικά και διοικητικά τους κέντρα. Διακριτό ρόλο επιτελούν οι **Λιμενικοί Χονδρεμπορικοί Πόλοι** (Τύπος Γ, 709 εμπορικές επιχειρήσεις), οι Δήμοι Κισσάμου και Σητείας, οι οποίοι, παρά τη μικρή απόλυτη εμπορική τους βάση, λειτουργούν ως συμπληρωματικές πύλες εισόδου εμπορευμάτων στα δυτικά και ανατολικά άκρα της Κρήτης.

Οι **Τουριστικοί Δήμοι** (Τύπος Δ, 2.346 εμπορικές επιχειρήσεις), οι Δήμοι Χερσονήσου, Μαλεβιζίου, Πλατανιά και Αποκορώνου, αποτελούν προορισμούς υψηλής τουριστικής εξειδίκευσης διεθνούς εμβέλειας, όπου το εμπόριο είναι έντονα προσανατολισμένο στη ζήτηση των επισκεπτών. Ιδιαίτερη περίπτωση συνιστά ο **Μικτός Οικιστικός Πόλος** (Τύπος ΣΤ), ο Δήμος Ιεράπετρας (664 εμπορικές επιχειρήσεις), δεύτερος πόλος της ΠΕ Λασιθίου που συνδυάζει ισχυρή αγροτική βάση με αυξανόμενη τουριστική παρουσία.

Την κατάταξη συμπληρώνουν οι **Αγροτικοί και λοιποί Δήμοι** (Τύπος Ε), δώδεκα Δήμοι κυρίαρχα αγροτικού προφίλ (2.551 εμπορικές επιχειρήσεις συνολικά), όπου η μικρή απόλυτη βάση καθιστά τους ρυθμούς ανάπτυξης ιδιαίτερα μεταβλητούς, από -4,29% στον Δήμο Βιάννου έως +10,71% στον Δήμο Αμαρίου.

Συνολικά, η εξαβάθμια τυπολογία αποτυπώνει τον χαρακτήρα μιας μεγάλης και διαφοροποιημένης νησιωτικής Περιφέρειας, όπου η εμπορική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στο αστικό δίπολο Ηρακλείου-Χανίων και στις έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων, ενώ οι τουριστικοί, λιμενικοί και αγροτικοί Δήμοι διαμορφώνουν διακριτές βαθμίδες που αντανakλούν τη διπλή ταυτότητα τουρισμού και αγροτικής παραγωγής του νησιού.

Κεφάλαιο 6 — Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI)

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται ο Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (Regional Business Dynamics Index, RBDI), ένας σύνθετος δείκτης που συνοψίζει τη δυναμική και τη διαρθρωτική φυσιογνωμία του εμπορικού τομέα κάθε Περιφέρειας σε μία ενιαία τιμή στην κλίμακα [0,1]. Στόχος είναι η συγκριτική αξιολόγηση της Περιφέρειας Κρήτης έναντι των υπολοίπων 12 Περιφερειών της χώρας.

6.1 Σύνθεση του Δείκτη

Ο RBDI υπολογίζεται ως σταθμισμένο άθροισμα τεσσάρων κανονικοποιημένων συνιστωσών, καθεμιά εκ των οποίων αποτυπώνει διαφορετική διάσταση της εμπορικής δυναμικής:

- **CBFR** (Commercial Business Formation Rate, βάρος 35%) — μερίδιο νέων εμπορικών επιχειρήσεων επί του συνόλου των νέων εγγραφών της Περιφέρειας. Αποτυπώνει τον ρυθμό ίδρυσης εμπορικών επιχειρήσεων.
- **Δείκτης Διατήρησης** (Retention Rate, βάρος 20%) — αναλογία $(nt - at) / nt_{-1}$, δηλαδή μερίδιο επιχειρήσεων που υφίσταντο στην αρχική περίοδο και παρέμειναν ενεργές. Αποτυπώνει τη σταθερότητα του υφιστάμενου εμπορικού ιστού.¹⁶
- **LQ Εμπορίου** (Συντελεστής Χωροθέτησης, βάρος 25%) — αναλογία του μεριδίου εμπορίου της Περιφέρειας προς το αντίστοιχο εθνικό μερίδιο. Αποτυπώνει τη σχετική εξειδίκευση στο εμπόριο σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα.
- **Δείκτης Εντροπίας Shannon** (βάρος 20%) — υπολογίζεται επί της κατανομής των ενεργών επιχειρήσεων στους διψήφιους κωδικούς ΣΤΑΚΟΔ της συνολικής περιφερειακής οικονομίας, και όχι μόνο του εμπορικού τομέα. Αποτυπώνει τη δομική ποικιλομορφία της οικονομικής βάσης εντός της οποίας λειτουργεί το εμπόριο.

Όλες οι συνιστώσες υπόκεινται σε λογαριθμικό μετασχηματισμό για την εξομάλυνση ακραίων τιμών και κατόπιν σε min-max κανονικοποίηση στο διάστημα [0,1] σε επίπεδο 13 Περιφερειών. Η τελική τιμή RBDI είναι το σταθμισμένο άθροισμα των τεσσάρων κανονικοποιημένων συνιστωσών. Η στάθμιση αποδίδει τη μεγαλύτερη βαρύτητα στον ρυθμό ίδρυσης (35%) ως πλέον άμεση ένδειξη επιχειρηματικής ανανέωσης, ακολουθούμενο από τη σχετική εξειδίκευση (25%), ενώ η σταθερότητα του υφιστάμενου ιστού και η δομική ποικιλομορφία συμμετέχουν με ισόποση βαρύτητα (20% εκάστη). Ο δείκτης δεν συνιστά μέτρο επίδοσης αλλά εργαλείο διαρθρωτικής ανάγνωσης: συμπυκνώνει σε μία τιμή τέσσερις διακριτές όψεις της εμπορικής φυσιογνωμίας, η ερμηνεία των οποίων απαιτεί την επιμέρους ανάγνωση των συνιστωσών.

¹⁶ Ο Δείκτης Διατήρησης πρέπει να ερμηνεύεται με προσοχή λόγω της εκκαθάρισης του Μητρώου ΓΕΜΗ που πραγματοποιήθηκε εντός της περιόδου αναφοράς, η οποία οδήγησε σε μαζική διαγραφή ανενεργών εγγραφών από το μητρώο, με συνέπεια ορισμένες Περιφέρειες να επηρεάζονται αναλογικά διαφορετικά. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Μεθοδολογικές Επισημάνσεις.

6.2 Κατάταξη Περιφερειών — Η Θέση της Κρήτης

Με βάση τις τιμές RBDI για την περίοδο του Μαρτίου 2026, η Περιφέρεια Κρήτης κατατάσσεται 8η μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας με τιμή RBDI = 0,4274. Η τιμή αυτή τοποθετείται ελαφρώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (0,4878), στο μέσο της κατάταξης, ανάμεσα στην Πελοπόννησο (7η, 0,4320) και την Ήπειρο (9η, 0,4012).

Πίνακας 6.1 — Κατάταξη Περιφερειών κατά RBDI και Συνιστώσες (Μάρτιος 2026)

#	Περιφέρεια	RBDI	CBFR	Δείκτης Διατήρησης	LQ Εμπορίου	Δείκτης Εντροπίας
1	Δυτική Ελλάδα	0,842	0,638	0,973	1,15	3,29
2	Κεντρική Μακεδονία	0,739	0,615	0,966	1,13	3,37
3	Αν. Μακεδονία & Θράκη	0,614	0,617	0,925	1,17	3,20
4	Θεσσαλία	0,570	0,597	0,948	1,10	3,27
5	Αττική	0,520	0,559	0,996	0,94	3,54
6	Στερεά Ελλάδα	0,500	0,581	0,956	1,07	3,25
7	Πελοπόννησος	0,432	0,565	0,966	1,04	3,24
8	Κρήτη	0,427	0,580	0,960	0,93	3,25
9	Ήπειρος	0,401	0,571	0,961	0,93	3,29
10	Βόρειο Αιγαίο	0,363	0,568	0,949	1,04	3,12
11	Δυτική Μακεδονία	0,327	0,577	0,919	0,96	3,24
12	Νότιο Αιγαίο	0,323	0,568	1,001	0,86	2,93
13	Ιόνια Νησιά	0,283	0,590	0,974	0,72	2,95

Η ανάλυση ανά συνιστώσα αποκαλύπτει μια ισορροπημένη εικόνα, χωρίς ακραίες τιμές, χαρακτηριστική μιας μεγάλης και διαφοροποιημένης νησιωτικής οικονομίας. Στις δύο «δυναμικές» συνιστώσες η Περιφέρεια κινείται κοντά στον εθνικό μέσο όρο:

- **CBFR (ρυθμός ίδρυσης):** 7η/13 με τιμή 0,580, οριακά κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (0,587).
- **Δείκτης Διατήρησης:** 8η/13 με τιμή 0,960, ουσιαστικά ταυτόσημη με τον εθνικό μέσο όρο (0,961), εικόνα που συμβαδίζει με τον μέτριο ρυθμό παύσης εμπορικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας (CBCR 5,57%).

Στις δύο «διαρθρωτικές» συνιστώσες η θέση της Περιφέρειας διαφοροποιείται ελαφρώς:

- **LQ Εμπορίου (σχετική εξειδίκευση):** 11η/13 με τιμή 0,93, κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (1,00). Η σχετική υποεκπροσώπηση αντανακλά μια οικονομία όπου το εμπόριο συνυπάρχει με δύο ισχυρούς εξωεμπορικούς τομείς, τον τουρισμό και την αγροτική παραγωγή, οι οποίοι απορροφούν σημαντικό μέρος της επιχειρηματικής βάσης.
- **Δείκτης Εντροπίας (ποικιλομορφία):** 7η/13 με τιμή 3,25, ελαφρώς πάνω από τον εθνικό μέσο όρο (3,22). Η σχετικά ικανοποιητική αυτή ποικιλομορφία διακρίνει την

Κρήτη από τα μικρότερα τουριστικά νησιά και αντανakλά τη διπλή τουριστική και αγροτική ταυτότητα της Περιφέρειας.

Η σύνθεση των τεσσάρων συνιστωσών, με τιμές κοντά στον εθνικό μέσο όρο στις περισσότερες διαστάσεις και σχετική υστέρηση μόνο στην εξειδίκευση του εμπορίου, οδηγεί σε ενδιάμεση τιμή RBDI και στην 8η θέση. Όπως αναλύεται στη συνέχεια, η θέση αυτή αντανakλά τον ισόρροπο και διαφοροποιημένο χαρακτήρα της κρητικής οικονομίας.

6.3 Διαρθρωτική Ανάγνωση

Η 8η θέση της Περιφέρειας Κρήτης στον RBDI (0,4274), κοντά αλλά ελαφρώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, αντανakλά τον ισόρροπο χαρακτήρα της κρητικής οικονομίας. Σε αντίθεση με τις μικρότερες νησιωτικές Περιφέρειες που εμφανίζουν ακραίες τιμές σε επιμέρους συνιστώσες, η Κρήτη καταγράφει επιδόσεις κοντά στον εθνικό μέσο όρο σε τρεις από τις τέσσερις διαστάσεις του δείκτη, με σχετική υστέρηση μόνο στην εξειδίκευση του εμπορίου.

Η ανάγνωση των συνιστωσών αναδεικνύει τη διπλή παραγωγική ταυτότητα της Περιφέρειας. Η σχετικά ικανοποιητική κλαδική ποικιλομορφία (Δείκτης Εντροπίας 7η/13, πάνω από τον εθνικό μέσο όρο) διακρίνει την Κρήτη από τα μικρότερα, μονοθεματικά τουριστικά νησιά και αντανakλά μια οικονομία στην οποία ο τουρισμός διεθνούς εμβέλειας συνυπάρχει με ισχυρή αγροτική παραγωγή. Η σχετική υποεκπροσώπηση του εμπορίου (LQ 11η/13) δεν προκύπτει από αδύναμη εμπορική δραστηριότητα, αλλά από την παρουσία αυτών των δύο ισχυρών εξωεμπορικών τομέων, οι οποίοι απορροφούν σημαντικό μέρος της επιχειρηματικής βάσης.

Η εικόνα αυτή είναι συμβατή με τη διαρθρωτική φυσιογνωμία της Κρήτης ως μεγάλης νησιωτικής Περιφέρειας τουρισμού και αγροτικής παραγωγής, οργανωμένης γύρω από το αστικό δίπολο Ηρακλείου-Χανίων και τις έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων. Το λιανικό εμπόριο ισορροπεί ανάμεσα στην τουριστική ζήτηση, με υπερεκπροσώπηση σε κατηγορίες όπως τα κοσμήματα και η ένδυση, και την εξυπηρέτηση του μόνιμου πληθυσμού. Το χονδρικό εμπόριο, από την πλευρά του, συνδέεται με την αγροτική παραγωγική βάση του νησιού. Η ήπια αρνητική Διαφορική Συνιστώσα της ανάλυσης Shift-Share (-245,30 επιχειρήσεις, βλ. Παράγραφο 5.3) δείχνει ότι το εμπόριο αναπτύσσεται με ρυθμούς οριακά χαμηλότερους από την εθνική και κλαδική τάση, εύρημα συμβατό με μια εδραιωμένη και ισόρροπη αγορά.

Στο πλαίσιο αυτό, η ενδιάμεση τιμή του RBDI δεν συνιστά ένδειξη εμπορικής αδυναμίας, αλλά αποτυπώνει τη σχετική σταθερότητα του εμπορικού τομέα σε μια διαφοροποιημένη οικονομία, όπου το εμπόριο αποτελεί έναν από τους πολλούς ισόρροπα αναπτυγμένους κλάδους. Οι παρεμβάσεις ενίσχυσης του εμπορίου θα πρέπει να αξιοποιούν τη διπλή ταυτότητα της Περιφέρειας: τη διασύνδεση του τοπικού εμπορίου με την τουριστική ζήτηση και με τη διάθεση των κρητικών αγροτικών προϊόντων, καθώς και την ενίσχυση των λιμενικών χονδρεμπορικών υποδομών του νησιού.

Κεφάλαιο 7 — Σύνοψη

Η ανάλυση του εμπορικού τομέα της Περιφέρειας Κρήτης αναδεικνύει τα ακόλουθα κύρια συμπεράσματα:

- **Διαρθρωτική θέση μεγάλης νησιωτικής κλίμακας με ισόρροπη δυναμική.** Η Περιφέρεια συγκεντρώνει 15.221 ενεργές εμπορικές επιχειρήσεις, με Ρυθμό Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR — Commerce Growth Rate) +6,68%, ηπιότερο του εθνικού μέσου όρου (+8,79%). Ο Ρυθμός Παύσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBCR — Commerce Business Closure Rate) διαμορφώνεται σε 5,57%, κοντά στον εθνικό μέσο όρο. Η αθροιστική Διαφορική Συνιστώσα της ανάλυσης Shift-Share (-245,30 επιχειρήσεις, βλ. Παράγραφο 5.3) δείχνει ήπια υστέρηση του τοπικού εμπορίου έναντι της εθνικής και κλαδικής τάσης.
- **Διπλή συγκέντρωση τύπου Pareto.** Η εμπορική δραστηριότητα εμφανίζει διπλή συγκέντρωση, γεωγραφική και ανά κατηγορία. Γεωγραφικά, το αστικό δίπολο Ηρακλείου (3.500 επιχειρήσεις, 22,99%) και Χανίων (2.993, 19,66%) συγκεντρώνει το 42,7% της εμπορικής βάσης· οι πέντε μεγαλύτεροι Δήμοι φθάνουν το 65,08% (βλ. Παράγραφο 4.2.3). Ως προς τη σύνθεση, οι τρεις κορυφαίες κατηγορίες καλύπτουν το 60,18% του λιανικού και οι δύο κορυφαίες το 64,02% του χονδρικού εμπορίου (βλ. Παράγραφο 5.1).
- **Διπλός προσανατολισμός των κορυφαίων κατηγοριών.** Στο λιανικό εμπόριο κυριαρχούν τα τρόφιμα, ποτά και καπνός (28,03%), ακολουθούμενα από την ένδυση, υπόδηση και αθλητικά (16,36%) και το μη ταξινομημένο λιανικό εμπόριο (15,79%). Η ισχυρή θέση των δύο τελευταίων, κατηγοριών συνδεδεμένων με την τουριστική κατανάλωση, συνυπάρχει με έναν ισχυρό πυρήνα βασικής κατανάλωσης τροφίμων, συνδυασμός που καλύπτει τόσο την τουριστική όσο και την τοπική ζήτηση. Στο χονδρικό εμπόριο κυριαρχούν τα τρόφιμα (34,09%) και ο οικιακός εξοπλισμός (29,93%), που συνδέονται με την αγροτική παραγωγική βάση και την τοπική κατανάλωση.
- **Τυπολογία έξι ζωνών εμπορικών πόλων.** Οι Δήμοι της Περιφέρειας οργανώνονται στις έξι ζώνες της τυπολογίας του Κεφαλαίου 3 (βλ. Παράγραφο 5.4): το Αστικό Δίπολο (Ηρακλείου και Χανίων, Τύπος Α), τα Δευτερεύοντα Διοικητικά Κέντρα (Ρεθύμνης και Αγίου Νικολάου, Τύπος Β), τους Λιμενικούς Χονδρεμπορικούς Πόλους (Κισσάμου και Σητείας, Τύπος Γ), τους Τουριστικούς Δήμους (Χερσονήσου, Μαλεβιζίου, Πλατανιά και Αποκορώνου, Τύπος Δ), τους Αγροτικούς και λοιπούς Δήμους (Τύπος Ε) και τον Μικτό Οικιστικό Πόλο (Ιεράπετρας, Τύπος ΣΤ). Η δομή αυτή αντανακλά τη λειτουργική διαφοροποίηση μεταξύ αστικών, τουριστικών, λιμενικών και αγροτικών Δήμων του νησιού.
- **Διπλή ταυτότητα τουρισμού και αγροτικής παραγωγής.** Η εμπορική δραστηριότητα πλαισιώνεται από τον διττό χαρακτήρα της κρητικής οικονομίας, στην οποία ο τουρισμός διεθνούς εμβέλειας συνυπάρχει με ισχυρή αγροτική παραγωγή. Το εμπόριο εξυπηρετεί και τις δύο αυτές διαστάσεις, μέσω του αστικού διπόλου Ηρακλείου-Χανίων και των τοπικών εφοδιαστικών αλυσίδων του νησιού. Ο χαρακτήρας αυτός

καθιστά την Κρήτη περισσότερο ισορροπημένη και λιγότερο μονοσήμαντα τουριστική από τις μικρότερες νησιωτικές Περιφέρειες.

- **Ο Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής ως διαρθρωτικός δείκτης.**
Η Περιφέρεια κατατάσσεται 8η μεταξύ των 13 Περιφερειών στον Δείκτη Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI — Regional Business Dynamics Index) με τιμή 0,4274, ελαφρώς κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (0,4878). Η ενδιάμεση αυτή θέση αποτυπώνει διαρθρωτικά τον ισόρροπο χαρακτήρα της κρητικής οικονομίας: επιδόσεις κοντά στον εθνικό μέσο όρο στον ρυθμό ίδρυσης, τη διατήρηση και την ποικιλομορφία, με σχετική υστέρηση μόνο στην εξειδίκευση του εμπορίου (LQ 11η/13). Η υστέρηση αυτή δεν οφείλεται σε αδύναμη εμπορική βάση, αλλά στη συνύπαρξη του εμπορίου με τους ισχυρούς τομείς του τουρισμού και της αγροτικής παραγωγής.

Μεθοδολογικές Επισημάνσεις

Περιφέρεια Κρήτης (EL43) — Μάρτιος 2026 | Περίοδος αναφοράς: Οκτώβριος 2024 – Μάρτιος 2026

A. Πηγή Δεδομένων και Κάλυψη

Τα στοιχεία του παρόντος δελτίου προέρχονται από τη βάση του **Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ)** και αποτυπώνουν την κατάσταση των εγγεγραμμένων επιχειρήσεων της Περιφέρειας Κρήτης σε δύο χρονικές στιγμές: τον **Οκτώβριο 2024** και τον **Μάρτιο 2026**. Πρόκειται για **προσωρινά στοιχεία** που αντανakλούν τις εγγραφές του μητρώου κατά τις εν λόγω ημερομηνίες αναφοράς και δεν αποτελούν τελικά εκδοθέντα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ).

Η γεωγραφική κατάταξη των επιχειρήσεων βασίζεται στην κατάταξη NUTS3 της ΕΛΣΤΑΤ: η Περιφέρεια υποδιαιρείται σε τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ Ηρακλείου, ΠΕ Χανίων, ΠΕ Ρεθύμνου και ΠΕ Λασιθίου) και 24 Δήμους, στη μεγαλύτερη νήσο της χώρας. Η Περιφέρεια αριθμεί συνολικά 66.243 ενεργές επιχειρήσεις κατά τον Μάρτιο 2026, εκ των οποίων 15.221 ανήκουν στον εμπορικό τομέα (10.921 στο λιανικό και 4.300 στο χονδρικό εμπόριο). Η κάλυψη αφορά όλες τις ενεργές εγγεγραμμένες επιχειρήσεις ανεξαρτήτως νομικής μορφής και κλάδου δραστηριότητας. Ο ορισμός του πρωτεύοντος αριθμού εμπορικών επιχειρήσεων (ΣΤΑΚΟΔ 45 έως 47) διακρίνεται από το σύνολο του μητρώου, το οποίο χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των μη εμπορικών δεικτών, όπως ο Δείκτης Εντροπίας Shannon της συνολικής οικονομίας και ο Συντελεστής Χωροθέτησης κλαδικής σύνθεσης.

B. Εκκαθάριση Μητρώου ΓΕΜΗ

Εντός της περιόδου αναφοράς πραγματοποιήθηκε **εκκαθάριση μητρώου ΓΕΜΗ**: πανελλαδικά **65.334 εταιρείες** διαγράφηκαν, εκ των οποίων περίπου **15 χιλιάδες ήταν εμπορικές** (περίπου **2,6% του εμπορικού αποθέματος** του Οκτωβρίου 2024). Η εκκαθάριση αφορούσε κατά κύριο λόγο αδρανοποιημένες ατομικές επιχειρήσεις που είχαν παύσει εκ των πραγμάτων τη δραστηριότητά τους χωρίς να έχουν προβεί σε επίσημη διαγραφή.

Στην Περιφέρεια Κρήτης, ο Ρυθμός Παύσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBCR = 5,57%) διαμορφώνεται κοντά στον εθνικό μέσο όρο (5,48%). Επιμερισμένος στους δύο κλάδους, ο ρυθμός παύσης διαμορφώνεται σε 5,65% στο λιανικό και 5,36% στο χονδρικό εμπόριο. Ο Ρυθμός Ανάπτυξης Εμπορίου (CGR = +6,68%) κινείται ηπιότερα του εθνικού μέσου όρου (+8,79%). Δεδομένου ότι ο ρυθμός παύσης υπερβαίνει οριακά το κατώφλι αξιολόγησης του 5,5%, οι καταγεγραμμένοι ρυθμοί ανάπτυξης θα πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή, καθώς οι διοικητικές διαγραφές μη ενεργών επιχειρήσεων ενσωματώνονται μηχανιστικά ως πραγματικές παύσεις και ενδέχεται να υποεκτιμούν ελαφρώς την πραγματική εμπορική δυναμική της Περιφέρειας. Πρόκειται για εύρημα που χρήζει διαχρονικής παρακολούθησης.

Γ. Ομαδοποίηση Κατηγοριών ΣΤΑΚΟΔ

Για την ανάλυση του εμπορικού τομέα, οι 37 διψήφιοι ΚΑΔ ομαδοποιούνται σε **20 ομοιογενείς κατηγορίες**, ένδεκα του λιανικού και εννέα του χονδρικού εμπορίου. Η ομαδοποίηση αποσκοπεί στη μέγιστη δυνατή ομοιογένεια των επιμέρους κλάδων εντός κάθε κατηγορίας, επιτρέποντας συγκρίσιμη ανάλυση τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο Δήμων και Περιφερειακών Ενοτήτων.

Ιδιαίτερη μεθοδολογική επισημάνση αφορά την ερμηνεία του Συντελεστή Χωροθέτησης στο πλαίσιο της διπλής τουριστικής και αγροτικής ταυτότητας της Κρήτης: η υπερεκπροσώπηση ορισμένων λιανικών κατηγοριών, όπως τα κοσμήματα και ωρολόγια και η ένδυση, συνδέεται με την τουριστική κατανάλωση, ενώ η ισχυρή παρουσία του χονδρικού εμπορίου τροφίμων και γεωργικών προϊόντων συνδέεται με την αγροτική παραγωγική βάση του νησιού. Η σχετική υποεκπροσώπηση του συνόλου του εμπορίου (Συντελεστής Χωροθέτησης 0,93) αντανakλά τη συνύπαρξη του εμπορίου με αυτούς τους δύο ισχυρούς εξωεμπορικούς τομείς.

Δ. Δείκτες Ανισότητας

Για τη μέτρηση της χωρικής ανισοκατανομής χρησιμοποιούνται **τέσσερις συμπληρωματικοί δείκτες**: ο **Συντελεστής Gini** (συνολική εικόνα, εύρος 0 έως 1, με υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν μεγαλύτερη συγκέντρωση), ο **δείκτης Theil** με αποάθροιση σε ανισότητα εντός (within) και μεταξύ (between) γεωγραφικών ενοτήτων, ικανότητα που επιτρέπει τον εντοπισμό αν η ανισοκατανομή οφείλεται σε διαφορές μεταξύ των ΠΕ ή εντός κάθε ΠΕ μεταξύ των Δήμων, ο **Δείκτης Hoover** (ποσοστό επιχειρήσεων που θα έπρεπε να μετακινηθούν για ισοκατανομή ως προς τον πληθυσμό, εύρος 0 έως 1) και ο **σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας (Weighted CV)** ως μέτρο διασποράς γύρω από τον περιφερειακό μέσο όρο.

Στην Περιφέρεια Κρήτης, ο Συντελεστής Gini σε επίπεδο Δήμων διαμορφώνεται σε 0,589 και ο Δείκτης Hoover σε 0,109, ευρήματα που αποτυπώνουν τη συγκέντρωση της εμπορικής δραστηριότητας στο αστικό δίπολο Ηρακλείου-Χανίων και στις έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων. Ο δείκτης Theil για το σύνολο της επιχειρηματικότητας (0,741) αποδίδεται κατά 83,7% στη συνιστώσα intra-zone, εύρημα που δείχνει σαφή κυριαρχία της ανισοκατανομής εντός κάθε Περιφερειακής Ενότητας, μεταξύ του κύριου αστικού κέντρου και των μικρότερων Δήμων της. Σε επίπεδο κλάδων, ο Συντελεστής Gini σε επίπεδο Δήμων διαμορφώνεται σε 0,679 για το λιανικό και 0,624 για το χονδρικό εμπόριο, ενώ σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων ο αντίστοιχος δείκτης για το σύνολο περιορίζεται σε 0,267, επιβεβαιώνοντας ότι η συγκέντρωση εκδηλώνεται κυρίως εντός των ΠΕ παρά μεταξύ τους. Η αποάθροιση διαφοροποιείται μεταξύ των δύο κλάδων: στο λιανικό εμπόριο η συνιστώσα intra-zone κυριαρχεί ακόμη εντονότερα (84,5%). Στο χονδρικό εμπόριο η ισορροπία μετατοπίζεται σε 68,8% intra-zone και 31,2% inter-zone, εύρημα που αντανakλά τη μεγαλύτερη γεωγραφική συγκέντρωση της χονδρεμπορικής δραστηριότητας σε λίγες Περιφερειακές Ενώτητες.

Ε. Ανάλυση Shift-Share

Η ανάλυση **Shift-Share** αποαθροίζει την παρατηρηθείσα μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων σε **τρεις συνιστώσες**: την **Εθνική** (αναμενόμενη μεταβολή αν η Περιφέρεια ακολουθούσε τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης του εμπορίου), τη **Διαρθρωτική** (επιπλέον μεταβολή λόγω της κλαδικής σύνθεσης, δηλαδή αν η Περιφέρεια εξειδικεύεται σε κλάδους που αναπτύσσονται ταχύτερα ή βραδύτερα από το σύνολο) και τη **Διαφορική** (το υπόλοιπο που αποδίδεται σε τοπικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα). Ισχύει πάντα η σχέση: **Παρατηρηθείσα Μεταβολή = Εθνική + Διαρθρωτική + Διαφορική**.

Αρνητική Διαφορική Συνιστώσα υποδηλώνει υστέρηση της Περιφέρειας έναντι του εθνικού μέσου όρου στους ίδιους κλάδους, η δε θετική αντικατοπτρίζει τοπικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Στην περίπτωση της Περιφέρειας, η Διαφορική Συνιστώσα είναι ήπια αρνητική και στους δύο κλάδους του εμπορίου, -159,58 επιχειρήσεις στο λιανικό και -85,72 στο χονδρικό (αθροιστικά -245,30, βλ. Παράγραφο 5.3). Το εύρημα υποδηλώνει ότι το τοπικό εμπόριο αναπτύχθηκε με ρυθμούς οριακά χαμηλότερους από ό,τι θα δικαιολογούσε η εθνική τάση και η κλαδική του σύνθεση, εικόνα συμβατή με μια εδραιωμένη και ισόρροπη αγορά στην οποία η αναπτυξιακή ώθηση προέρχεται κατά κύριο λόγο από τους τομείς του τουρισμού και της αγροτικής παραγωγής.

ΣΤ. RBDI

Ο **Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής (RBDI)** συντίθεται από **τέσσερις σταθμισμένες συνιστώσες**: τον Ρυθμό Ίδρυσης Εμπορικών Επιχειρήσεων (CBFR, βαρύτητα 35%), τον Δείκτη Διατήρησης (Retention Rate, βαρύτητα 20%), τον Συντελεστή Χωροθέτησης Εμπορίου (LQ, βαρύτητα 25%) και τον Δείκτη Εντροπίας Shannon της συνολικής οικονομίας (βαρύτητα 20%). Πριν από τη σταθμισμένη άθροιση εφαρμόζεται κανονικοποίηση με λογαριθμικό μετασχηματισμό και κλιμάκωση min-max στο διάστημα [0,1] ανά συνιστώσα, ώστε να εξασφαλίζεται η συγκρισιμότητα μεταξύ μεγεθών διαφορετικής κλίμακας.

Ο RBDI αποτυπώνει αποκλειστικά τη δυναμική του εμπορικού τομέα και δεν αποτελεί δείκτη γενικής αναπτυξιακής ικανότητας της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια Κρήτης, με τιμή RBDI 0,4274 (8η/13), εμφανίζει ισορροπημένο προφίλ, με επιδόσεις κοντά στον εθνικό μέσο όρο στον ρυθμό ίδρυσης (0,580, 7η/13), στη

διατήρηση (0,960, 8η/13) και στην ποικιλομορφία (3,25, 7η/13, ελαφρώς πάνω από τον εθνικό μέσο όρο), με σχετική υστέρηση μόνο στην εξειδίκευση του εμπορίου (LQ 0,93, 11η/13). Το προφίλ αυτό, χωρίς ακραίες τιμές σε καμία συνιστώσα, διαφοροποιεί την Κρήτη από τις μικρότερες νησιωτικές Περιφέρειες που εμφανίζουν έντονες αποκλίσεις σε επιμέρους διαστάσεις του δείκτη. Η ερμηνεία της θέσης αυτής αναλύεται διεξοδικά στο Κεφάλαιο 6.

Z. Επιφυλάξεις Ερμηνείας

Η ερμηνεία των δεικτών της Περιφέρειας Κρήτης απαιτεί την αναγνώριση της διπλής παραγωγικής της ταυτότητας, ως μεγάλης νησιωτικής Περιφέρειας στην οποία ο τουρισμός διεθνούς εμβέλειας συνυπάρχει με ισχυρή αγροτική παραγωγή. Σε αντίθεση με τις μικρότερες, μονοθεματικά τουριστικές νησιωτικές Περιφέρειες, η κρητική οικονομία είναι περισσότερο ισορροπημένη και διαφοροποιημένη, γεγονός που αποτυπώνεται στη σχετικά ικανοποιητική κλαδική ποικιλομορφία της.

Ο Συντελεστής Χωροθέτησης του εμπορίου (0,93, 11η/13) δεν αποτυπώνει επιχειρηματική αδυναμία, αλλά τη συνύπαρξη του εμπορίου με τους δύο ισχυρούς εξωεμπορικούς τομείς που απορροφούν σημαντικό μέρος της επιχειρηματικής βάσης. Το λιανικό εμπόριο ισορροπεί ανάμεσα στην τουριστική ζήτηση, με υπερεκπροσώπηση σε κατηγορίες όπως τα κοσμήματα και η ένδυση, και στην εξυπηρέτηση του μόνιμου πληθυσμού μέσω ενός ισχυρού πυρήνα βασικής κατανάλωσης. Η τουριστική υπερεκπροσώπηση αποτυπώνεται ιδίως στο λιανικό εμπόριο κοσμημάτων και ωρολογίων (Συντελεστής Χωροθέτησης 1,59), κατηγορία συνδεδεμένη με την τουριστική ζήτηση για είδη υψηλής αξίας. Το χονδρικό εμπόριο συνδέεται στενά με την αγροτική παραγωγική βάση του νησιού.

Η σαφής κυριαρχία της intra-zone συνιστώσας του δείκτη Theil (83,7%) απαιτεί προσοχή κατά την ερμηνεία των δεικτών ανισοκατανομής: η εμπορική δραστηριότητα κάθε Περιφερειακής Ενότητας συγκεντρώνεται στο κύριο αστικό της κέντρο (Ηράκλειο, Χανιά, Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος), ενώ οι περιβάλλοντες αγροτικοί Δήμοι εμφανίζουν περιορισμένη εμπορική βάση.

Ειδικότερα, οι αγροτικοί και ημιορεινοί Δήμοι της ενδοχώρας, όπως οι Δήμοι Φαιστού, Γόρτυνας, Μυλοποτάμου και Ανωγείων, εντάσσονται στους Δήμους περιορισμένης εμπορικής κλίμακας, με βάση που εξυπηρετεί κυρίως την τοπική αγροτική κατανάλωση. Σε ορισμένους από αυτούς καταγράφονται αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης εμπορίου, οι οποίοι χρήζουν διαχρονικής παρακολούθησης προτού αξιολογηθούν ως διαρθρωτική τάση ή ως συγκυριακό αποτέλεσμα της εκκαθάρισης του μητρώου.

Τέλος, υπενθυμίζεται ότι ο Δείκτης Περιφερειακής Επιχειρηματικής Δυναμικής, με τιμή 0,4274 και κατάταξη 8η/13, μετρά αποκλειστικά τη δυναμική του εμπορικού τομέα. Η ενδιάμεση κατάταξη δεν αντικατοπτρίζει αδυναμία, αλλά τη διαρθρωτική πραγματικότητα μιας διαφοροποιημένης οικονομίας στην οποία το εμπόριο αποτελεί έναν από τους πολλούς ισόρροπα αναπτυσσόμενους κλάδους, δίπλα στους ισχυρούς τομείς του τουρισμού και της αγροτικής παραγωγής, οι οποίοι δεν αποτυπώνονται στις εμπορικές συνιστώσες που συνθέτουν τον RBDI.